

ungdoms barometern

INFORMERADE STUDIE- OCH YRKESVAL 2022

UPPFÖLJNING PÅ UPPDRAG AV REGION KRONOBERG

INLEDNING

Bakgrund & syfte

I april 2020 fick Ungdomsbarometern i uppdrag av Region Kronoberg att genomföra en förstudie för att främja informerade studie- och yrkesval. Detta mot bakgrund av utmaningar inom kompetensförsörjning, som framför allt innebär att det finns behov av att attrahera fler till yrkesprogram. Där kunde vi se att elever både vill ha och behöver mer underlag för att kunna göra informerade val, medan arbetsgivarna i sin tur ställde sig positiva till samverkan men önskade fler initiativ att agera på.

Sedan dess har Region Kronoberg arbetat aktivt för att hitta samverkansmöjligheter för att främja informerade val - inte minst genom att Yrkes-SM gick av stapeln i Växjö 2022. Men hur har omvärld och insatser påverkat elever och arbetsgivarrepresentanter i länet? Vilka är framgångsfaktorerna att bygga vidare på för att fortsätta jobba med främjande samverkansinsatser? Det har vi tagit reda på nu.

I år, 2022, genomförde vi på uppdrag av Region Kronoberg en uppföljningsstudie med mål att följa utvecklingen sen förstudien, göra fördjupningar inom ett rad områden samt rapportera utfall från Yrkes-SM.

Uppföljningsstudien bygger på ett brett material av erfarenheter från tre källor:

- **Elever** på högstadiet och gymnasium i Kronoberg (enkät & djupintervjuer)
- **Arbetsgivare** inom lokal tillverkningsindustri samt vårdsektorn (djupintervjuer)
- **Besökare** på Yrkes-SM (enkät, djupintervjuer och besöksundersökning på plats).

Uppföljningsstudien kartlägger bland annat elevernas och arbetsgivarnas perspektiv på studie- och yrkesval med fokus på samverkansmöjligheter. Rapporten presenteras indelad efter tre delar: (1) Förutsättningar, (2) Yrkes-SM, och (3) Möjligheter. På så sätt går vi från en överblick av nuläget, och i relation till det vilka förändringar vi ser jämfört med 2020 när första studien genomfördes. Därefter, via en utvärdering av Yrkes-SM, springer vi vidare till vilka möjligheter vi ser för samverkansinsatser utifrån vad elever och arbetsgivare själva berättar.

Trevlig läsning!

Jessica Åkerström & Jacob Strandell

MÅLSÄTTNING:

”Hjälpa unga i Kronoberg att göra medvetna val och ha koll på alla möjligheter”

KONTAKT

Jessica Åkerström

0720 – 70 70 38

jessica@Ungdomsbarometern.se

Ansvarig analytiker: Jacob Strandell

FAKTA OM UNDERSÖKNINGEN

Intervjumetod: Enkäter och djupintervjuer

Målgrupp: Elever samt arbetsgivare i Kronobergs län

Fältperiod: 12 Sept - 15 Nov 2022

Antal intervjuer i studien totalt: 683st enkäter
9st djupintervjuer

Ungdomsbarometern AB © 2022.

Samtliga resultat och slutsatser häri presenterade är
copyrightskyddade och får ej spridas externt utan
Ungdomsbarometerns skriftliga tillåtelse.

RAPPORTINNEHÅLL:

GENOMFÖRANDE 4

DEL 1: FÖRUTSÄTTNINGAR 13

Synen på utbildning
Att välja utbildning & yrke
Kunskap & Information
Vuxnas påverkan
Synen på yrkesutbildning
Omvärldshändelser
Barriärer för samverkan

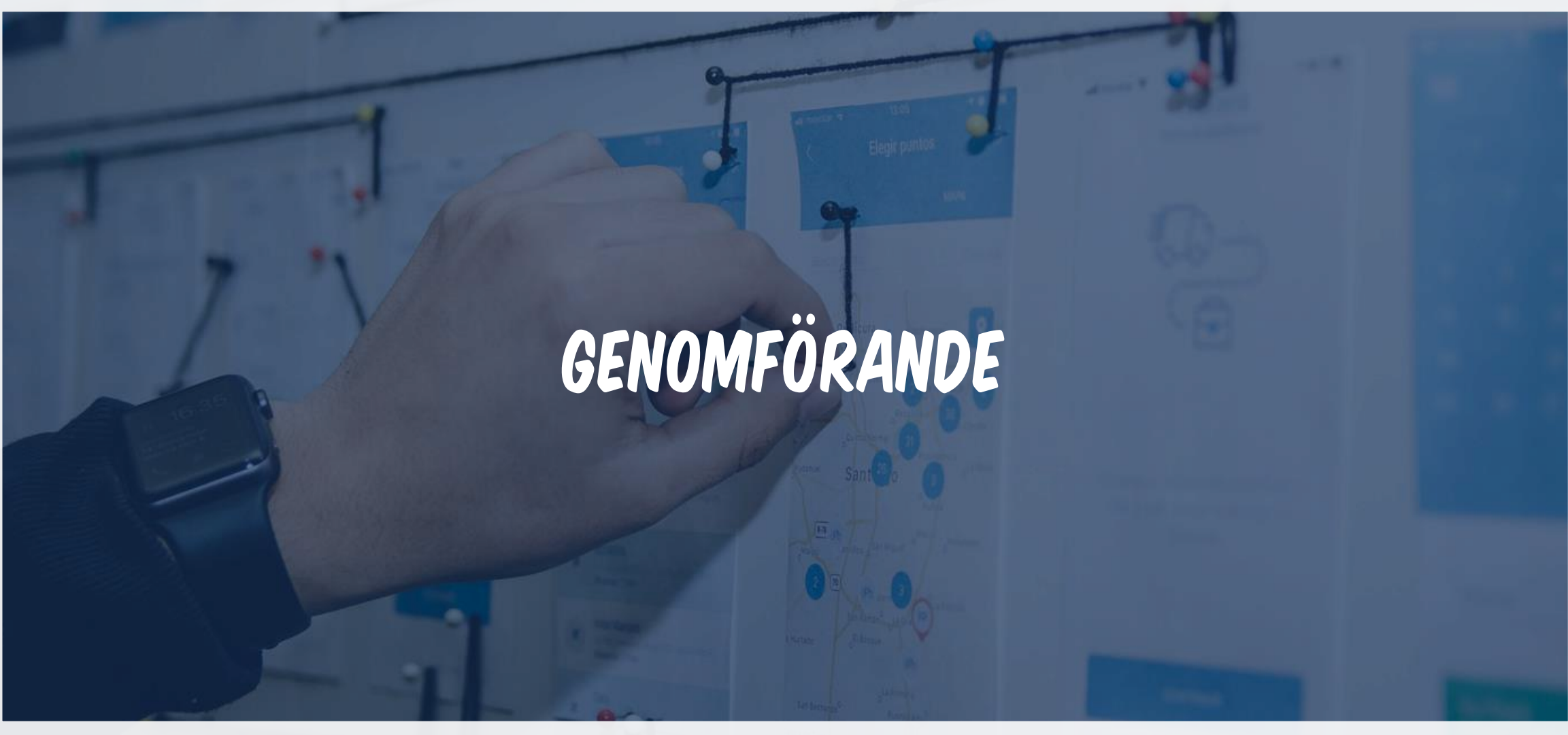
DEL 2: YRKES-SM 58

Hur upplevdes Yrkes-SM?
Hur påverkade Yrkes-SM?
Lärdomar från Yrkes-SM

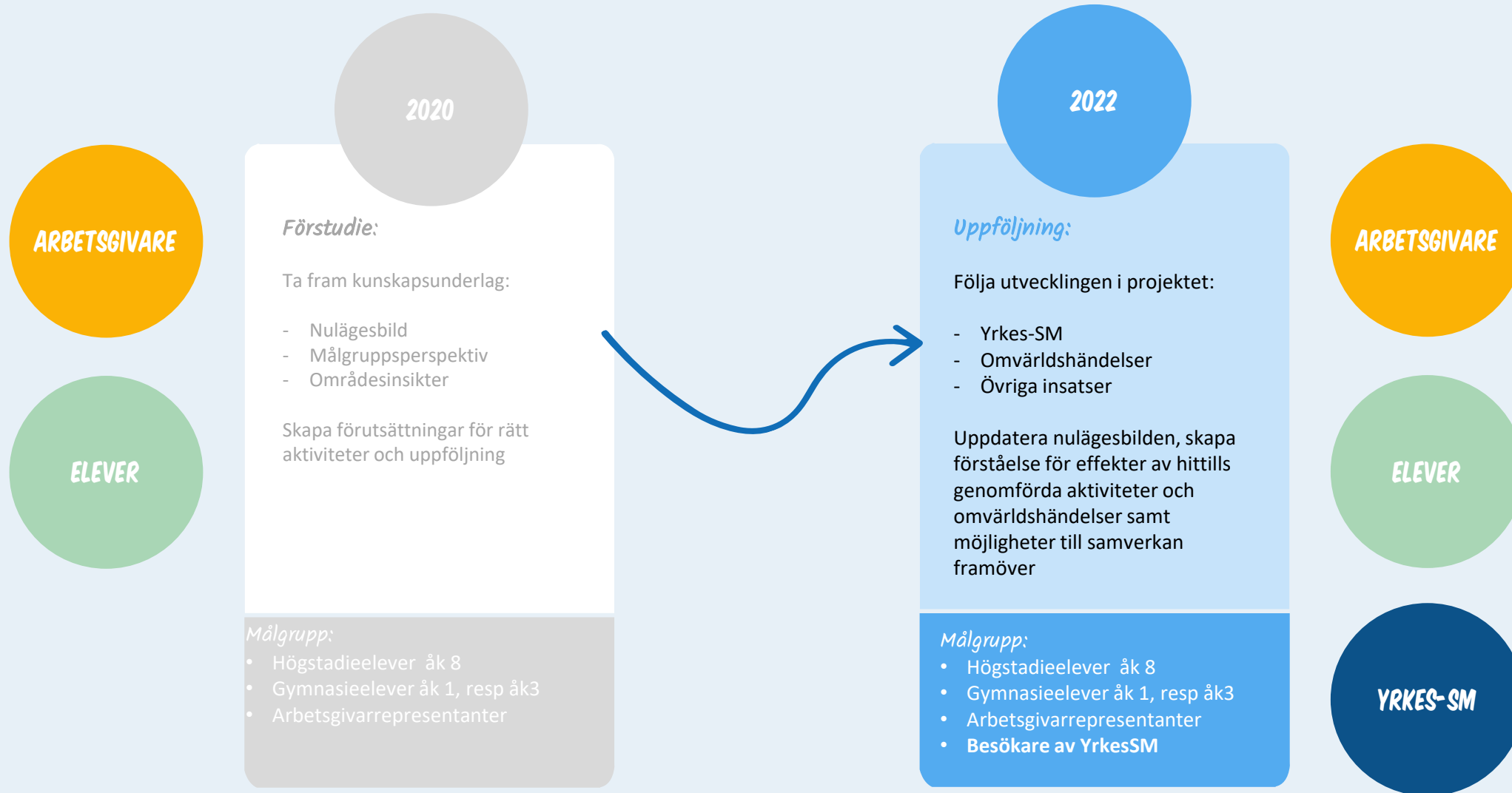
DEL 3: MÖJLIGHETER 76

Kommunikation till eleverna
Insatser kompletterar varandra
Strukturerad samordning

GENOMFÖRANDE

A hand with a black smartwatch is pointing at a map pinned to a wall. The map shows a city area with various locations marked by blue circles and numbers. The word "GENOMFÖRANDE" is overlaid in large, white, bold, sans-serif capital letters. The background is a wall with several other maps and documents pinned to it, some held by black string and pins.

ÖVERSIKT UPPFÖLJNING 2022

Räcker det med 5 djupintervjuer för att dra slutsatser?

Inom kvalitativ metod, som djupintervjuer, vill vi fånga in olika erfarenheter och perspektiv – vi har inte för avsikt att generalisera. Således kan vi inte utgå från att insikterna från våra 5 arbetsgivarrepresentanter svarar för **samtliga** arbetsgivare i länet – men det ger oss flera viktiga perspektiv att lyfta in i analysen kring vad som behövs ur ett arbetsgivarperspektiv när vi planerar för samverkan. Utöver de 5 djupintervjuer som gjorts inom ramen för just denna studie har vi en utbredd erfarenhet i kompetensförsörjningsfrågor, vilket förstås också inkorporeras i analysen.

ARBETSGIVARPERSPEKTIVET

FÅ FÖRSTÅELSE FÖR VARFÖR & HUR:

- Argument och resonemang kring samverkan
 - Drivkrafter och barriärer att delta i samverkan
 - Upplevelse/attityd till Yrkes-SM
 - Önskemål och förslag kring samverkan framgent
-
- **Totalt 5 djupintervjuer** med arbetsgivarrepresentanter från lokala verksamhet inom branschområdena **vård & omsorg** respektive **tillverkningsindustri**.
 - Deltagare var personer som i någon bemärkelse **har ansvar för rekrytering/ anställning av unga och/eller relaterad samverkan**.
 - **Varje intervju var 45- 75 minuter** lång och genomfördes av Ungdomsbarometern online via Teams.

ELEV PERSPEKTIVET

ENKÄTER

INHÄMTA NY KUNSKAP, KARTLÄGGA PRIORITERING MÅLSÄTTNING & UPPFÖLJNING:

- Attityder och behov kopplat till gymnasievalet
- Attityder till yrkesprogram vs högskoleförberedande program
- Upplevelser av Yrkes-SM
- Skillnader mot 2020 års mätning

DJUPINTERVJUER

FÅ FÖRSTÅELSE FÖR VARFÖR & HUR:

- Argument och resonemang kring gymnasieval och olika programval
- Behov och beteenden kopplat till gymnasievalsinformation
- Vad och vem påverkar i gymnasievalet, varför och hur?
- Upplevelser av Yrkes-SM

- **Totalt 683 enkätsvar** insamlat i utvalda klasser i åk 8 samt gymnasiet åk 1 samt åk 3 i Kronobergs län.
- **Enkäten omfattade ca 20 frågor** och genomfördes online.
- **Jämförelse** med data från förstudie (2020) där möjligt.
- **Totalt 4 djupintervjuer** av elever i Kronobergs län.
- **Varje intervju var 30-75 minuter** lång och genomfördes av UB per telefon eller digitalt.

UPPLEVELSEN AV YRKES-SM

FRÅGOR I FOKUS:

- Upplevelser på plats
- Förväntningar inför besöket
- Nya intryck från besöket
- Positivt/negativt med Yrkes-SM
- Beteenden på plats under mässan

- Eleverna i studien fick besvara huruvida de **besökt Yrkes-SM** i Växjö våren 2022. De som gjort det fick frågor kring deras upplevelse av besöket.
- Vi har också använt 'besökare av Yrkes-SM' som en **variabel i analysen** för att utvärdera hur besöket på Yrkes-SM påverkat målgruppen.
- **Arbetsgivarrepresentanternas attityder** till och upplevelse av Yrkes-SM har de framkommit genom de djupintervjuer som genomförts.
- Region Kronobergs egna studie i denna rapport kompletteras även med data och insikter från den **besöksundersökning** som Ungdomsbarometern genomförde på plats under Yrkes-SM (10-12 maj 2022), med totalt 284 st. respondenter (elever).

TOLKNING AV RESULTAT 2020 VS 2022

ATT TOLKA JÄMFÖRELSE

I årets undersökning har vi samlat in nära på 700 enkätsvar från elever i Kronbergs län, - det är ett fantastiskt bra underlag att dra slutsatser utifrån! Precis som när studien genomfördes senast har vi en god representation av killar och tjejer, god fördelning på årskurserna, samt en relativt god representation av regionens kommuner. Dock ser fördelningen av gymnasieprogram lite annorlunda ut sedan sist. Detta beaktats i analysen och är viktigt att läsaren bär med sig i tolkning av resultaten som redovisas i denna rapport. Där vi identifierat skillnader som kan bero på urvalet kommenterar vi givetvis det i rapporten.

Några viktiga skillnader att ha koll på:

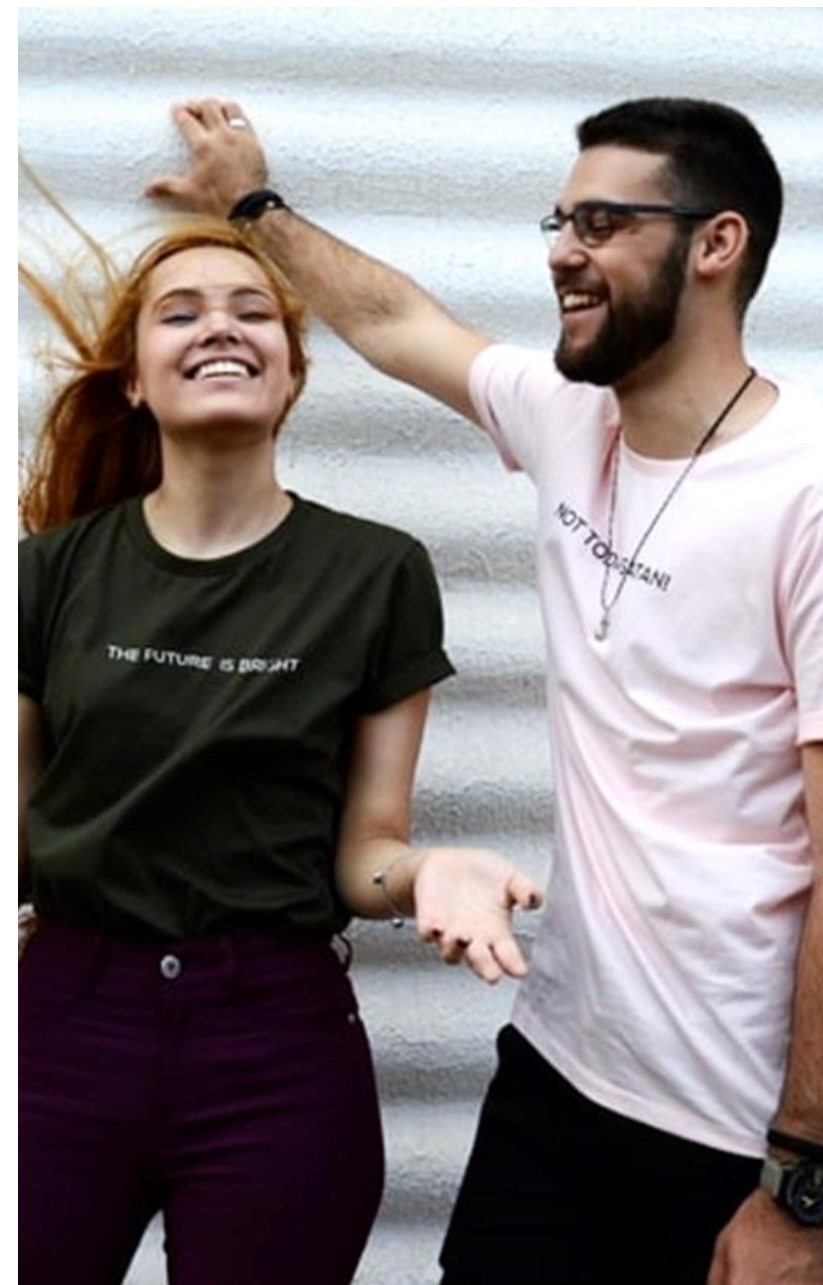
- I årets mätning har vi jämfört med 2020 inte lika god representation av gymnasister som går yrkesförberedande utbildningar.
- Detta gör också att vi har färre sorters yrkesprogram representerade. I årets studie har vi nästan uteslutande elever från Barn- och fritid samt Vård- och omsorg, medan vi förra mätningen även hade representanter från bl. a. Bygg- och anläggning, samt El- och energiprogrammet.

Vad får det för konsekvenser i tolkning av resultaten?

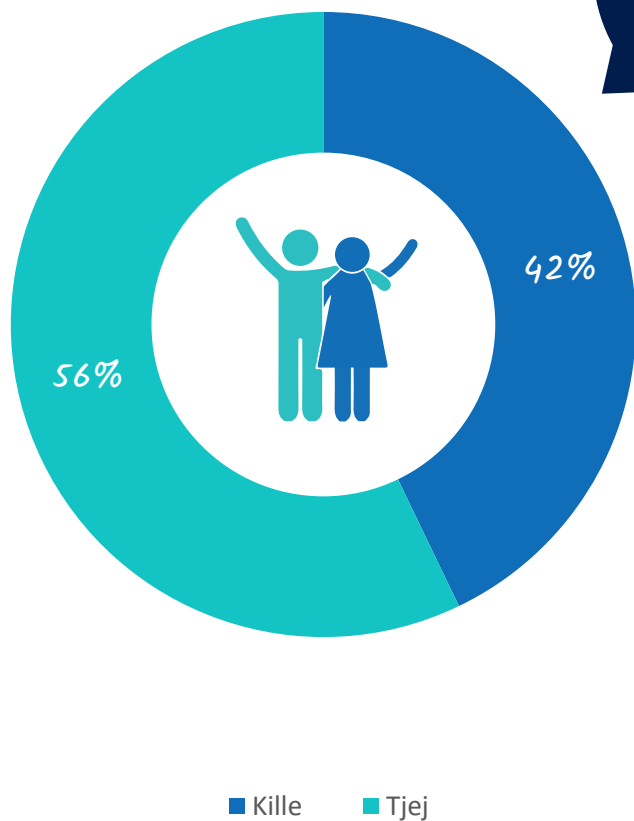
- I tolkning av gruppen gymnasieelever ska man vara medveten om att urvalet domineras av elever som läser högskoleförberedande program på gymnasiet, dock med en god spridning på olika program samt årskurs 1 respektive 3.
- Vid slutsatser som explicit rör gymnasister på yrkesprogram ska man ha i beaktning att dessa främst representeras av elever som läser Barn & Fritid respektive Vård & Omsorg, och således domineras gruppen av tjejer.
- Alla resonemang som rör jämförelser som inkluderar gymnasieelever, speciellt när vi jämför yrkesprogram med högskoleprogram ska betraktas med hänsyn till att urvalen skiljer sig åt vilket kan ha inverkan på resultaten.

VIKTNING

För att underlätta jämförelse mellan mättillfällena 2020 och 2022 har vi valt att vikta enkätdata mot föregående undersökning sett till kön. Det innebär att vi säkerställer att tolkningar av jämförelser på totalnivå inte påverkas av skillnader i fördelningen på kön, även om det ser aningen olika ut mellan 2020 och 2022.

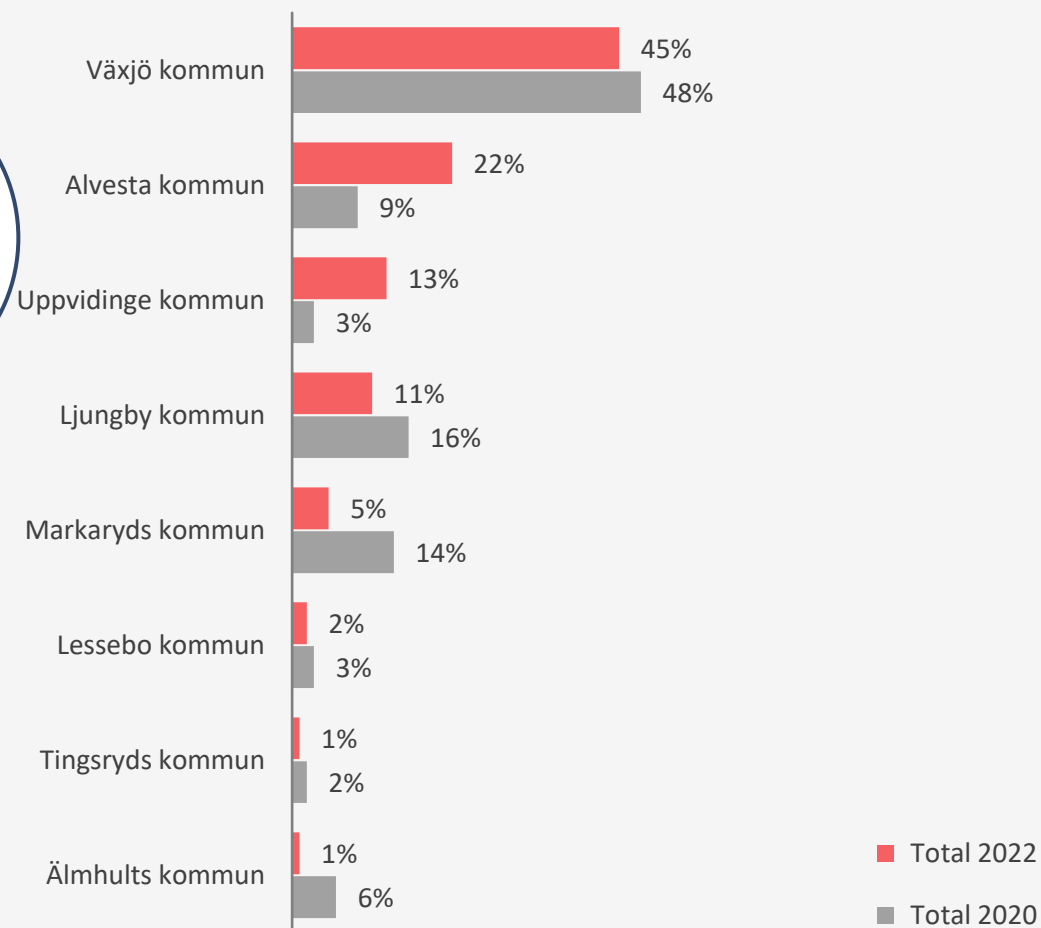
Hur ser könsfördelningen ut?

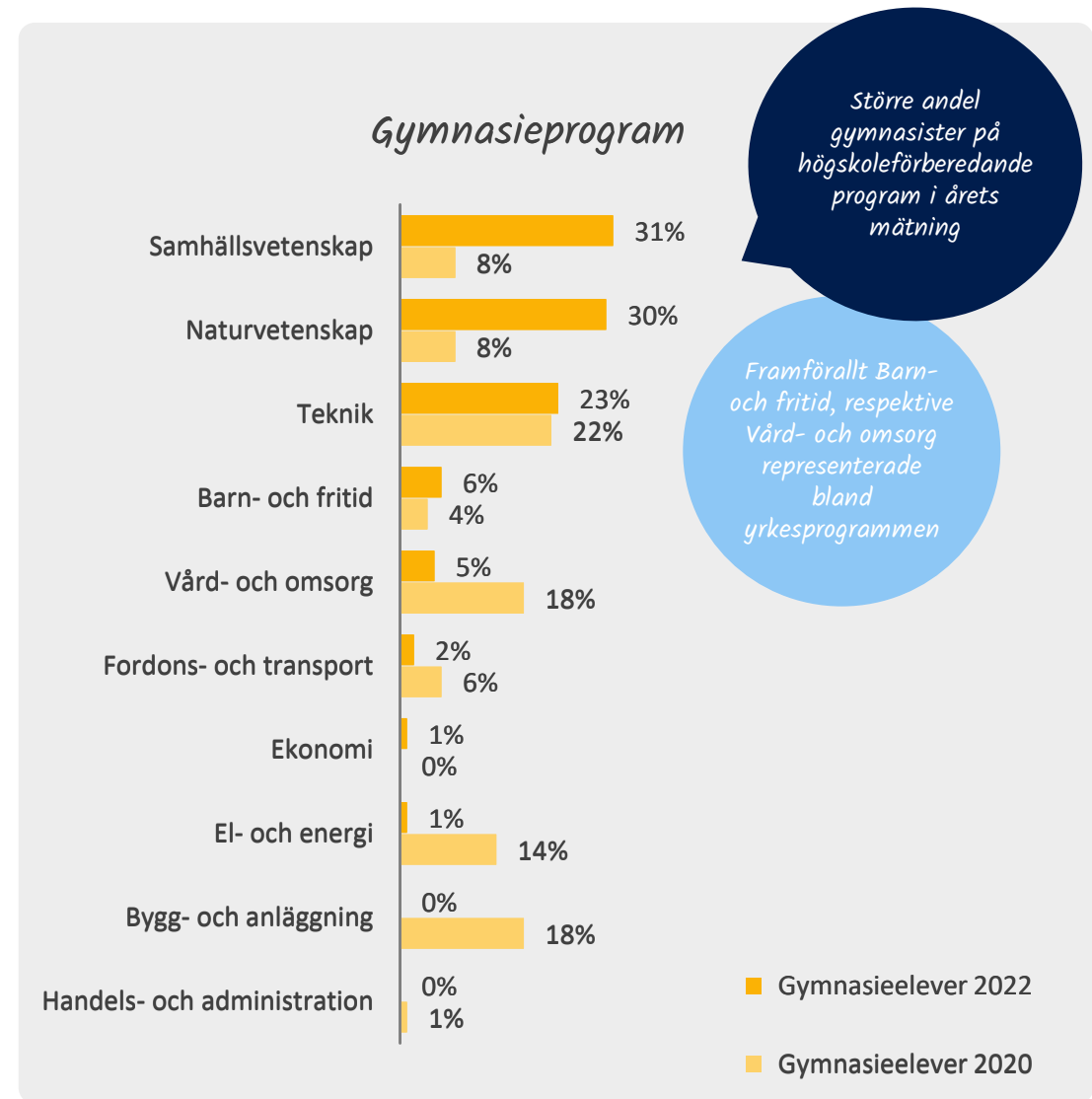
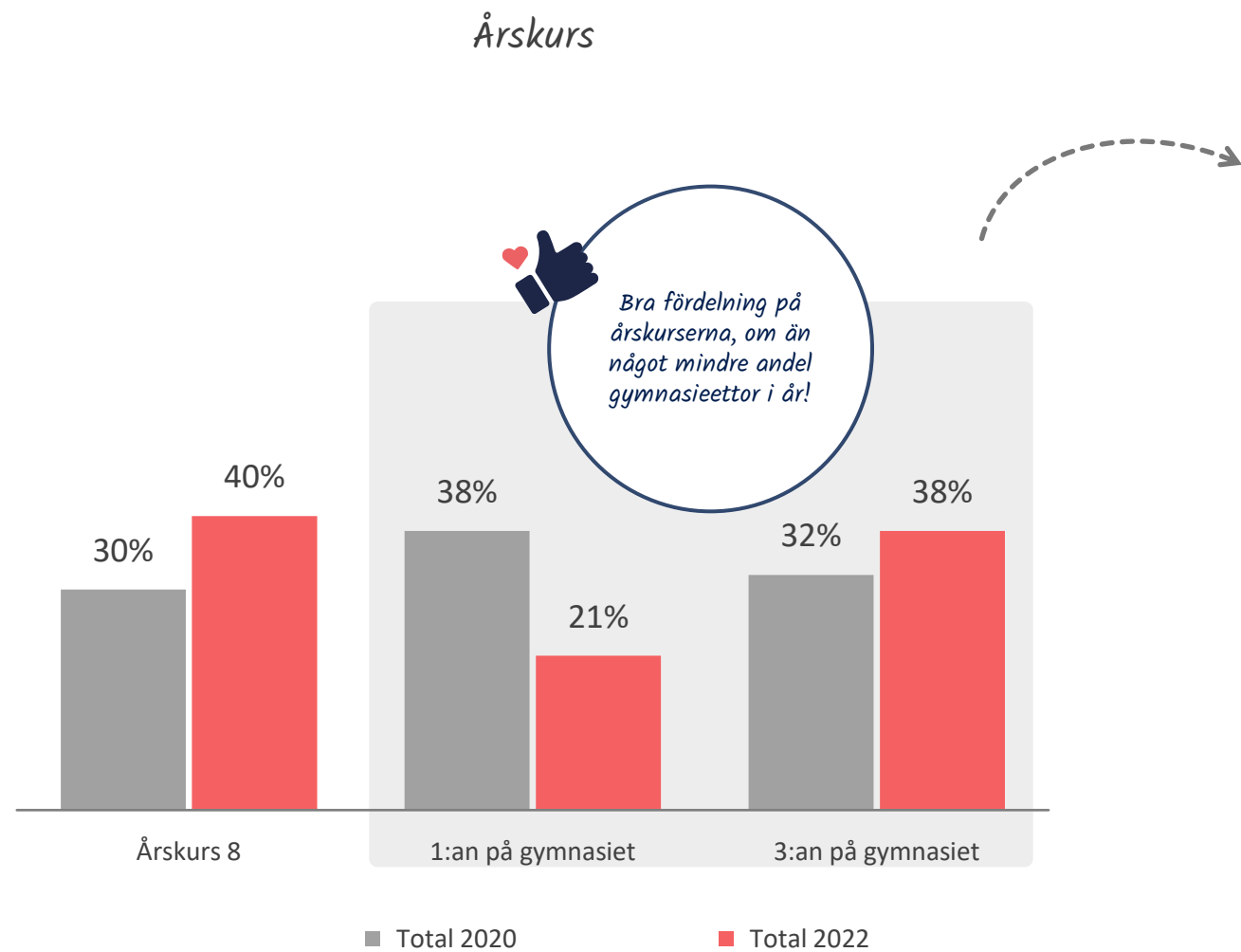
2020 var fördelningen 58% tjejer och 40% killar

Flertalet kommuner representerade, med vissa skillnader i fördelningenn jämfört med 2020

Vilken kommun bor de i?

Fördelning av respondenter på årskurs, samt gymnasieprogram

TVÅ GRUPPER I FOKUS

Återkommande i rapporten presenterar vi data i relation till två olika elevgrupper: högstadieelever (årskurs 8) och gymnasieelever (1:an och 3:an). Nedan symboler används för att tydliggöra vilken grupp det är som redovisas på sidan, aktuell symbol återfinns uppe i högra hörnet på respektive sida.

Högstadieelever

Elever i årskurs 8

Gymnasieelever

Elever i 1:an och 3:an på gymnasiet

DEL 1: FÖRUTSÄTTNINGAR

DEL 1: FÖRUTSÄTTNINGAR

I rapportens första och största del kartlägger vi förutsättningarna för samverkan från såväl elever som arbetsgivares perspektiv. Syftet med det inledande kapitlet är att de en uppdaterad nulägesbild som omfattar både direkta jämförelser med data från 2020 och nya delar som tar fasta på hur åtgärder och samhällshändelser, som Yrkes-SM och pandemin, har påverkat förutsättningarna sen 2022.

NYCKELINSIKTER FRÅN KAPITLET:

1. Vi ser gott om **motivation** och tankar kring gymnasievalet för eleverna. Liksom i andra studier framstår studier och karriär som allt viktigare och därmed även gymnasievalet. Samtidigt finns det en del **osäkerhet** kring både studie- och yrkesval – inte minst bland elever som söker till högskoleförberedande program.
2. Eleverna **vill veta mer** och efterfrågar genomgående mer information inför viktiga val, gärna redan i årskurs 7. Vi ser dock att betydligt **fler pratar om studie- och yrkesval** redan i årskurs 7, delvis till följd av Yrkes-SM.
3. Föräldrarnas påverkan är ofta svårfångad i elevundersökningar men vi har i år tydliga indikatorer på att **föräldrarna spelar stor roll**, att föräldrarna faktiskt påverkar och att föräldrarna har tydliga preferenser om huruvida deras barn bör gå ett yrkes- eller högskoleförberedande program.
4. Elever som söker till yrkes- respektive högskoleförberedande program utgör två grupper med ganska distinkta prioriteringar sett till jobb, säkerhet och personlighet. Men mellan dem finns en stor **gråzon med elever** som inte är lika säkra på sitt val.
5. Arbetsgivarna har i grunden en **positiv inställning till samverkan** och ser behovet av både tidiga och breda insatser. Men samtidigt har arbetsgivarna **svårt att själva initiera** och driva insatser, framförallt just tidiga och breda.

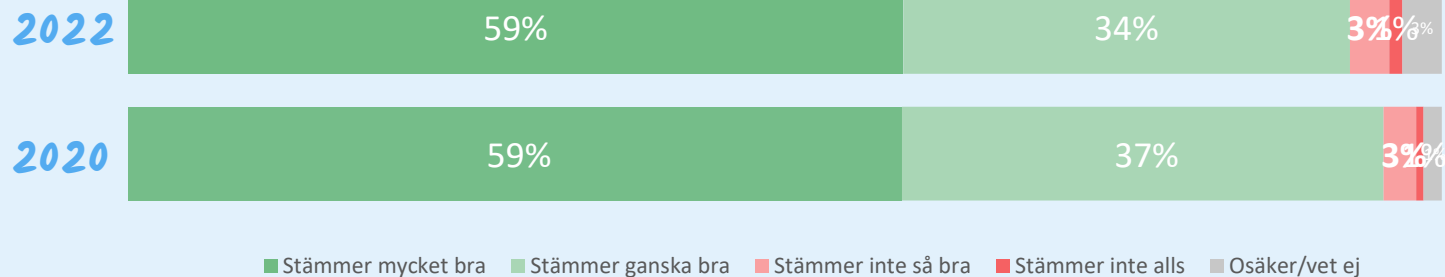

Synen på utbildning

I likhet med 2020 så upplever majoriteten av eleverna att de har relativt goda möjligheter att påverka sin egen framtid

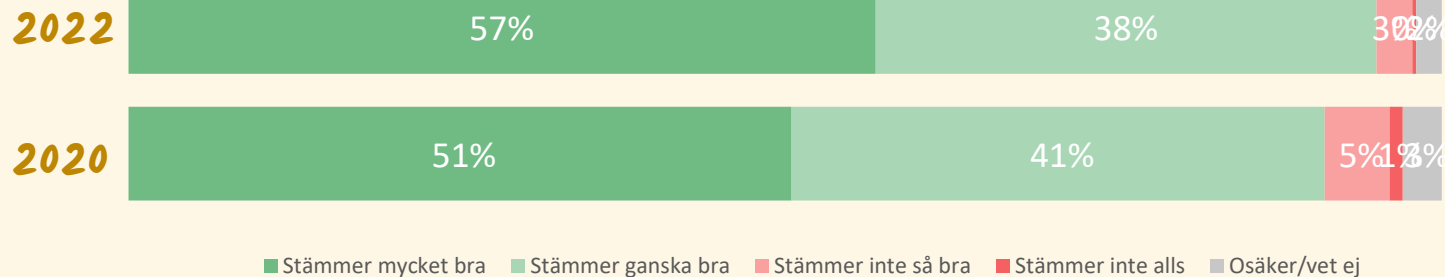
HÖGSTADIEELEVER

■ Stämmer mycket bra ■ Stämmer ganska bra ■ Stämmer inte så bra ■ Stämmer inte alls ■ Osäker/vet ej

Högstadiееleverna tycks aningen mer osäkra och gymnasisterna något mer optimistiska jämfört med 2020, men förändringarna är små.

GYMNASIEELEVER

■ Stämmer mycket bra ■ Stämmer ganska bra ■ Stämmer inte så bra ■ Stämmer inte alls ■ Osäker/vet ej

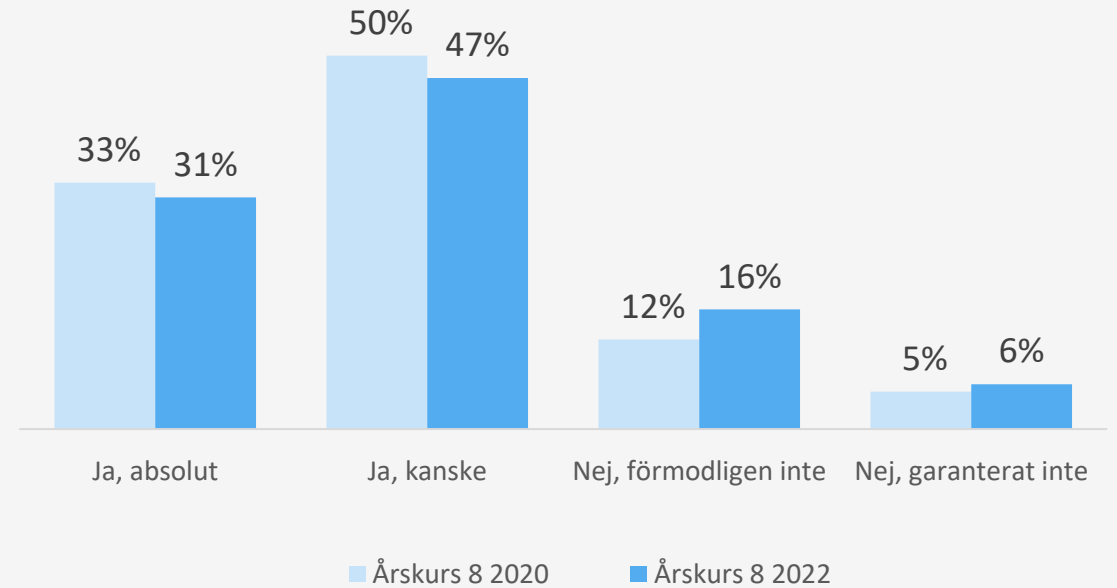
Många i årskurs 8 är inställda på att läsa vidare efter gymnasiet – men något färre i år än tidigare. En spaning i linje med detta är att vi på nationell nivå ser att det blir allt mer prioriterat för unga att ”tjäna pengar” för att trygga sin tillvaro och framtid

78%

Funderar på att läsa vidare efter gymnasiet, fem procentenheter färre än 2020

Tror du att du kommer läsa vidare (t.ex. högskola/universitet) inom tre år efter gymnasiet?

DRIVKRAFTER FÖR ATT LÄSA VIDARE

För att fånga in argument kring att läsa vidare eller inte efter gymnasiet så ställde vi inom ramen för elevenkäten en öppen fråga som eleverna fick besvara med egna ord. De som svarade att de inte/förmodligen inte skulle läsa vidare fick frågan varför inte, och de som förmodligen/bestämt skulle läsa vidare fick också besvara varför. I fritextsvaren ser vi några vanliga argument för respektive kategori, nedan sorterat med mest förekommande först. Svaren bekräftas även av resonemang som vi hör i de längre djupintervjuerna med eleverna.

Varför läsa vidare?: 1) Få ett 'bättre jobb' 2) Att man redan går högskoleförberedande

Jag vill jobba inom sjukvården och många av dessa jobb måste man plugga till. Vill även flytta ganska snabbt efter gymnasiet..

- Kille, 3:an på gymnasiet

Kan öka chansen att jag får jobbet och hur mycket lön jag får.

- Kille, Årskurs 8

Annars får jag inget bra jobb.

- Tjej, Årskurs 8

Alla i min familj har gjort det. Jobb jag är sugen på kräver ytterligare studier och det känns dessutom kul att lära sig mer.

- Kille, 3:an på gymnasiet

Eftersom jag går en högskoleförberedande linje.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

För att det är roligt att lära mig mer.

- Tjej, Årskurs 8

”

BARRIÄRER DÅ?

BARRIÄRER FÖR ATT LÄSA VIDARE

Varför inte läsa vidare?: 1) Skoltrötthet 2) Vill tjäna pengar
3) Andra planer (ex. resa)

“

*Jag är ganska trött på att plugga.
Men man vet aldrig hur framtiden
ser ut.*

- Kille, 3:an på gymnasiet

*Jag är skoltrött och tror jag är
färdig efter gymnasiet.*

- Tjej, Årskurs 8

*Har andra planer och vill
inte slösa dyrbar tid på
det.*

- Kille, 3:an på gymnasiet

*Jag vill kunna jobba och tjäna
pengar och slippa skolan.*

- Kille, Årskurs 8

*Jag är trött på att plugga och
känner att det är dags för att
jobba eller resa eller göra något
annat. Jag behöver en paus
från plugget.*

- Kille, 3:an på gymnasiet.

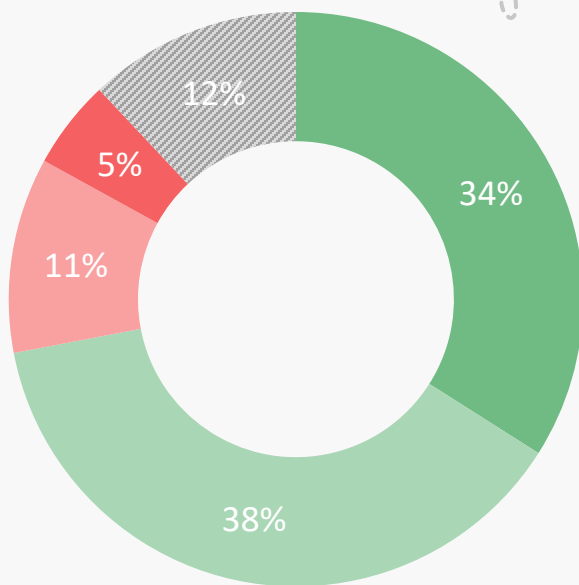

Att välja utbildning & yrke

Gymnasievalet i sig är något som de flesta av era högstadieelever känner positivt inför. Redan 2020 såg vi att 8orna tycker att det känns kul att välja till gymnasiet – nu är det ännu fler som är taggade på gymnasievalet, och betydligt färre som känner sig osäkra

2020

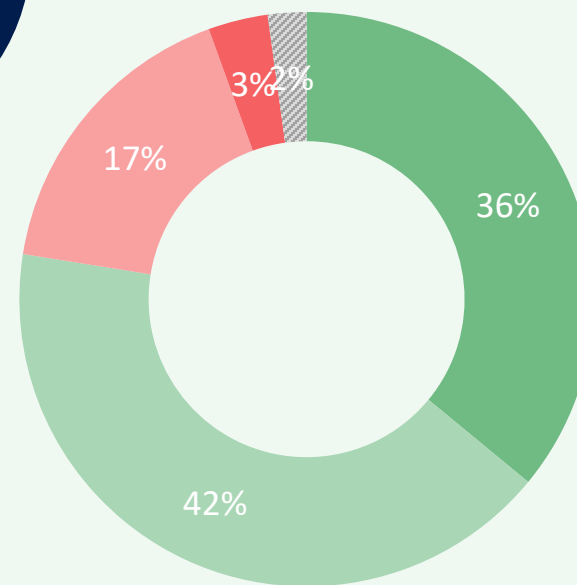
■ Instämmer helt ■ Instämmer delvis ■ Tar delvis avstånd ■ Tar helt avstånd ■ Osäker/vet inte

2020 var det större andel som var osäkra eller tog avstånd från påståendet

78%

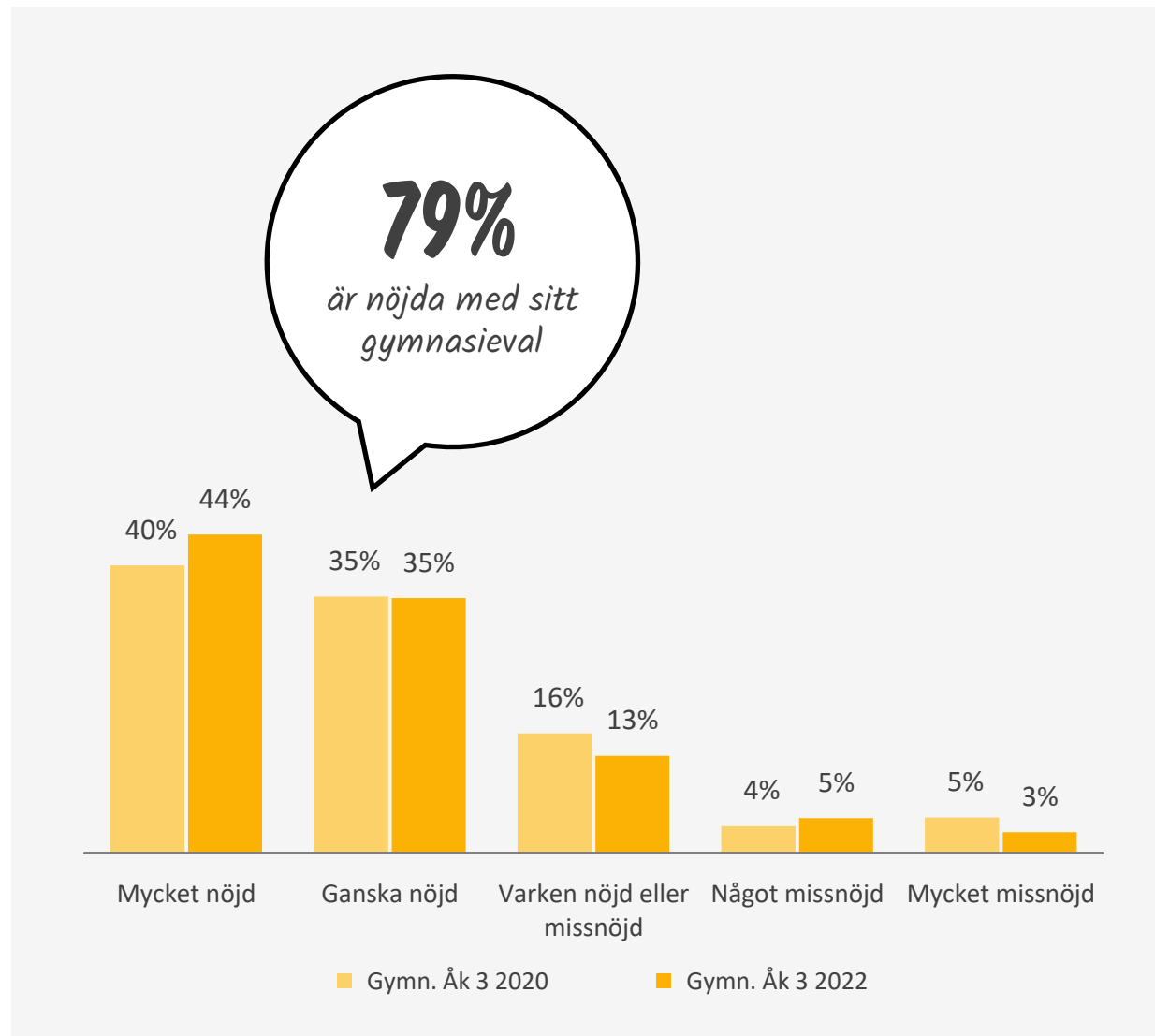
Tycker det känns kul att välja till gymnasiet!

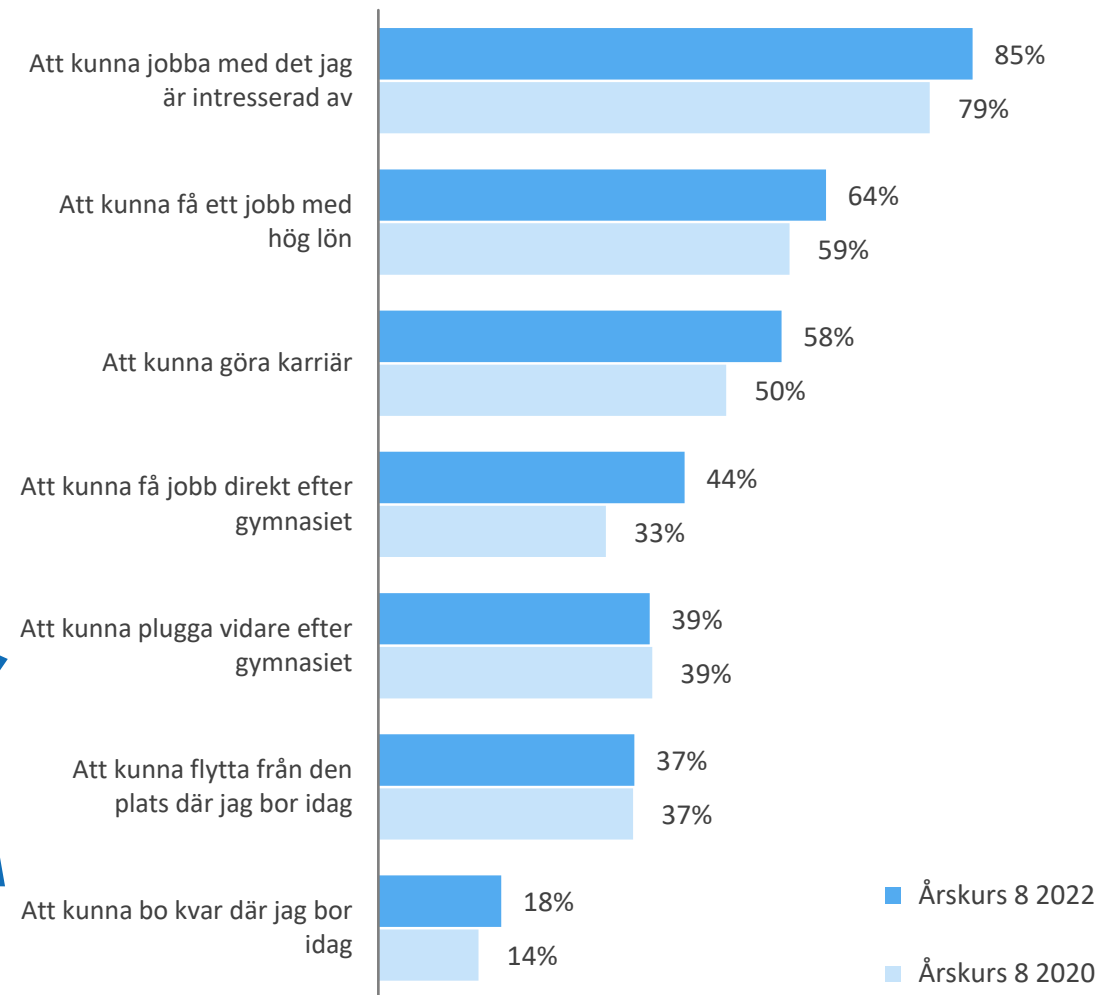
2022

■ Instämmer helt ■ Instämmer delvis ■ Tar delvis avstånd ■ Tar helt avstånd ■ Osäker/vet inte

Även bland de som redan gjort sitt val ser vi positiva tongångar - de som går i årskurs 3 på gymnasiet är i regel nöjda med sitt gymnasieval, vilket är något större andel än 2020

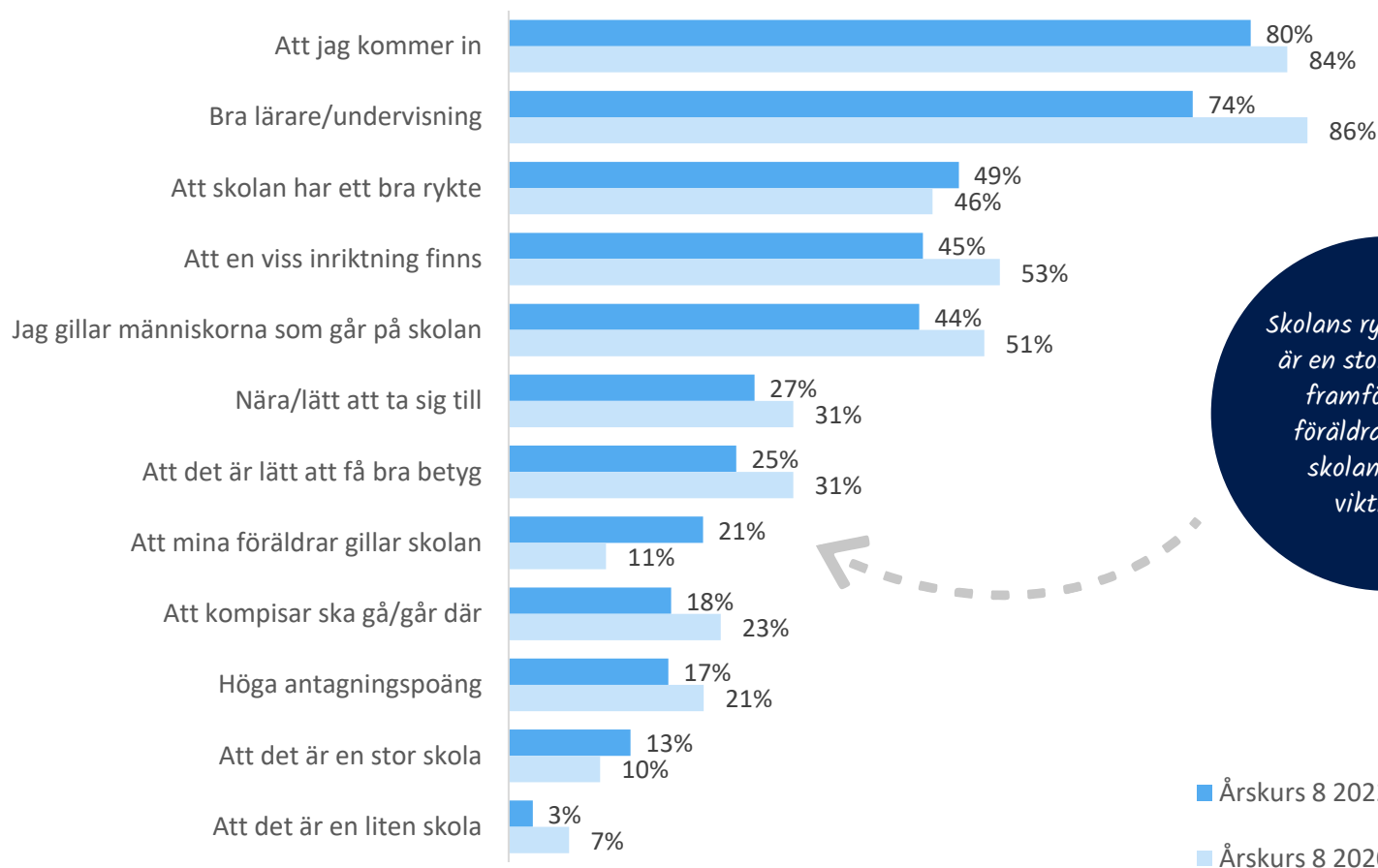

Trygghet är en viktig drivkraft - att veta att de kommer in toppar 8ornas prioriteringar tätt följt av bra lärare/undervisning. Att göra "säkra" val är en av de starkaste drivkrafterna. Vi ser också att föräldrarnas attityder väger allt tyngre

Förutom att rätt program finns, vad känns viktigt när du ska välja gymnasieskola?

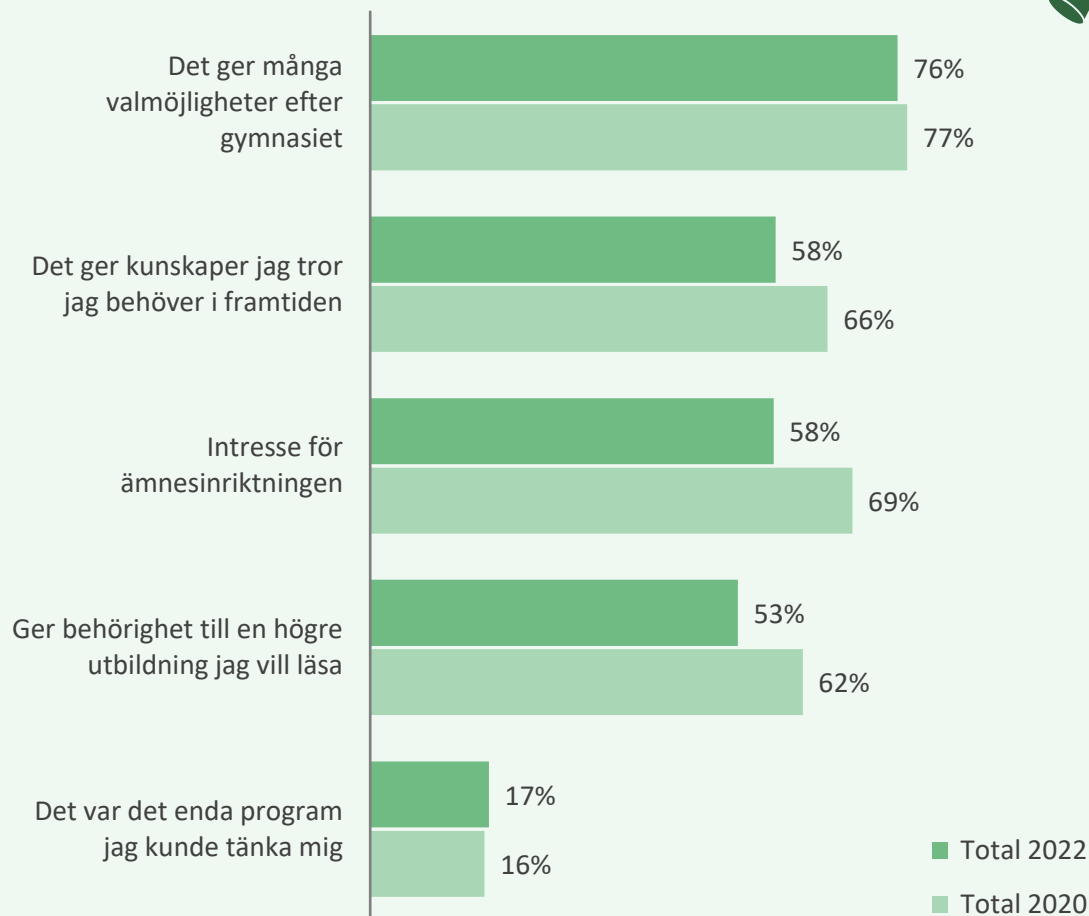
Skolans rykte, att det är en stor skola och framförallt att föräldrarna gillar skolan blir allt viktigare!

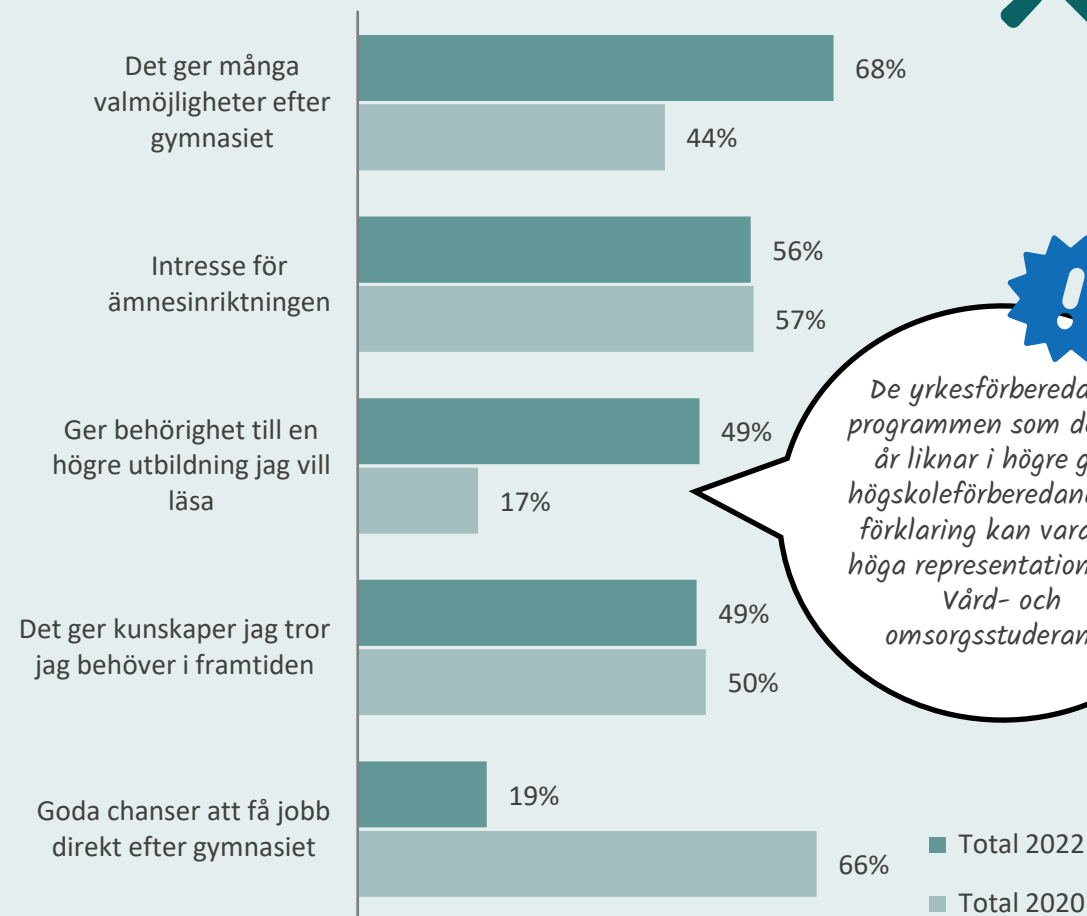
Sett till gymnasisterna som redan gjort sitt val är det tydligt att ”många valmöjligheter” är bland de tyngsta motiven i val av gymnasieprogram- framförallt bland de som valt högskoleförberedande, även om vi ser det som argument även hos de på YP

Högskoleförberedande

Yrkesförberedande

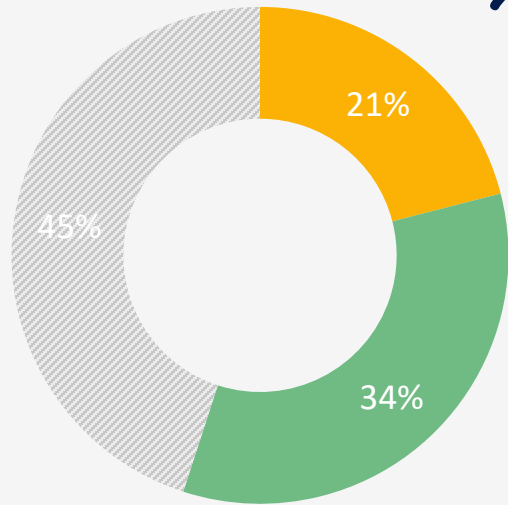

De yrkesförberedande programmen som deltar i år liknar i högre grad högskoleförberedande, en förklaring kan vara den höga representationen av Vård- och omsorgsstuderande

Andelen som tror att de kommer att välja yrkesprogram är större i år jämfört med förra året! Men de flesta åttondeklassare är fortfarande ganska osäkra i valet mellan yrkes- eller högskoleförberedande gymnasieprogram

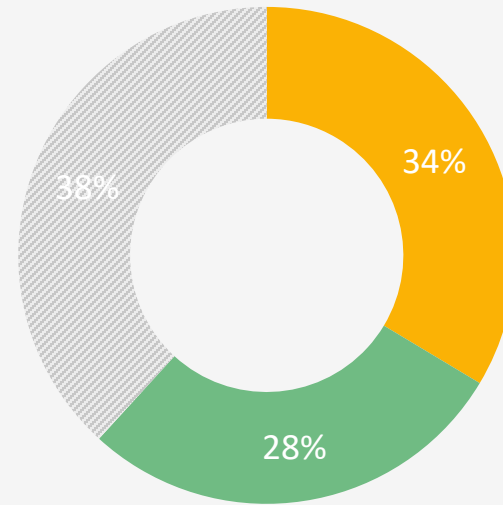

2020

■ Yrkesförberedande
■ Högskoleförberedande
▨ Osäker/vet inte

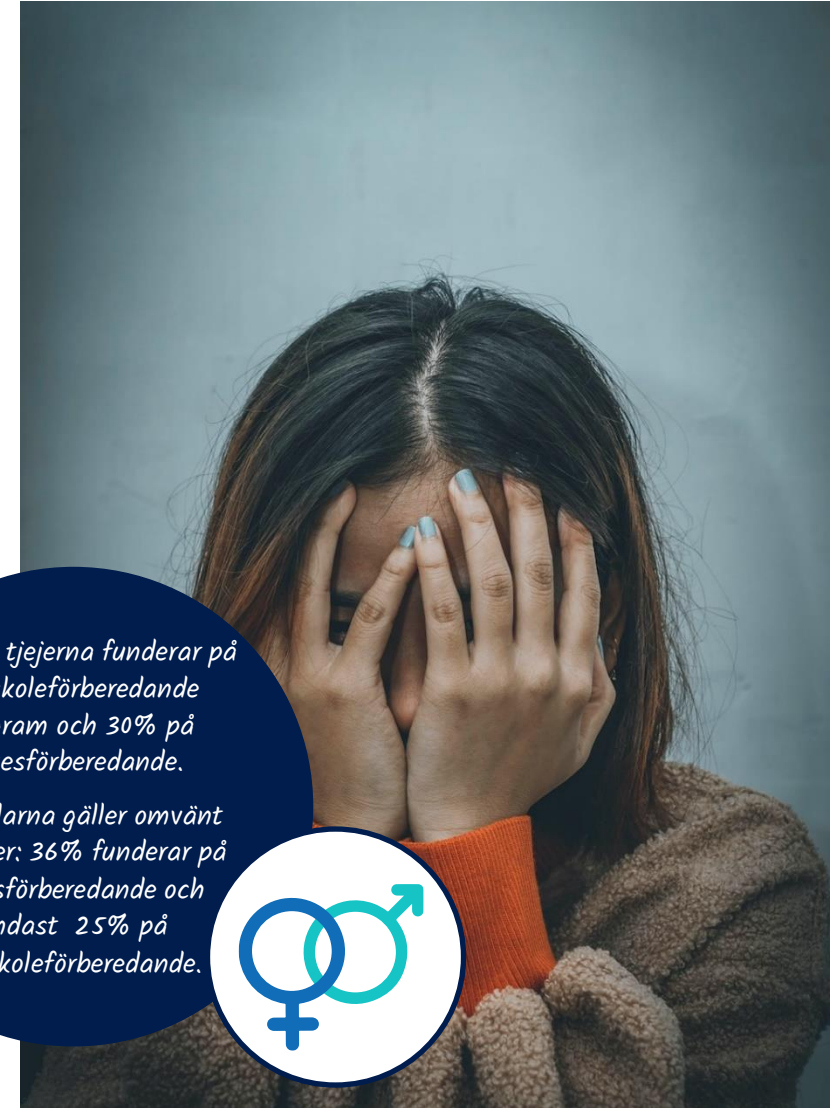
2022

■ Yrkesförberedande
■ Högskoleförberedande
▨ Osäker/vet inte

33% av tjejerna funderar på högskoleförberedande program och 30% på yrkesförberedande.

För killarna gäller omvänt mönster: 36% funderar på yrkesförberedande och endast 25% på högskoleförberedande.

“

*Jag var osäker på om jag ville
plugga vidare efter gymnasiet.
Tycker det är fel att man ska
behöva välja något sånt redan
första året på gymnasiet.*

- Tjej, 3:an på gymnasiet

*Jag visste inte vad jag
ville bli och därför
valde den bredaste
linjen jag kunde.*

- Kille, 3:an på gymnasiet

OSÄKERHET KVAR I ÅRSKURS 3

*Jag var rätt osäker i 9:an för jag
fick så dålig respons från vår
SYV; att jag kommer inte klara
att komma in på det jag ville!*

- Tjej, 3:an på gymnasiet

*Jag visste inte vad jag ville
jobba med och kände att jag
behövde alla möjligheter att
plugga vidare. Kändes dumt att
välja t.ex. måleri om jag inte vill
bli det sen.*

- Kille, 3:an på gymnasiet

*Jag ville kunna läsa vidare och valde
jag ett brett program, men nu i
efterhand ångrar jag att jag inte
valde ett yrkesprogram.*

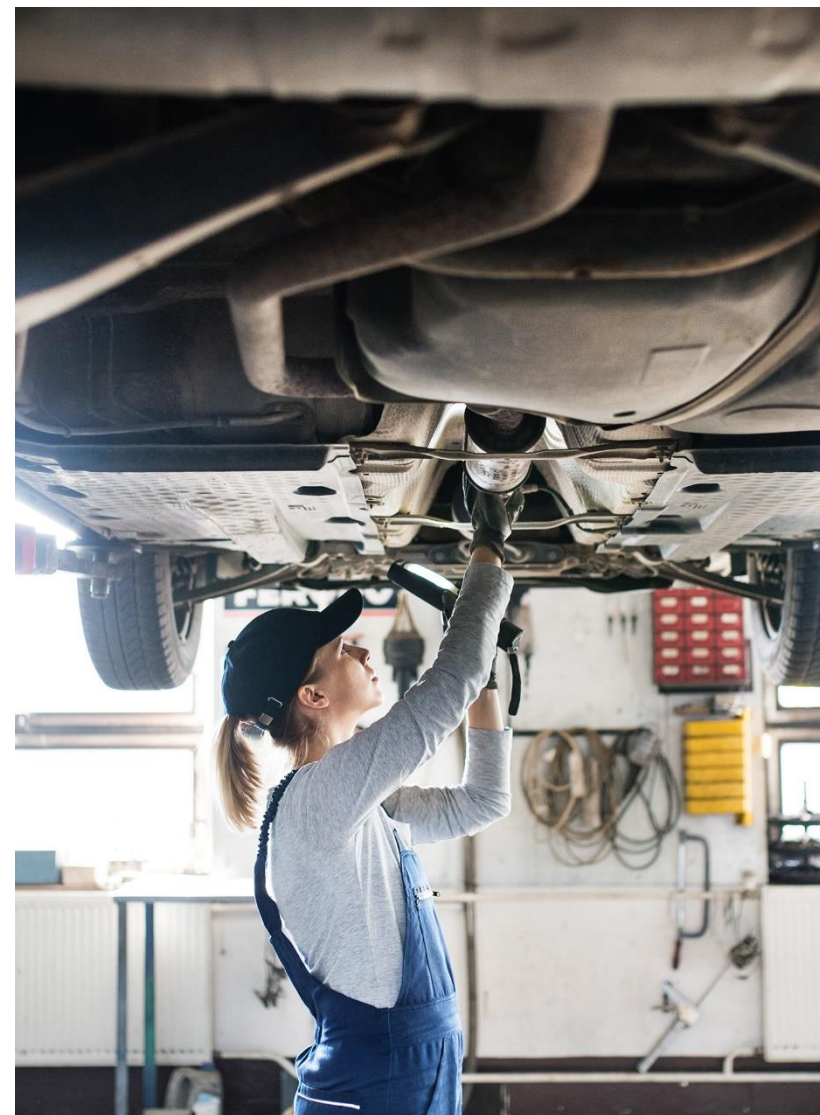
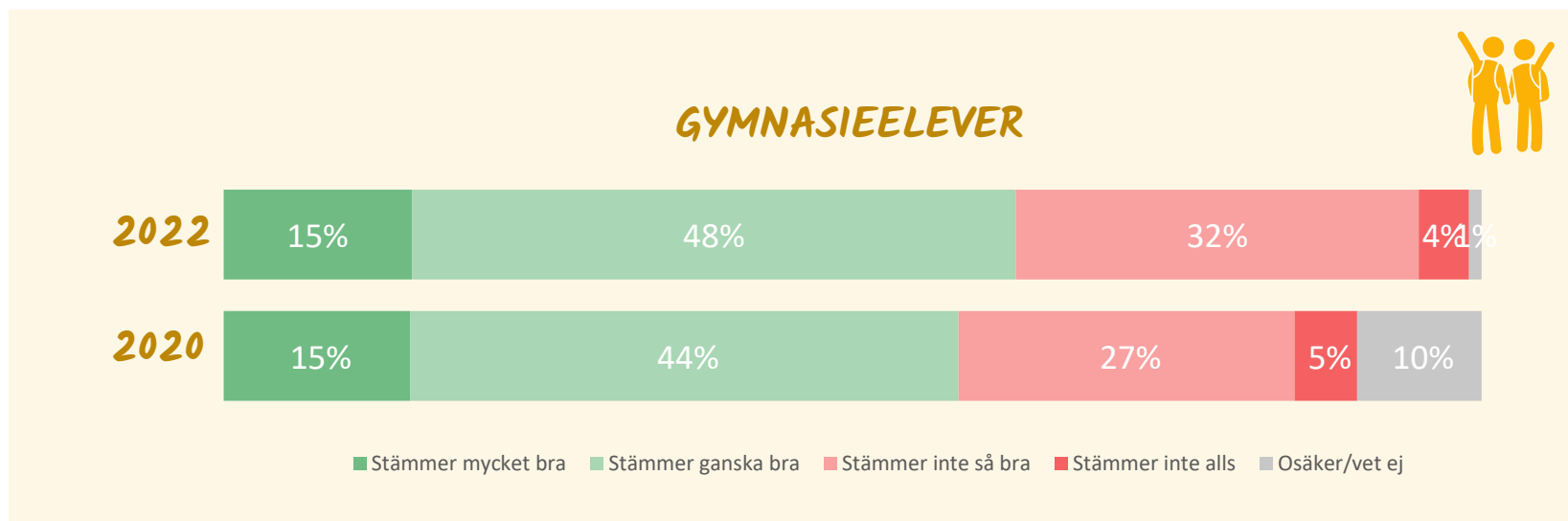
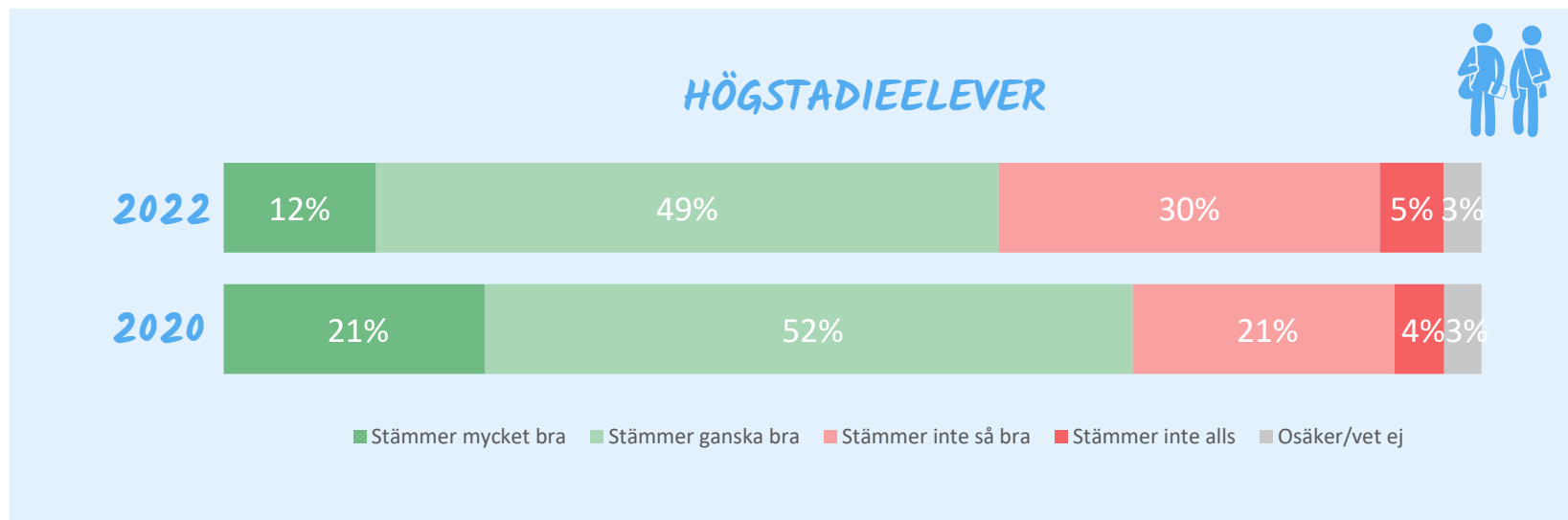
- Tjej, 3:an på gymnasiet

”

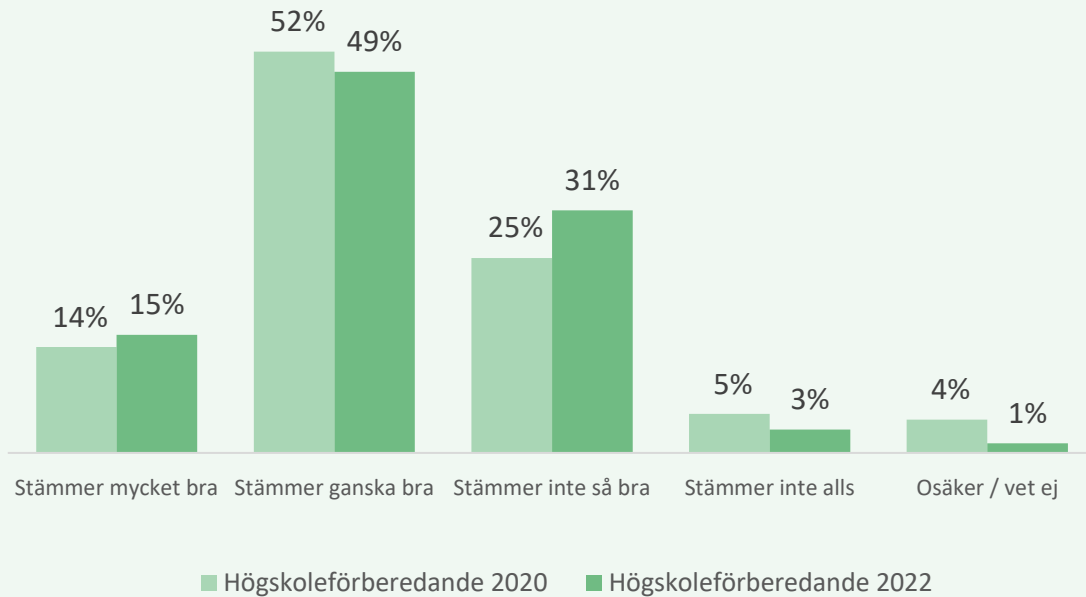
Kunskap & Information

Högstadiееleverna i årets mätning uttrycker större osäkerhet kring vilka jobb och utbildningsmöjligheter som finns.

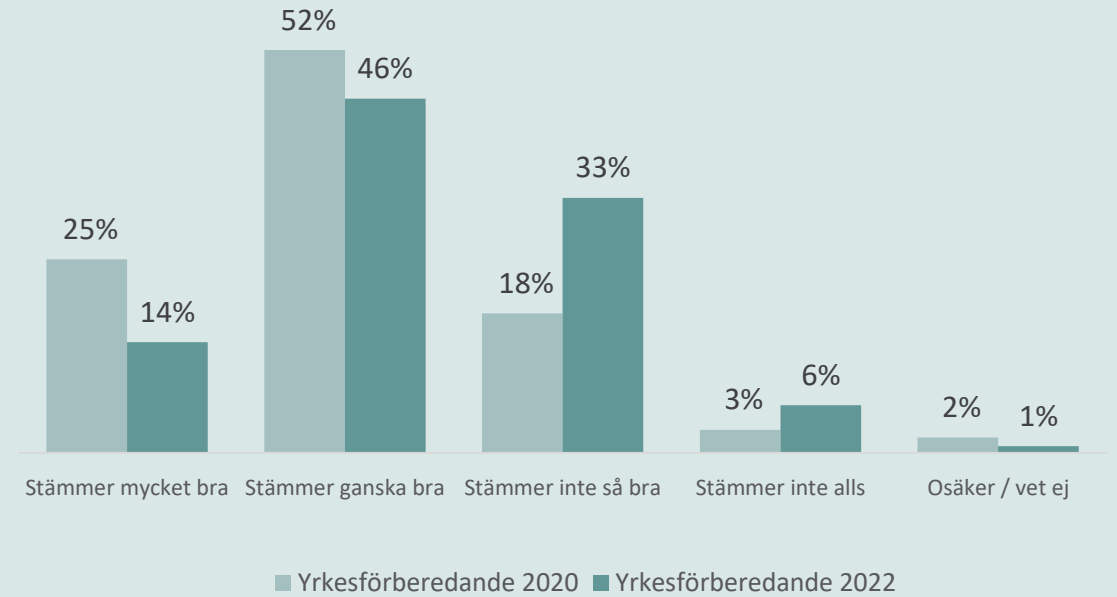

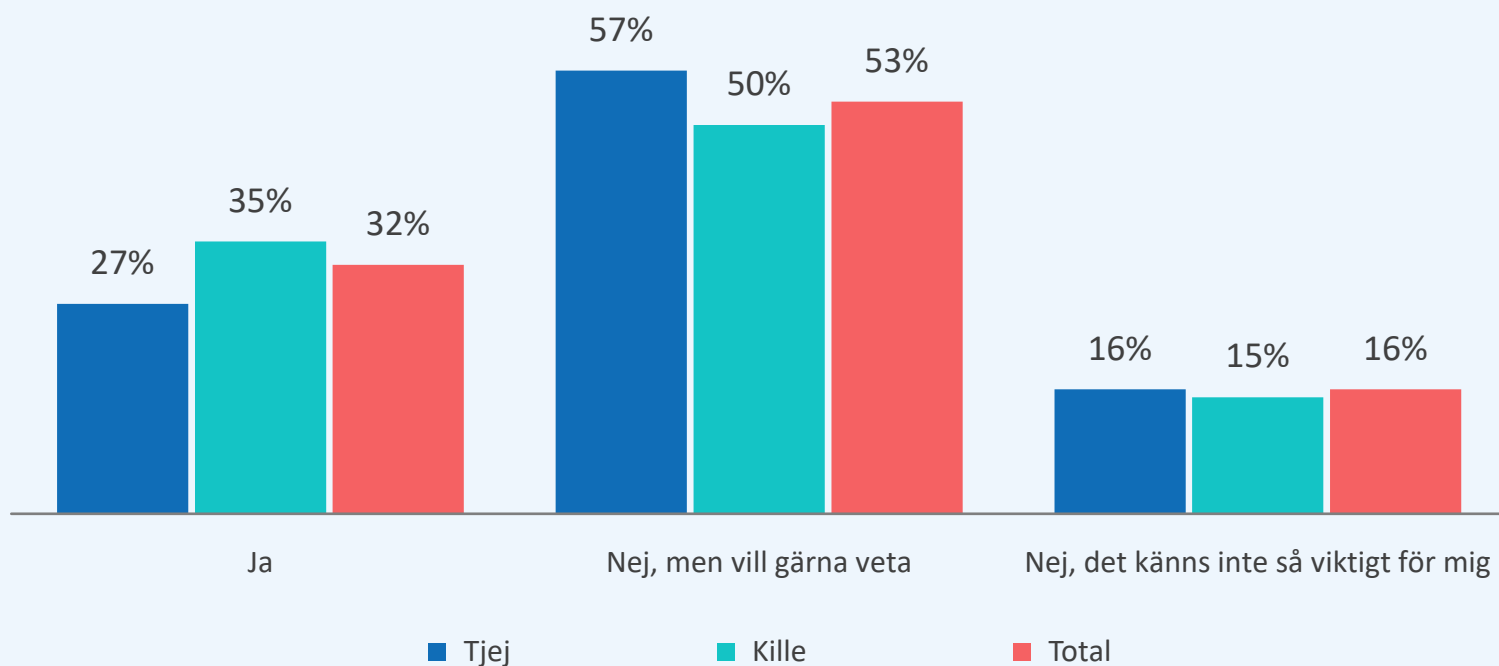
Högskoleförberedande program

Yrkesförberedande program

Behovet av kunskap vägs upp med viljan av att veta mer. Drygt hälften av eleverna i årets studie svarar att de inte har koll på vilka yrken och utbildningar som kommer behövas i länet, men vill gärna veta mer. Tjejerna uttrycker större behov och intresse än killarna

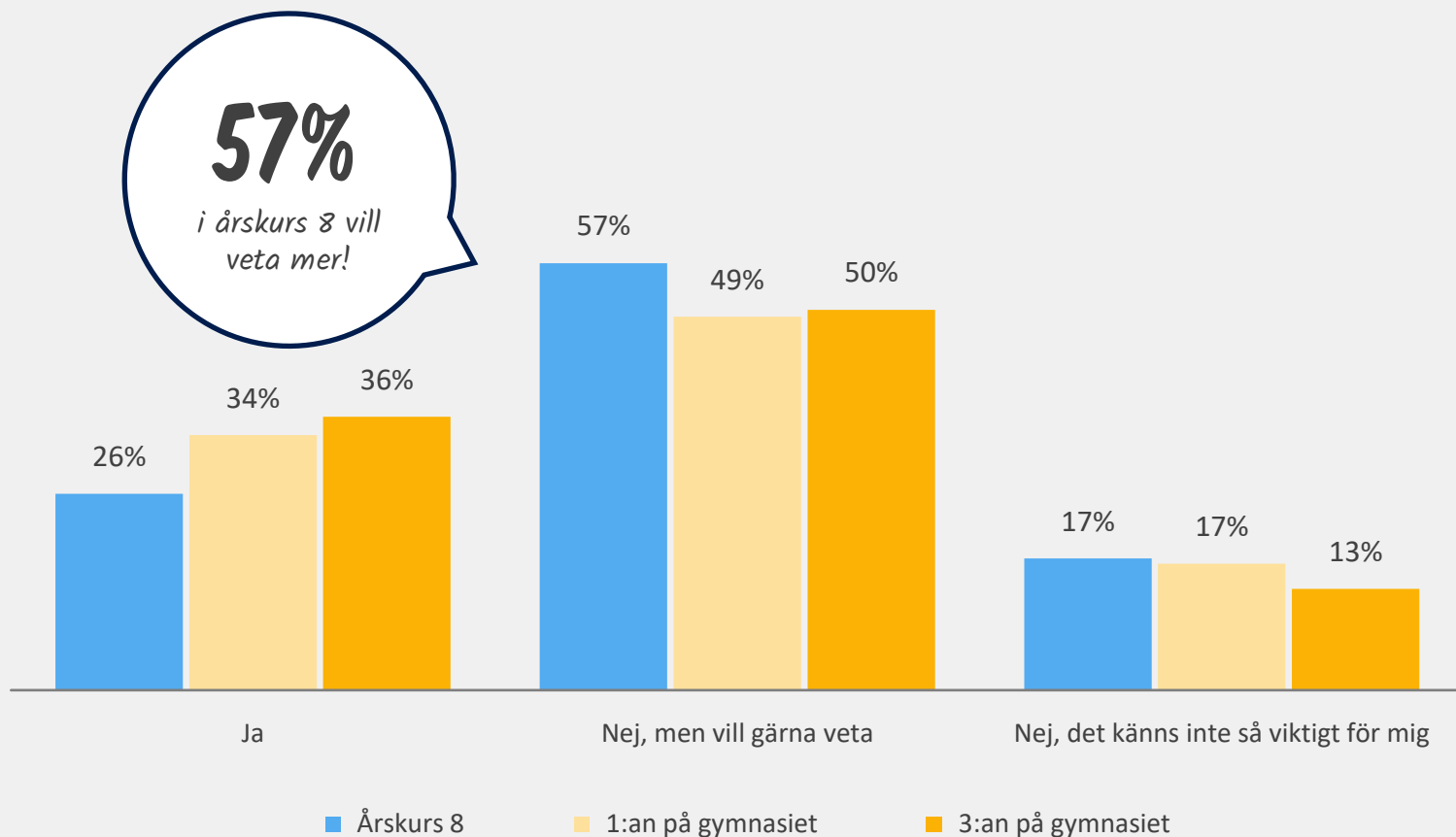

Bland åtondeklassarna är det nära 6 av 10 som uttrycker att de vill få bättre koll på den lokala arbetsmarknaden!

Har du koll på vilka yrken och utbildningar som det kommer behövas mer/mindre av i framtiden där du bor nu?

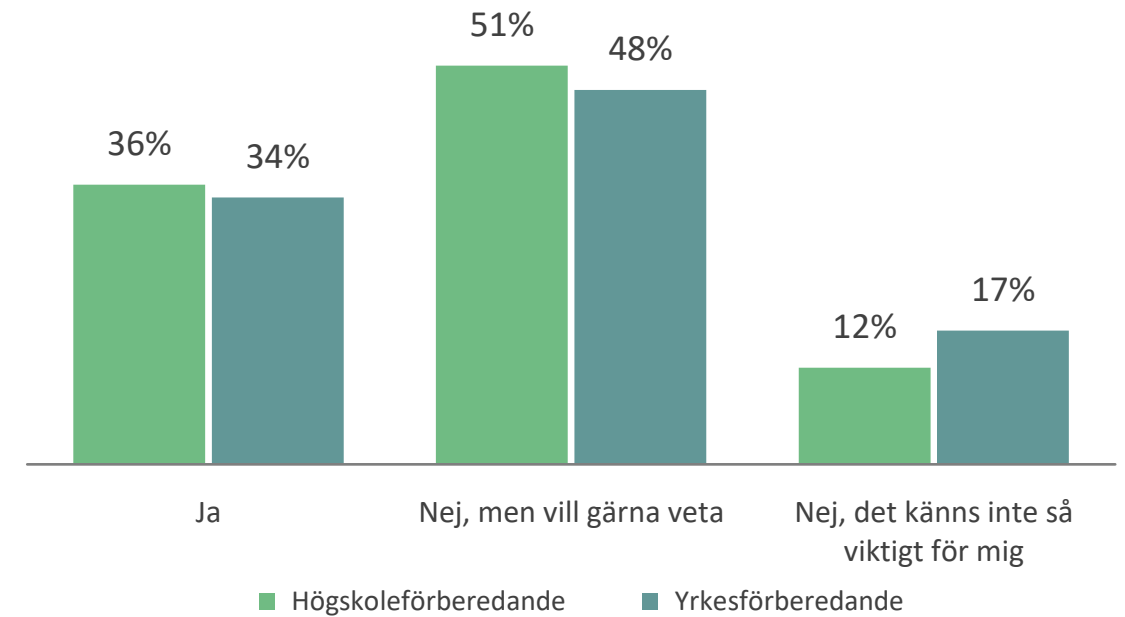
57%

i årskurs 8 vill veta mer!

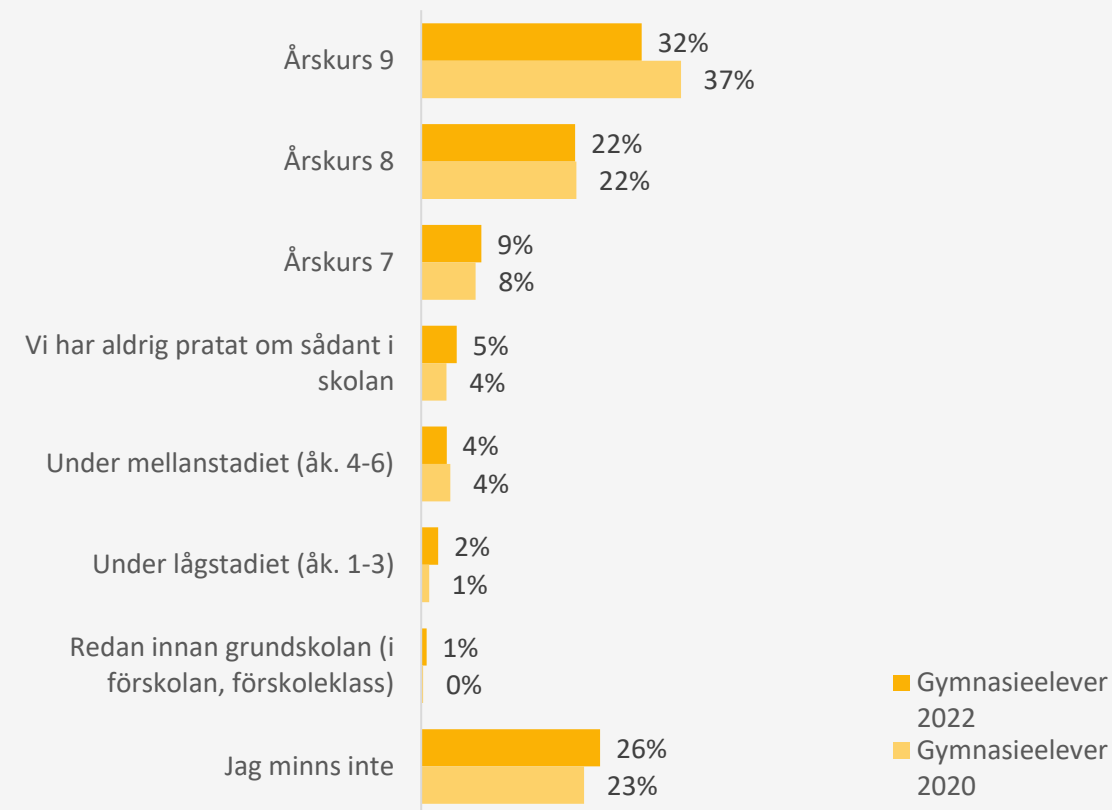

Har du koll på vilka yrken och utbildningar som det kommer behövas mer/mindre av i framtiden där du bor nu?

När under grundskolan började ni prata om utbildningar, jobb och framtida yrkesval i skolan?

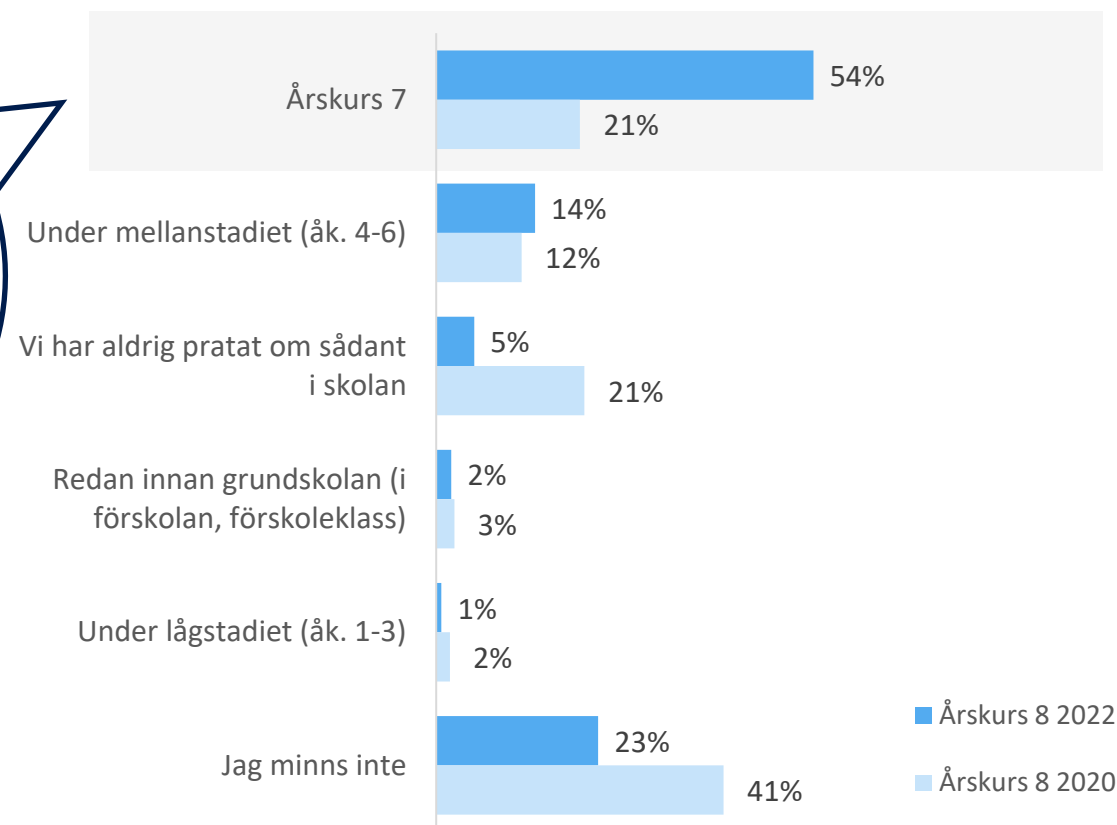

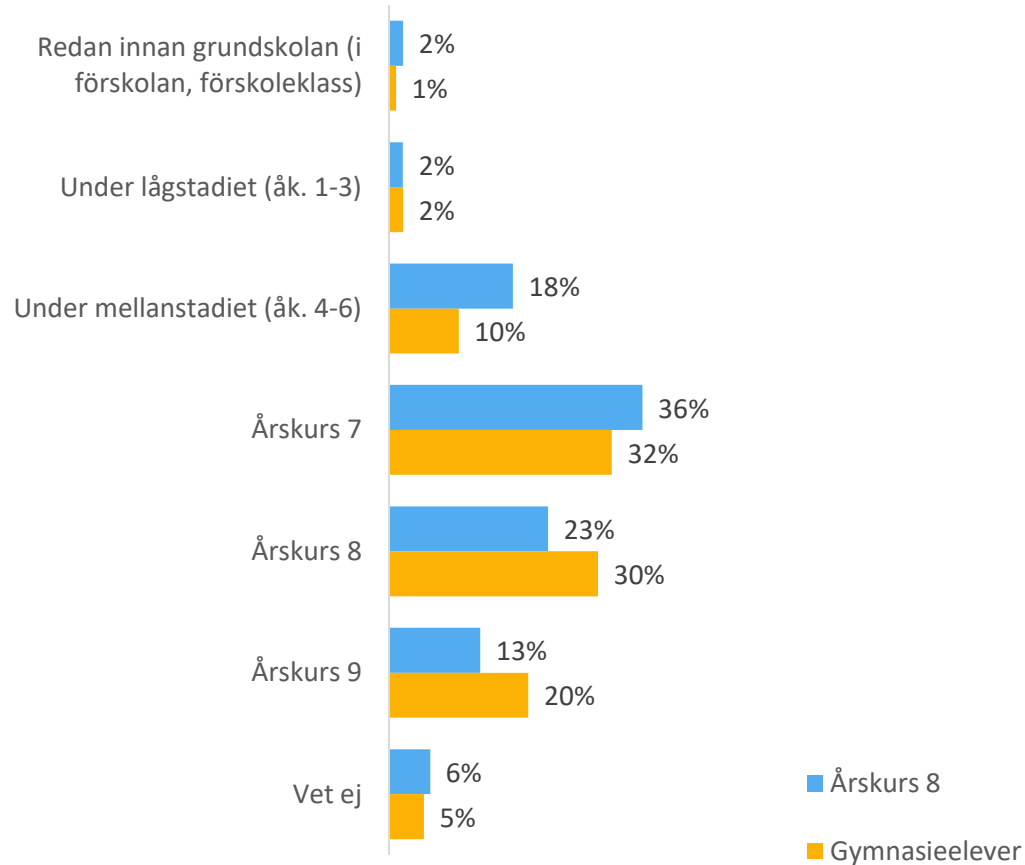
Yrkes-SM förklarar till viss del att så många har pratat i årskurs 7 och att fler minns.

Om vi utesluter de som besökte Yrkes-SM är det dock ändå 46% som uppger årskurs 7!

När under grundskolan började ni prata om utbildningar, jobb och framtida yrkesval i skolan?

När tycker du att man borde börja prata om utbildningar, och framtida yrkesval?

Vuxnas påverkan

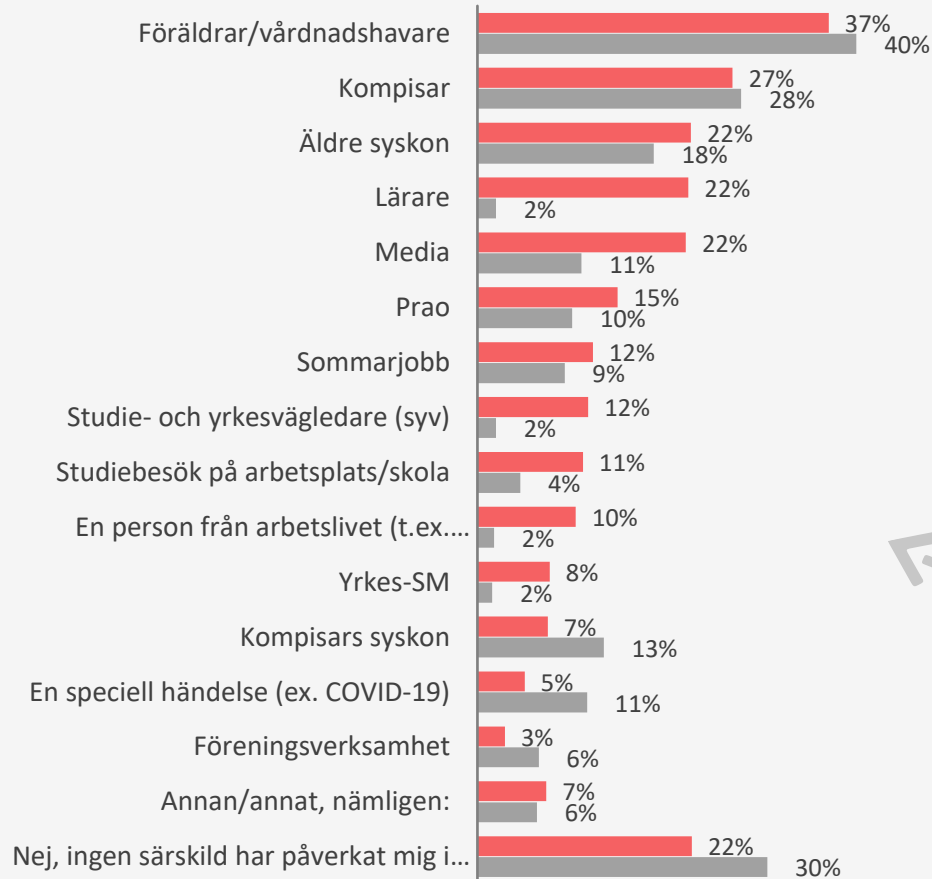
A person is seen from behind, sitting at a desk and working on a laptop. The desk is cluttered with various items: a glass of water, a pen, a yellow sticky note, and several papers featuring colorful charts and graphs. The person's hands are visible, interacting with the laptop and the papers. The overall scene suggests a professional or academic setting.

Min pappa jobbar som projektledare och han interagerar väldigt mycket med människor och hjälper dem planera allting. Jag tycker att det är väldigt lockande. Det är inte jätteviktigt egentligen vart jag jobbar.

- Tjej, åk 3 gymnasiet

Vårdnadshavare och kompisar påverkar fortsatt mest – men vi ser även stora ändringar i andra kategorier, delvis präglad av hög representation av elever vid högskoleförberedande program i årets studie.
8% uttrycker att Yrkes-SM påverkat dem i tankar kring framtida val

Har någon/några av följande påverkat hur du tänker kring framtida yrkesval och val till gymnasiet?

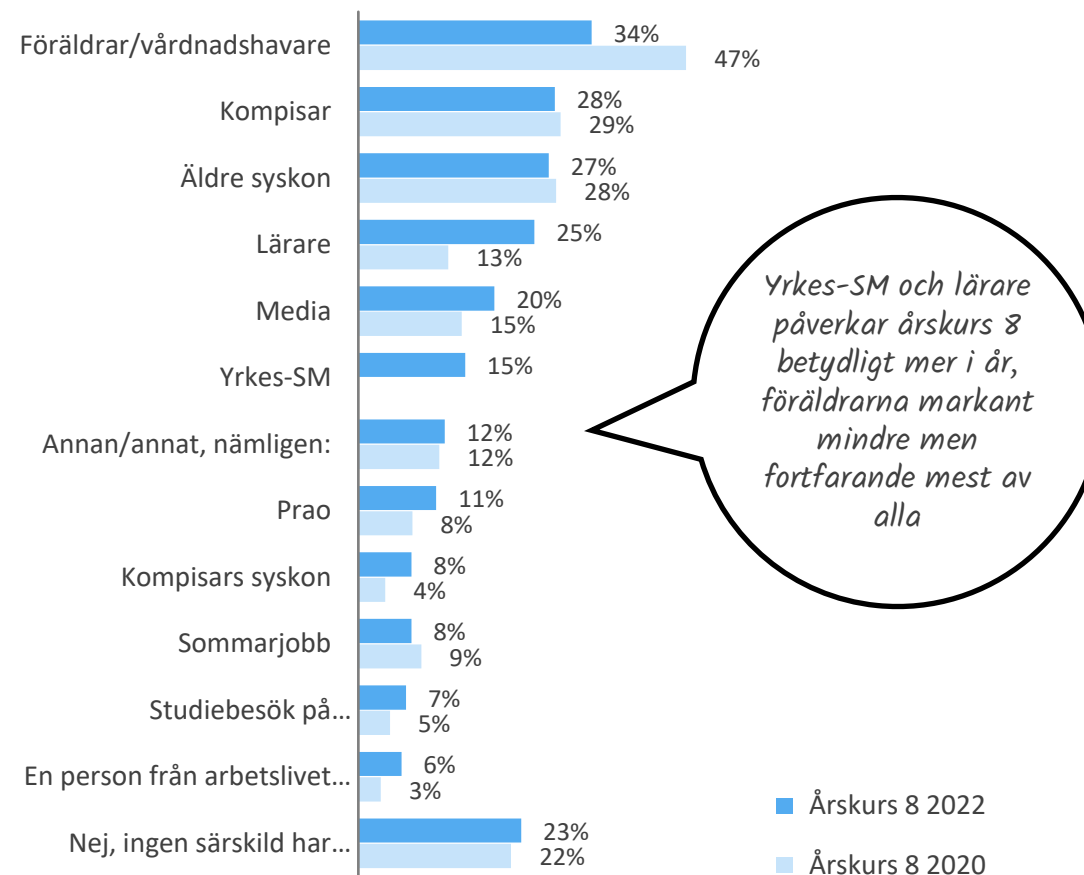
På totalen seglar flera kategorier upp: lärare, media, SYV, studiebesök, representanter från arbetslivet och Yrkes-SM. Detta är dock delvis en effekt av programmen som deltar i årets undersökning.

■ Total 2022
 ■ Total 2020

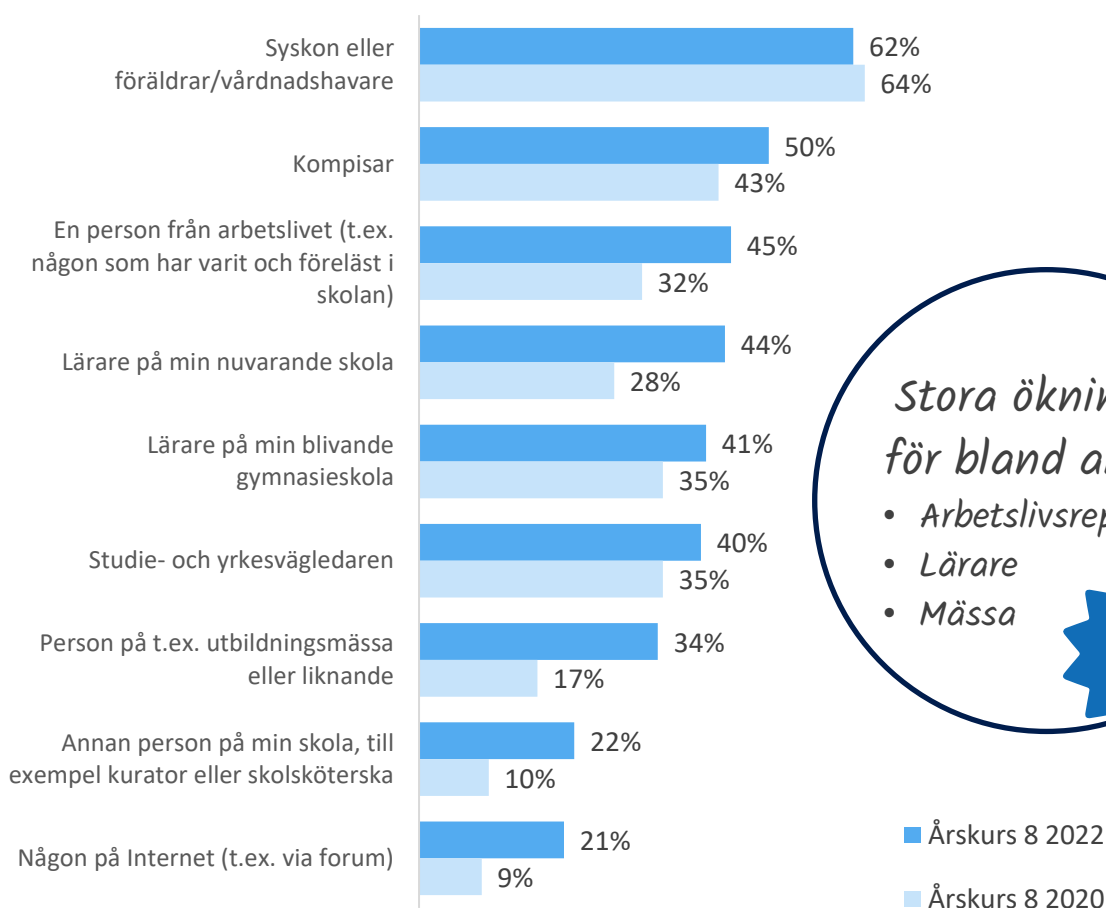

Har någon/några av följande påverkat hur du tänker kring framtida yrkesval och val till gymnasiet?

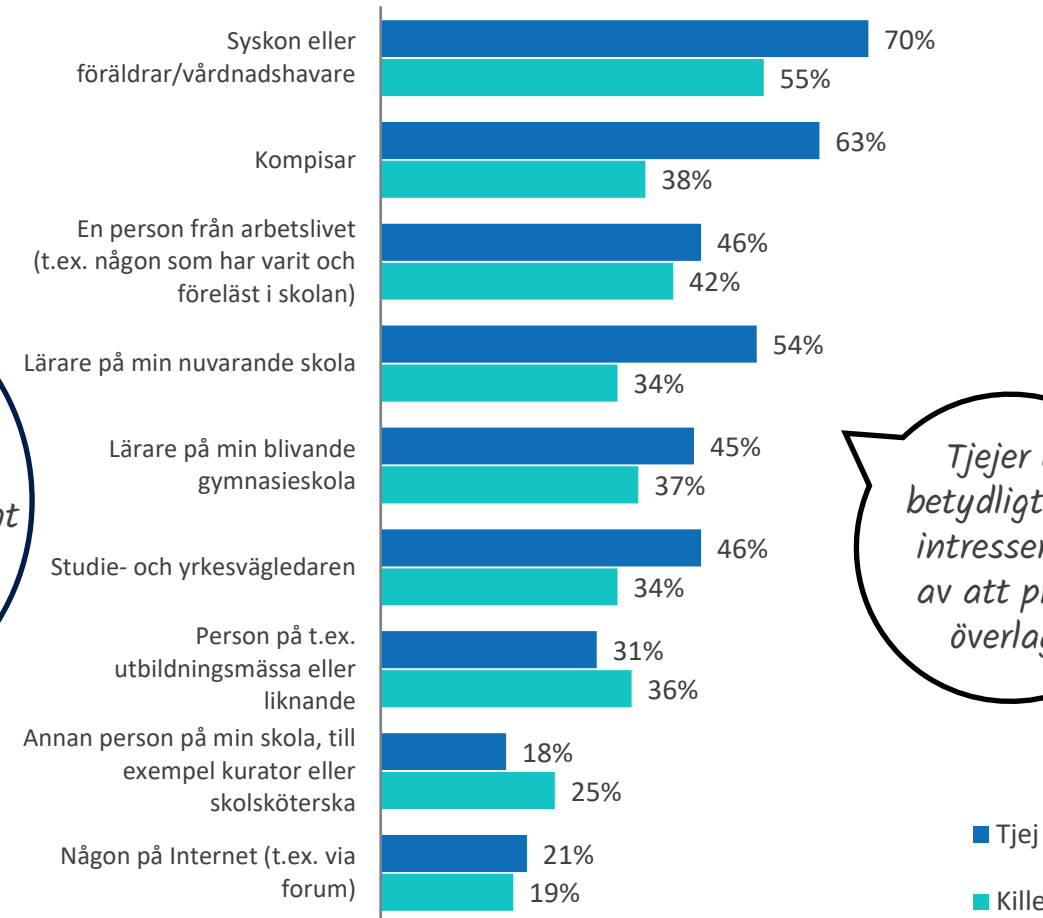

Skulle du vilja diskutera mer om ditt val av gymnasieprogram/skola med följande?

Stora ökningar för bland annat:

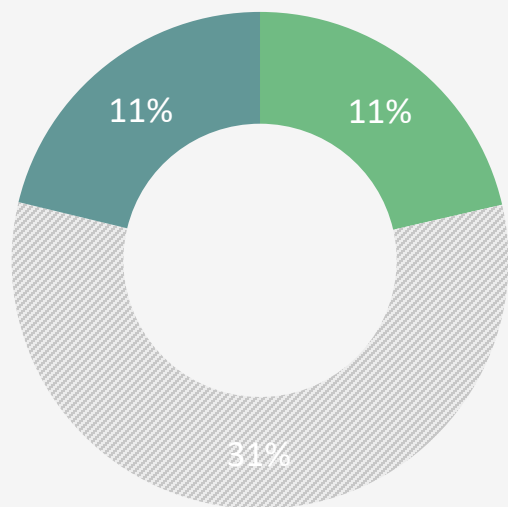
- Arbetslivsrepresentant
- Lärare
- Mässa

Tjejer är betydligt mer intresserade av att prata överlag!

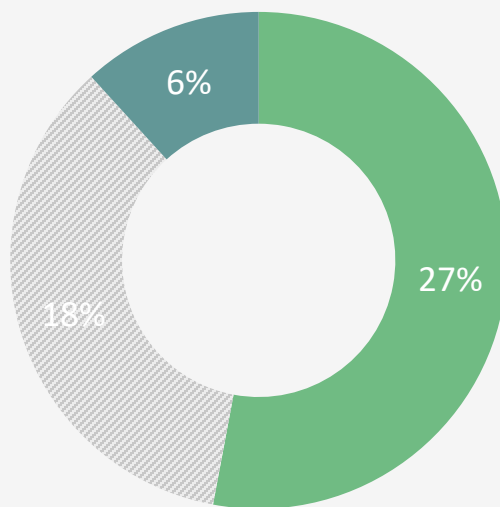
Stor skillnad i olika vuxnas förväntningar – föräldrar upplevs favorisera högskoleförberedande framför yrkesförberedande program

Vad tror du att lärare tycker om olika program?

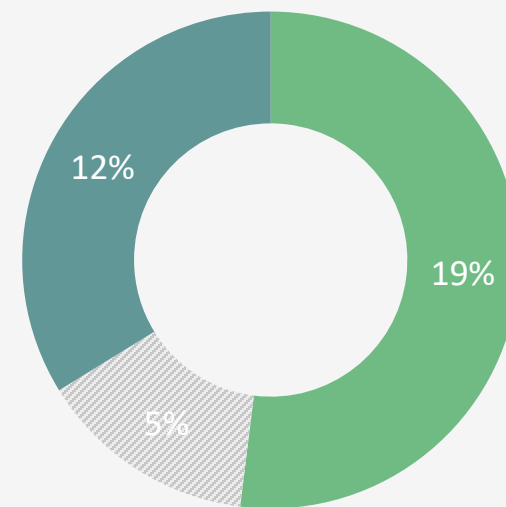
- Högskoleförberedande är bättre
- ▨ Varken eller
- Yrkesförberedande är bättre

Vad tror du att föräldrar tycker om olika program?

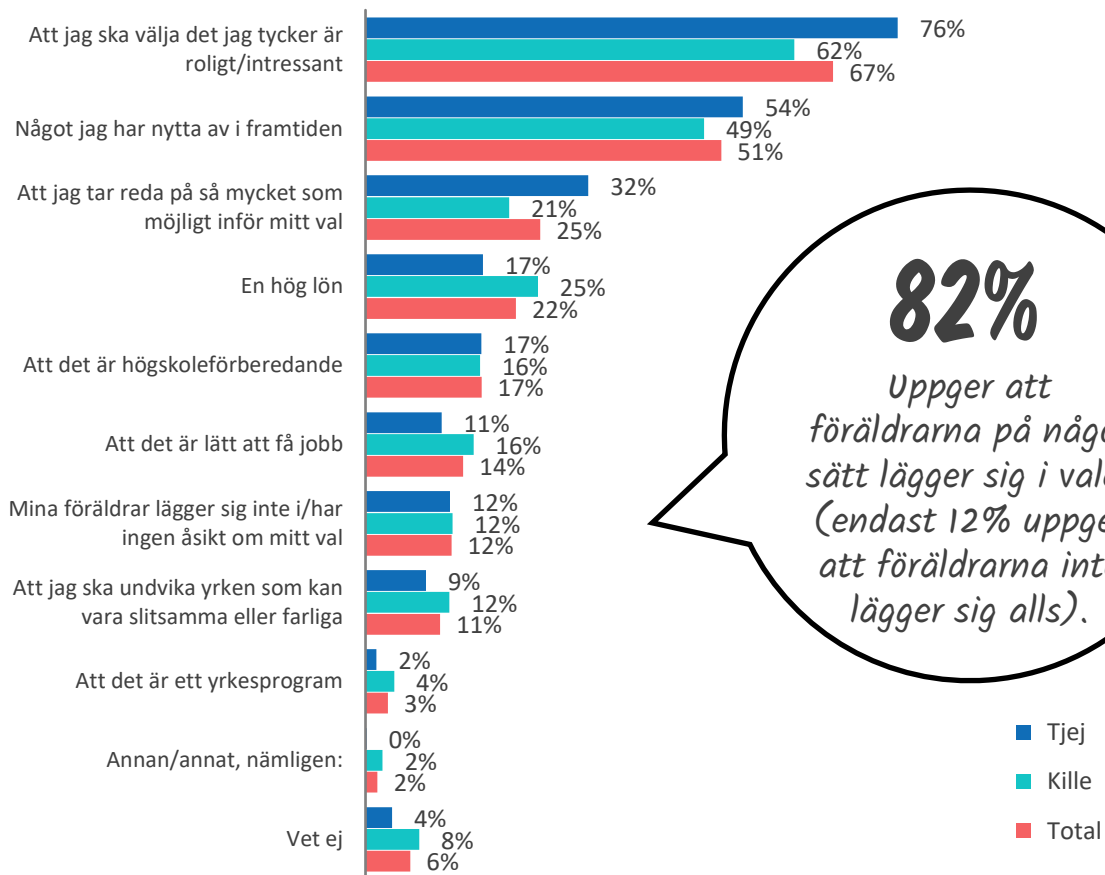
- Högskoleförberedande är bättre
- ▨ Varken eller
- Yrkesförberedande är bättre

Vad tror du att SYV tycker om olika program?

- Högskoleförberedande är bättre
- ▨ Varken eller
- Yrkesförberedande är bättre

Vad tror du att dina föräldrar tycker är viktigt i ditt yrkes/gymnasieval?

FÖRÄLDRARS PÅVERKAN – VAD OCH HUR?

Ofta toppar "intresse" listan över anledningar att välja en viss utbildning, både när vi frågar om ungas egna val och om föräldrarnas påverkan. I intervjuer hör vi ofta att föräldrarna uppmanar barnen att välja det de själva tycker är roligt. Men vad innebär intresse? Föräldrarnas påverkan kan i många fall vara indirekt, utan att man explicit säger åt sina barn vad de ska göra.

Indirekt påverkan kan exempelvis handla om hur föräldrarna pratar om olika utbildningar eller yrken, vad föräldrarna själva har valt, vad de tar för givet att man bör göra, eller vad föräldrarna kommunicerar om 'ett bra liv.' Den här sortens information kommuniceras ofta implicit i andra erfarenheter och över tid, snarare än att vara uttalade krav som eleverna lätt kan sätta ord på. Vi har dock tydliga indikatorer på att föräldrarna spelar roll!

INDIKATORER PÅ FÖRÄLDRARNAS PÅVERKAN

Vi har två viktiga indikatorer på att föräldrarna påverkar:

- I grafen till vänster ser vi att endast 12% uppger att föräldrarna "inte lägger sig i" vilket antyder att 82% av eleverna har föräldrar som faktiskt 'lägger sig i' på något sätt!
- På föregående sida ser vi att föräldrarna är den vuxengrupp, jämfört lärare och SYV, som eleverna upplever har tydligast åsikt om vilken sorts program som är bäst. Hela fyra gånger så många i urvalet upplever att föräldrar favoriserar högskoleförberedande program!

ANDRA VUXNAS PÅVERKAN

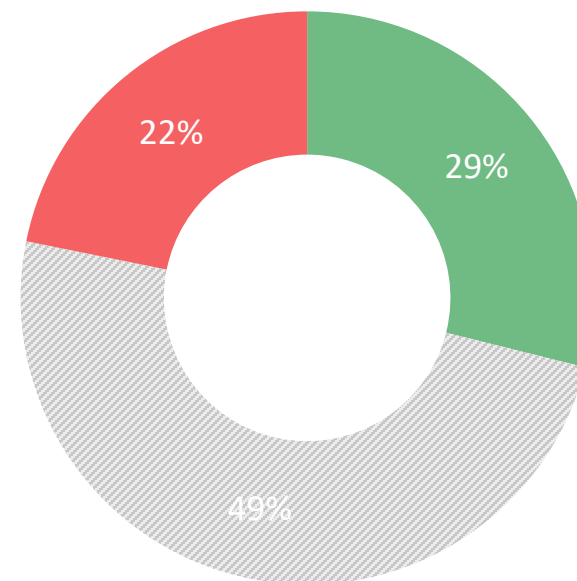
I fritextsvar och intervjuer med elever dyker ett par berättelser om SYV upp. I ett fall gjorde en SYV en elev osäker på sina möjligheter, vilket påverkade valet, och i ett annat fall propagerade SYV yrkesförberedande program oväntat mycket.

Synen på yrkesutbildning

BEGRÄNSAD KUNSKAP OM YRKESPROGRAM

Ger yrkesprogram grundläggande högskolebehörighet?

■ Ja

■ Vet ej

■ Nej

VEM SÖKER HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE ELLER YRKESPROGRAM?

Högskoleförberedande

Bättre
jobb

Vill inte
jobba efter
gymnasiet

Hålla
dörrarna
öppna

Tjäna mer
pengar

Föredrar
teoretiska
ämnen

Mer
möjligheter
sen

Inte
praktiskt
lagd

Intressen
för ämnen

Yrkesförberedande

Vill jobba

Tjäna
pengar så
fort som
möjligt

Låga
betyg

Självständighet

Skoltrött

Vet redan
drömyrket

Praktiskt
lagd

“

Visste att jag ville jobba inom vården samt att jag vill börja jobba direkt efter gymnasiet

- Tjej, 3:an på gymnasiet

Så man slipper plugga efter gymnasiet ifall man inte skulle vilja. Skönt att ha en yrkeskategori.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

För att ha en utbildning att alltid falla tillbaka till efter gymnasiet, och alltid kunna få jobb när det behövs

- Tjej, 3:an på gymnasiet

VARFÖR YRKESPROGRAM?

Jag vill kunna både söka jobb efter gymnasiet med de kunskaperna jag har fått under gymnasietiden.

- Tjej, Årskurs 8

Jag vill visa mig själv och min nära och kära att jag klarar mig själv... och känner att jag vill vara som de flesta, att tjäna pengar och ha ett jobb efter skolan.

- Kille, årskurs 8

Jag är intresserad av hälsa och att ta hand om människor, därav valde jag vård och omsorg. Det finns så många olika jobb inom vården och jag tror definitivt att något kommer passa mig.

- Tjej, 1:an på gymnasiet

”

Jag visste vad jag skulle vilja blir när jag blir stor.

- Tjej, 1:an på gymnasiet

Min dröm är att jobba med nått sånt här, jag är extremt praktisk

- Kille, 3:an på gymnasiet

VARFÖR YRKESPROGRAM?

JOBB NU = PENGAR, SJÄLVSTÄNDIGHET OCH TRYGGHET

När vi ställer frågan i fritextformat var den absolut vanligaste anledningen att välja yrkesförberedande att få ett jobb direkt efter gymnasiet. Motivationen till att få ett jobb så snart som möjligt varierade lite men främst var att vilja tjäna pengar. Därefter såg vi också motiv som självständighet, att visa sin egen förmåga samt tryggheten i att ha en bestämd yrkesroll att 'falla tillbaka på'.

PRAKTISKT LAGD, PRAKTISKA INTRESSEN OCH SKOLTRÖTTET

Många elever beskriver sig själva som praktiskt lagda eller allmänt skoltrötta och vill slippa fler år i skolsystemet, speciellt i form av teoretiska kurser. För ganska många verkar det vara själva yrket – exempelvis elektriker eller byggare – som lockar, fristående från jobbmöjligheter eller pengar.

En del beskrev jobben de siktade på som drömjobbet, av skäl som att man ville arbeta praktiskt eller ville hjälpa människor, eller var inspirerad av sina föräldrar. På så sätt framstår eleverna som siktar på yrkesprogram som lite säkrare på vad de vill, jämfört med den stora andel som väljer högskoleförberedande för att hålla dörrar öppna och skjuta upp yrkesvalet.

DÅLIGA BETYG?

Till sist har vi några elever som uppger dåliga betyg som anledning till att de valde yrkesprogram istället för högskoleförberedande. Detta handlar kanske framförallt om att inte kunna komma in på ett specifikt program som man är intresserad av snarare än att högskoleförberedande alltid har högre intagningskrav än yrkesprogram (vilket inte är fallet).

Jag tycker det är väldigt viktigt att vi pratar om det och normaliserar att prata om att det finns flera val. De yrkesförberedande programmen kommer lite i andra hand. Jag tycker att vi borde prata om båda.

- Tjej, åk 3 gymnasiet

VARFÖR INTE YRKESPROGRAM?

#1 – HÅLLA DÖRRARNA ÖPPNA

Det absolut vanligaste motivet i fritextsvaren till varför man väljer bort yrkesprogram handlar om att avvakta med yrkesvalet några år till. Den här gruppen elever har fortfarande inte bestämt sig om vilket yrke de siktar på och skriver ofta att de vill 'hålla dörrarna öppna' för att ha 'mer möjligheter' längre fram i livet.

Det är oklart om detta främst handlar om att skjuta upp själva yrkesvalet ett tag eller om man tänker sig att högskoleförberedande utbildningar ger bredare möjligheter i allmänhet. Sannolikt båda delarna! Oavsett hur detta förstås så är det klart att en del elever i den här gruppen ser yrkesutbildningarna som begränsande.

Många högskoleprogram kan leda till flera olika yrken, medan yrkesförberedande utbildningar kanske ses som mer definitiva yrkesval. Det är möjlighet att en del av eleverna i den här kategorin vill ha mer möjligheter hela livet, medan andra bara vill ha några år till på sig för att bestämma sig.

Vi ser i den här typen av svar en viss osäkerhet om vad man vill göra med framtiden. Detta motsvarar även vad vi hörde i intervjuerna med gymnasieelever.

FÖREDRAR TEORETISKA ÄMNEN

Ett annat vanligt svar är att man föredrar teoretiska ämnen. Det motiveras antingen med att man är mer 'teoretiskt lagd' än praktiskt, eller med att man trivs med teoretiska ämnen och tycker om att plugga.

SIKTAR PÅ "BÄTTRE JOBB"

Många tänker sig att högskoleförberedande utbildningar leder till "bättre jobb" på sikt, men det är sällan uttalat vilka jobb det är eller vad det innebär att jobben är bättre. Den enda specifikationen vi har fått är att några nämner högre lön, men generellt tycks det snarare röra sig om en generell association mellan högskoleutbildning och "bra jobb" (vilket i sin tur kan associera till exempelvis status, karriär, villkor, utvecklingsmöjligheter m.m.)

VILL INTE ARBETA DIREKT EFTER GYMNASIET

Till sist har vi en del svar som relaterar till att inte vilja jobba direkt efter gymnasiet. Det här är kanske motpolen till att hålla dörrarna öppna eftersom även detta handlar om att plugga vidare och skjuta upp yrkeslivet.

Jag har lätt för att plugga och ämnena intresserar mig, så därför var det inget alternativ med yrkesprogram.

- Tjej, 1:an på gymnasiet

Jag tror att det kommer att öppna mer dörrar för jobb som jag gillar..

- Kille, 1:an på gymnasiet

Jag är mycket bra på teoretiska ämnen och vill utnyttja min talang för matematik och fysik.

- Kille, 3:an på gymnasiet

“

Jag valde inte ett yrkesprogram eftersom jag inte är säker på vad jag vill jobba med. Jag ville läsa ett brett program med ha många valmöjligheter efter gymnasiet.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

Jag vill ha många möjligheter och kunna ändra mig. Det hade inte varit lika enkelt om jag hade gått ett yrkesprogram.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

Jag vill ha ett mer teoretiskt än praktiskt jobb.

- Kille, 3:an på gymnasiet

VARFÖR INTE YRKESPROGRAM?

Jag tror utbildning kommer vara otroligt viktigt i framtiden, då många yrkesprogram utbildar till jobb som kommer försvinna

- Tjej, 1:an på gymnasiet

Jag är bättre på att använda hjärnan än det praktiska

- Tjej, Årskurs 8

Jag är mycket mer intresserad av teoretiska ämnen. Dessutom var jag väldigt nyfiken på natur, jag har alltid varit förtjust i matte.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

Jag vill inte börja arbeta direkt efter gymnasiet.

- Kille, årskurs 8

”

TVÅ MOTSATTA GRUPPER?

I motiven att välja en programtyp ser vi två grupper med motsatta prioriteringar. Elever som söker yrkesförberedande program prioriterar i hög grad jobb (och pengar) här och nu, vill ha säkerhet på jobbmaknaden och är praktiskt lagda. Elever som siktar på högskoleförberedande prioriterar istället "bättre" jobb, vill hellre hålla dörrar öppna än säkra sitt arbete och beskriver sig själva som mer teoretiskt lagda. Samtidigt är det viktigt att betona att det finns en stor grupp med osäkra elever som inte riktigt vet vad de prioriterar.

Yrkesförberedande
prioriterar...

Jobb nu

Säkerhet

Praktiskt
lagd

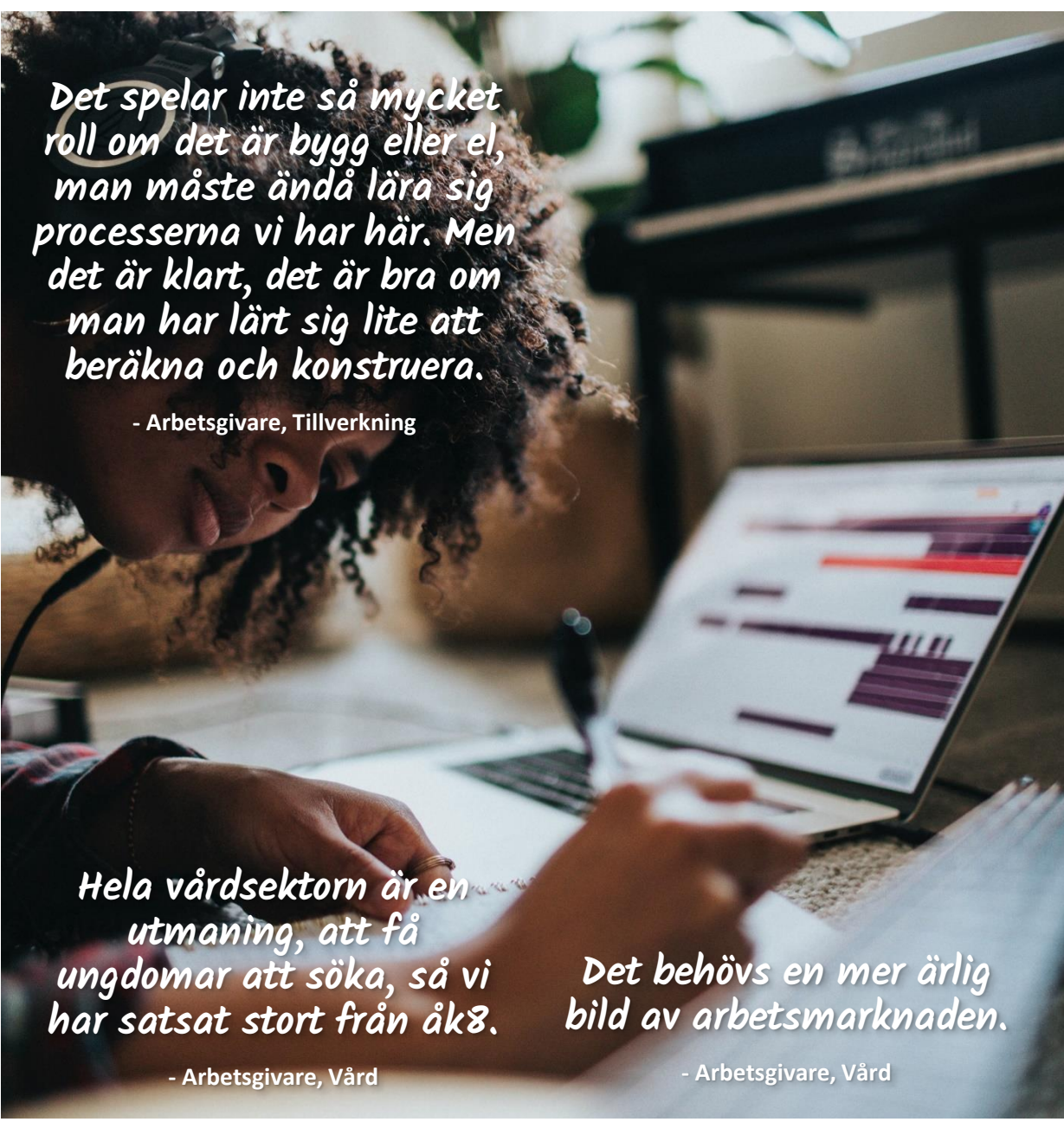
Högskoleförberedande
prioriterar...

Bättre
jobb

Öppna
dörrar

Teoretiskt
lagd

Gråzon med osäkra
elever

Det spelar inte så mycket roll om det är bygg eller el, man måste ändå lära sig processerna vi har här. Men det är klart, det är bra om man har lärt sig lite att beräkna och konstruera.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Hela vårdsektorn är en utmaning, att få ungdomar att söka, så vi har satsat stort från år 8.

- Arbetsgivare, Vård

Det behövs en mer ärlig bild av arbetsmarknaden.

- Arbetsgivare, Vård

ARBETSGIVARNAS PERSPEKTIV

Liksom i förstudien 2020 hör vi från arbetsgivarnas representanter att allt för många unga går utbildningar som inte är relevanta för arbetsmarknaden. Så långt är arbetsgivarna helt överens. De två segmenten som vi har pratat med ser dock något olika på problemet.

TILLVERKNINGSINDUSTRIEN REKRYTERAR FRÅN ANDRA PROGRAM

Å ena sidan uppger arbetsgivarna att det hade varit bättre om fler skaffade sig en relevant utbildning, å andra sidan hör vi konsekvent att rätt utbildning inte alltid är nödvändigt.

Arbetsgivare inom produktion ser problemet framförallt som att många unga 'slösar tid' på 'onödiga' utbildningar. Detta innebär i sig dock att bara att unga som läser industriutbildningen är relevanta eller kan rekryteras. Snarare är det så att tillverkningsindustrierna idag rekryterar unga brett från olika utbildningsbakgrund.

Oavsett utbildningsbakgrund så måste nya medarbetare läras upp på den lokala processen, och att personlighet för det mesta väger tyngre än en specifik gymnasieutbildning. Vi återkommer till vad 'rätt person' innebär i del tre!

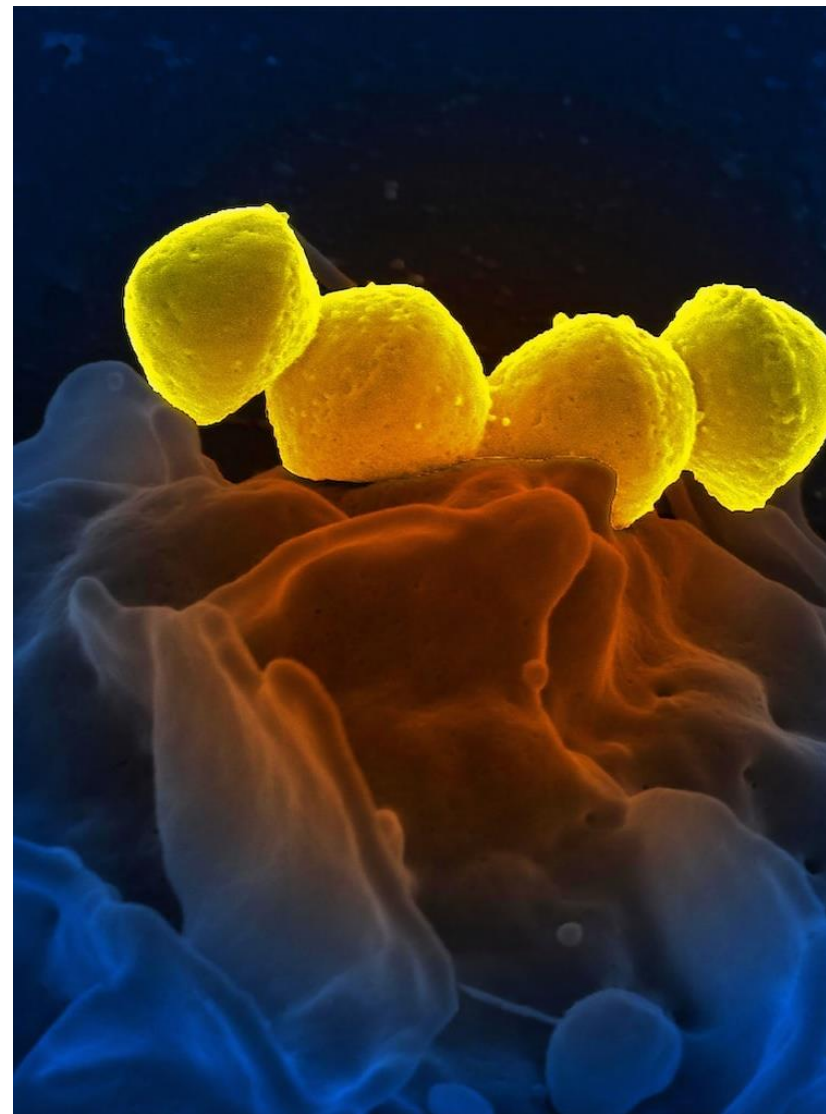
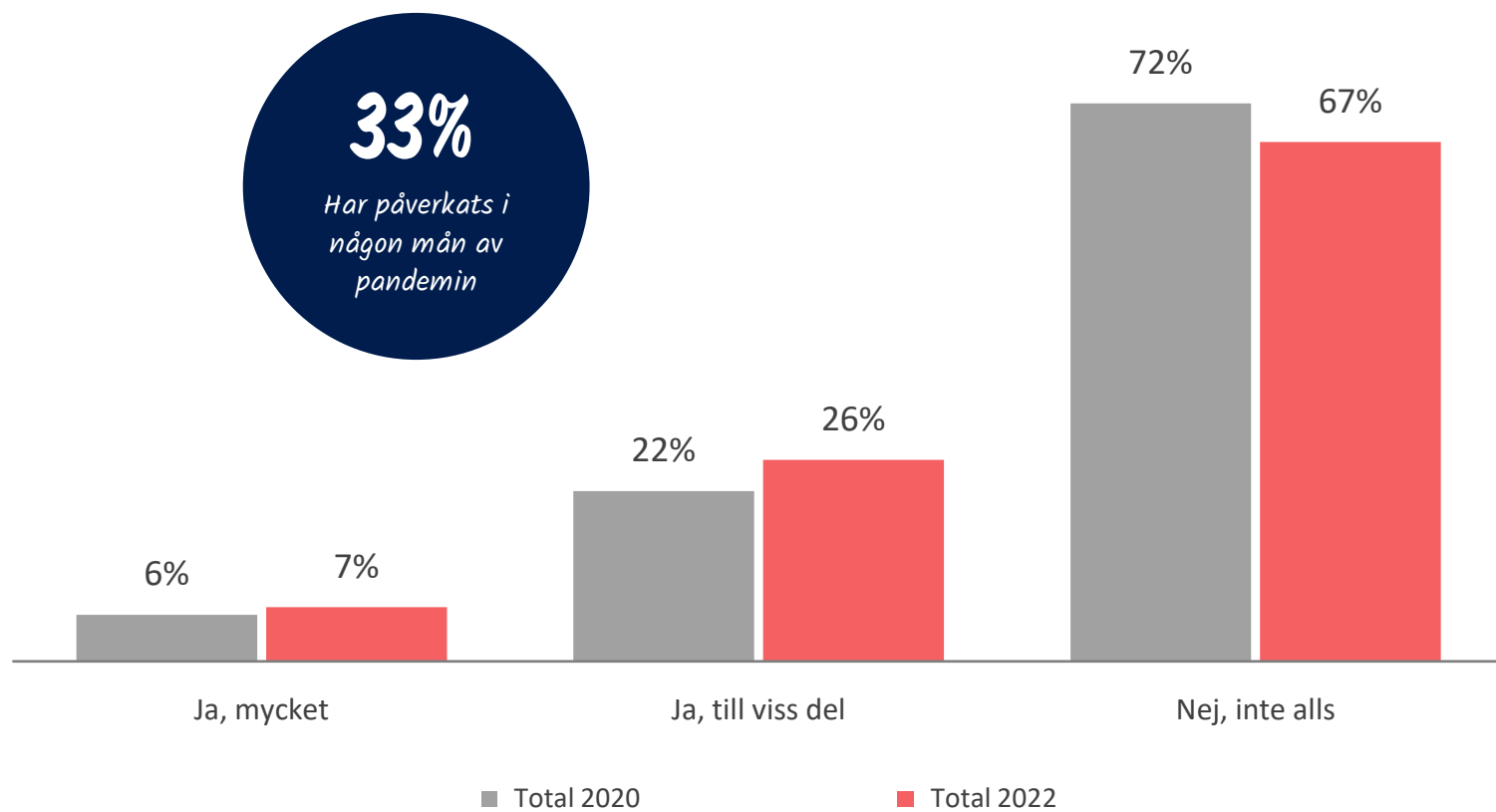
VÅRDSEKTORN FÖRSÖKER HÖJA YRKETS ATTRAKTIVITET

För vårdsektorn är problemet 'skarpare' i och med att rätt utbildning ofta är ett krav för anställning. Just därför lägger arbetsgivare inom vårdsektorn mycket arbete på att försöka lyfta attraktiviteten hos vård-relaterade yrken, både genom att bjuda in till arbetsplatser och genom komma ut till unga för att berätta om vad vård kan innebära i praktiken. Liksom i förstudien upplever representanter för sektorn att det finns många fördomar om vårdsektorn både bland unga själva och deras föräldrar.

Omvärldshändelser

En tredjedel av eleverna, något fler än 2020, uppger sig ha påverkats av Covid-19 i sina funderingar kring framtida val

Om jag tar en paus från någonting så försvinner motivationen rätt lätt.. och just med pandemin tror jag många upplevde det som lite av en paus från normen när vi började jobba hemifrån istället. Så det blev ju lite svårt att hålla fokus och hålla motivationen uppe.

- Tjej, åk 1 gymnasiet

Mina kompisar som var tvungna att göra sina val i den situationen blev det väldigt jobbigt för. Även om det fanns öppet hus så var det på ett helt annat sätt. Man kunde inte interagera på samma sätt.

- Tjej, åk 3 gymnasiet

OMVÄRLDSHÄNDELSE I STORT PÅVERKAR MÅNGA

När vi frågar om omvärldshändelser i stort kommer mer nyans fram. Vi ser tre breda, ungefär lika stora, kategorier i fritextsvar om hur pandemin eller andra omvärldshändelser har påverkat elevernas tankar kring studie- och yrkesval. På kommande två sidor lyfter vi exempel i citat!

PÅVERKAN I POSITIV RIKTNING

Många elever uppger att negativa omvärldshändelser har gett dem positiv motivation och ett mål med studierna. Ofta handlar det om att vilja hjälpa andra människor eller förbättra världen. Samhällsutmaningarna leder på så sätt till engagemang. Konkreta yrken som nämns är framförallt inom vård och försvaret, men vi ser också exempel som journalistik och polis.

En del unga ser det som positivt att pandemin har gett insikter om var jobben behövs i framtiden och några har fått positiva insikter av utmaningarna med distansstudier. En elev skriver exempelvis att han lärde sig att han sannolikt fungerar bäst på en fysisk arbetsplats med mycket aktivitet och kollegor.

INGEN PÅVERKAN?

En ungefär lika stor andel, en tredjedel, av eleverna uppger inte att de har upplevt någon direkt påverkan på tankar om studie- och yrkesval från omvärldshändelser.

PÅVERKAN I NEGATIV RIKTNING

Till sist har vi ungefär en tredjedel som uppger sig ha blivit oroligare eller försiktigare på ett sätt som begränsat deras studieval. En del elever skriver också om hur pandemin har påverkat deras utbildning och betyg i negativ riktning på grund av distansstudier, något som varit extra svårt för en del elever som hade behövt mer hjälp.

För en del elever handlar det om att undvika yrken som påverkats negativt av omvärldshändelser. Framförallt handlar detta om vårdyrken, då många upplevde uttryck för att vården belastades hårt under pandemin.

Många oroar sig även för vilka yrken som kommer att vara gångbara i framtiden och känner stress kring sin framtida ekonomi. Vissa oroar sig för om de har råd att leva som studenter, andra om deras framtida yrke kommer att få tillräckligt hög lön.

Det finns också en mer generell oro för framtiden, världens riktning, möjligheter att resa utomlands eller hur trygg framtiden blir, men då utan tydliga resonemang konkreta resonemang kring studie- eller yrkesval.

“

Journalistik! Tycker det är viktigt att granska och rapportera. Detta har blivit tydligt med världens alla händelser och något jag vill jobba med.

- Kille, Årskurs 8

Är intresserad av klimatfrågan. Jag är rädd för konsekvenserna och vill göra något åt det.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

Det va jobbigt med distansarbete så jag vet att jag vill ha en aktiv arbetsplats att gå till.

- Kille, 1:an på gymnasiet

POSITIV OMVÄRLDSPÅVERKAN

Pandemin har öppnat mina ögon för att jobba inom medicin i framtiden.

- Tjej, 1:an på gymnasiet

Kriget i Ukraina har förstärkt min redan starka vilja att gå med i försvarsmakten.

- Kille, Årskurs 8

Det är ännu viktigare att hjälpas åt, därför vill jag jobba med att hjälpa människor på något sätt i framtiden.

- Kille, Årskurs 8

”

“

Pandemin medförde en stor belastning på sjukvården vilket fick mig att fundera på om jag verkligen ville jobba där.

- Tjej, 1:an på gymnasiet

Jag blev rädd och kunde inte fokusera på skolan

- Tjej, Årskurs 8

Jag vill ha många möjligheter och jag vill kunna ändra mig om det behövs. Det hade inte varit lika enkelt om jag hade gått ett yrkesprogram.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

NEGATIV OMVÄRLDSPÅVERKAN

Jag kommer inte att orka med krävande utbildningar. Jag har inte lärt mig lika mycket under gymnasiet och har inte har samma ork/välmående längre.

- Tjej, 3:an på gymnasiet

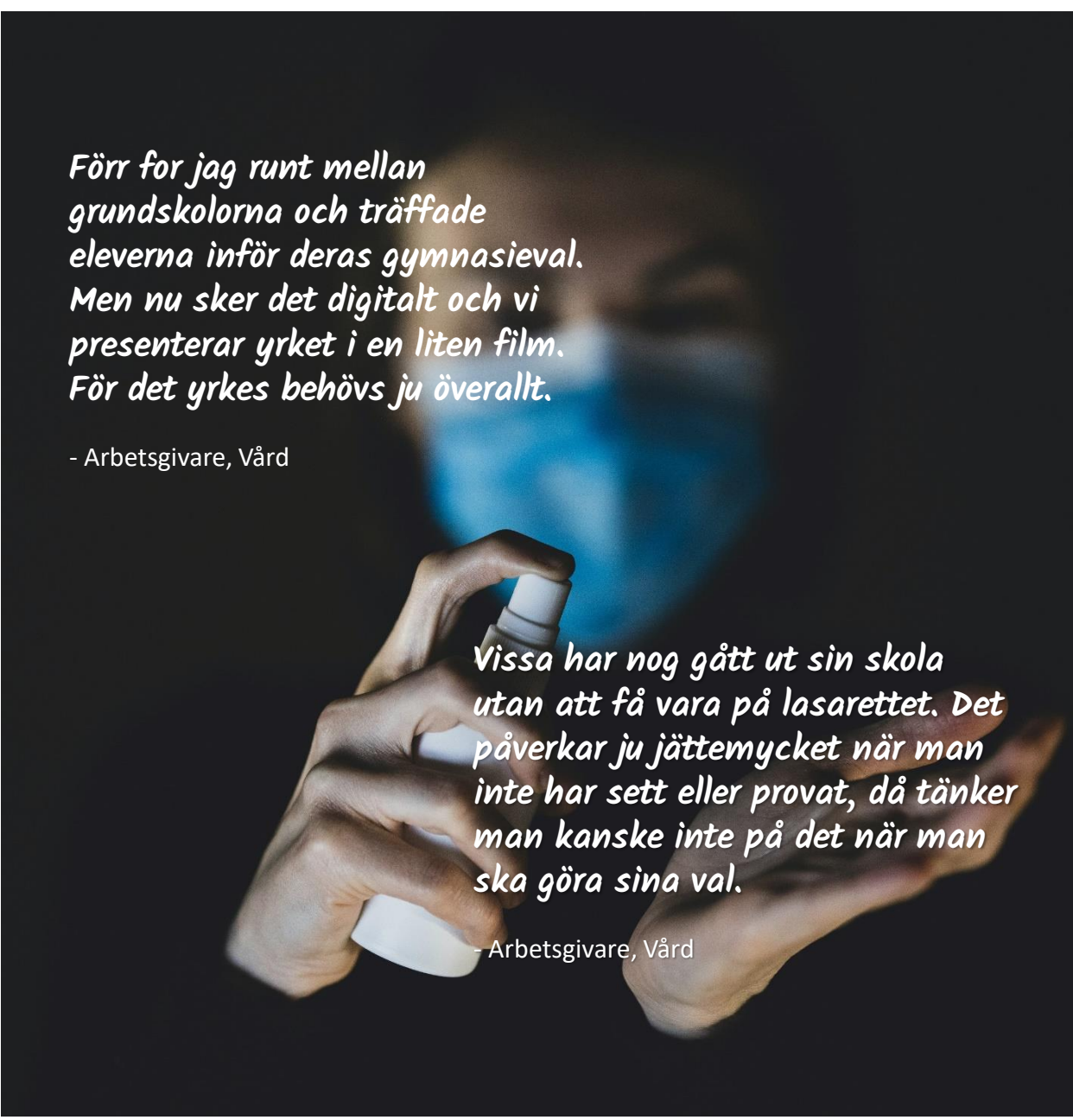
Tänker att jag ska välja ett yrke som alltid behövs och som inte stryker med vid oroligheter. Något där jag kan jobba hemifrån om det behövs.

- Kille, 1:an på gymnasiet

Skola hemma var ju jobbigare, jag fick inte den hjälp jag behövde.

- Kille, 1:an på gymnasiet

”

*Förr for jag runt mellan
grundskolorna och träffade
eleverna inför deras gymnasieval.
Men nu sker det digitalt och vi
presenterar yrket i en liten film.
För det yrkes behövs ju överallt.*

- Arbetsgivare, Vård

*Vissa har nog gått ut sin skola
utan att få vara på lasarettet. Det
påverkar ju jättemycket när man
inte har sett eller provat, då tänker
man kanske inte på det när man
ska göra sina val.*

- Arbetsgivare, Vård

ARBETSGIVARNAS PERSPEKTIV

Även arbetsgivare har påverkats av pandemin, men i olika utsträckning, sett till deras insatser för att påverka ungas studie- och yrkesval.

VÅRD: INSATSER OCH SAMVERKAN BEGRÄNSATS

Representanter för arbetsgivare inom vårdsektorn berättade om en negativ effekt av covid-19 –pandemin. Att vård-representanter hade utmaningar har framförallt två orsaker:

- **Begränsade möjligheter att ge erfarenheter.** Vårdyrken belastades oproportionerligt mycket av pandemin och var samtidigt både särskilt utsatta och samhällskritiska, vilket gjorde det omöjligt att låta elever få delta i erfarenheter av arbetslivet. Detta omfattar allt från prao och sommarjobb till studiebesök.
- **Stora insatser försvårades.** Arbetsgivarrepresentanterna för vårdsektorn använde sig generellt sett mer än tillverkningsindustrin av storskaliga insatser för att nå ut till unga, exempelvis genom besök på grundskolor, vilka begränsades eller krävde digitalisering. Behovet av dessa insatser beror på ambitionerna att motverka breda stereotyper om vårdyrken, lyfta positiva sidor av det dagliga arbetet och att visa på bredden av jobbmöjligheter inom vården. Allt detta blev förstås mycket svårare under pandemin.

TILLVERKNING: FULLT UPP MED PRODUKTIONEN

Tillverkningsrepresentanterna som förlitar sig mindre på omfattande och systematiska insatser mot unga och hade därför upplevt en mindre tydlig negativ påverkan från pandemin när det gäller just insatser riktade mot unga. Samtidigt hade dessa arbetsgivare ofta fullt upp med att hålla igång produktionen, vilket gjorde att samverkansinsatser mot unga nedprioriterades ytterligare.

Barriärer för samverkan

Unga kan i regel börja ganska snabbt. Ofta har man vunnit en order från en kund och behöver få in folk ganska snabbt. Det är en viss fördel med unga som kan börja ganska snabbt. Man har inte lång uppsägnings tid och kan kanske börja på måndag liksom.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det finns egentligen inget motstånd internt. Jag tänker att vi kan ställa upp och ge något tillbaka, något till framtiden.

- Arbetsgivare, Vård

Över tid kommer rätt utbildad personal att behövas, det kommer inte att räcka med att ha rätt personlighet, vi kommer att behöva fler med teknisk utbildning i framtiden.

- Arbetsgivare, Tillverkning

BEHOV AV SAMVERKAN

MOTIVATION FÖR SAMVERKAN IDAG

Liksom i förstudien ser vi att arbetsgivarna generellt sett är positiva till samverkan och uppger initialt inget egentligt motstånd mot insatser. Kortsiktigt så ser sektorerna dock lite olika på målet med samverkan.

Tillverkningsindustrin vill framförallt nå ut med sitt eget varumärke och attraktivitet som arbetsplats så gott det bara går. Detta innebär ofta riktade och smala insatser sent i en utbildningskarrär, gärna mot unga som är på väg att avsluta sina gymnasiestudier för att dessa ska kunna rekryteras till företaget.

Inom vårdsektorn handlar nuvarande kortsiktiga insatser framförallt om att påverka utbildningsval till gymnasiet eller universitet. Därför är insatserna generellt sett riktade mot en bredare målgrupp av unga i allmänhet. Syftet är att få fler att välja vården som sektor snarare än att rekrytera direkt till en specifik organisation. Men insatserna är ändå trots det ofta kortsiktiga och centrerade kring val som sker här och nu snarare än försök till långsiktig påverkan tidigt i utbildningen.

MEDVETNA OM LÅNGSIKTIGA BEHOV

Mycket få insatser handlar idag om att långsiktigt förbättra en hel branschs attraktivitet. Samtidigt är alla arbetsgivarrepresentanter, från båda sektorer, överens om att det i framtiden kommer finnas stora och långtgående kompetensutmaningar som det idag inte finns lösningar på. Till exempel så uppger tillverkningsindustrierna att även om de idag klarar sig på att rekrytera unga från andra program än industrirelaterade så kommer behovet av tekniskt utbildad personal att öka dramatiskt framöver.

Vi skulle behöva göra mer nu, ut och synas. Sen om det är på mässor, att prata om hur arbetslivet fungerar, eller vad det nu är.. men att synas ännu mer hos ungdomar är ju egentligen väldigt viktigt. Att förklara syftet med tillverkande industri och vad jobben betyder för den enskilda. Det är ju bra jobb, fasta jobb, med mycket utvecklingsmöjligheter. Men det är väldigt lätt att glömma, för däremellan kommer det dagliga.

- Arbetsgivare, Tillverkning

BARRIÄRER FÖR SAMVERKAN

STORA OCH LÅNGSIKTIGA INSATSER

Smala och riktade insatser är inte ett så stort problem, det gör vissa arbetsgivare redan. Men liksom i förstudien ser vi även nu att den stora utmaningen framförallt är att bidra till långsiktig och bred samverkan, det vill säga samverkan som riktar sig till att påverka en större målgrupp och syftar till att stärka bilden av branschen i stort (snarare än det egna företaget). Det kan exempelvis vara insatser som riktar sig till elever tidigt i skolan, som ännu inte har gjort några val, eller som berör en bred grupp med elever utan programinriktning. I år följer vi upp med att specificera utmaningarna och ge förslag på åtgärder (se del 3).

INITIATIVUTMANINGAR

En nyckelbarriär handlar om vad som krävs för att få igång och driva igenom samverkan på bred och lång sikt. Att ta det första steget, komma igång och bibehålla långsiktiga insatser. Arbetsgivarna tycker exempelvis att det kan svårt att veta vem man ska ta kontakt med och att det är svårt att själva initiera samverkan. Regionen ses inte heller alltid som en självklar spelare utan istället associeras skolrelaterad verksamhet framförallt till kommunnivå. För att underlätta för arbetsgivarna att ställa upp är det därför sannolikt viktigt att regionen tar en tydligare plats i att initiera och driva insatser.

RESURSER

Att steget till att komma igång och investera resurser i långsiktiga insatser känns stort beror sannolikt på att resultatet är avlägset från den dagliga verksamheten. Det gör det svårt att motivera att ta resurser från den dagliga verksamheten och den egna organisationen till att stärka bilden av en hel bransch.

Alla förstår att det finns en viktig långsiktig investering här men det är helt enkelt svårt att prioritera detta i verksamheter som är pressade på tid och pengar, där mer omedelbara utmaningar alltid finns runt hörnet. Samtidigt kan det kännas omotiverat att den egna verksamheten ska investera i hela sektorn i stort. För att få till en bred samverkan med många aktörer på en gång så behövs därför en dedikerad central aktör som kan initiera, driva och administrera insatserna.

RESULTAT

Den sortens insatser är svåra för att de ofta saknar en tydlig och konkret målbild som kan sättas i relation till resurserna som krävs. När det blir långsiktigt och abstrakt, utan direkt eller mätbar fördel för den egna verksamheten, är det helt enkelt svårt att motivera att en arbetsgivare lägger begränsade resurser.

Vanliga barriärer för långsiktig & bred samverkan

Barriärerna som arbetsgivare upplever i relation till breda och tidiga insatser kan delas in i tre kategorier: barriärer för att ta initiativ, resursmässiga barriärer och barriärer kopplade till vilka resultat man kan förvänta sig av insatsen. Mycket av detta skulle kunna åtgärdas av central aktör som tar initiativ, har tydliga insatsformuleringar och arbetar med återkommande processer som en del av en långsiktig plan. I rapportens tredje del går vi närmare in på hur det kan se ut!

Initiativ

- Ofta **otydlig målbild** sett till utfallet.
- **Otydliga resurskrav** – vad är insatsen?
- Svårt att veta vem man ska vända sig till, ibland byts **nyckelpersoner** ut.
- Samverkan är ofta **beroende av lokala eldsjälar**, ex. lärare eller SYV.
- **Svårt att planera** för aktiviteter i förväg utan överskådlig samverkansplan.

Resurser

- **Bristande resurser** att allokera till breda insatser, framförallt tid men även pengar.
- Arbetsgivarna måste ofta **prioritera** projekt, kunder och kortsiktigare insatser.
- Att **initiera, driva på** och **organisera** insatser tar extra mycket resurser (tid och energi som kan läggas på annat) – inte bara vad som krävs för insatsen i sig.
- Svårt att veta om det är **vårt resurserna**, speciellt vid långsiktiga och insatser till en bred målgrupp (t.ex. tidigt i skolan).

Resultat

- **Vad blir effekten?** Saknas det en tydlig målsättning från start så är det svårt för arbetsgivare att motivera insatser.
- **Uppföljning efterfrågas.** Arbetsgivarna vill gärna ha någon form av uppföljning där man tar vara på vad som fungerat mer eller mindre bra, och eventuella möjligheter framåt.
- **Vad blev utfallet?** Arbetsgivarna vill gärna ha en uppfattning av effekterna av insatsen. Allra helst mätbart, men märkbart är viktigast och en utvärdering räcker.

DEL 2: YRKES-SM

DEL 2: YRKES-SM

Rapportens andra del fokuserar helt på erfarenheter från Yrkes-SM. Vi lyfter upplevelser från både besökande elever och arbetsgivare som var på plats. Effekter och påverkan av Yrkes-SM ligger också i centrum men vi ställer oss även frågan om vad som skulle kunna ha varit ännu bättre och vad vi kan ta med oss för värdefulla lärdomar till framtida insatser.

NYCKELINSIKTER

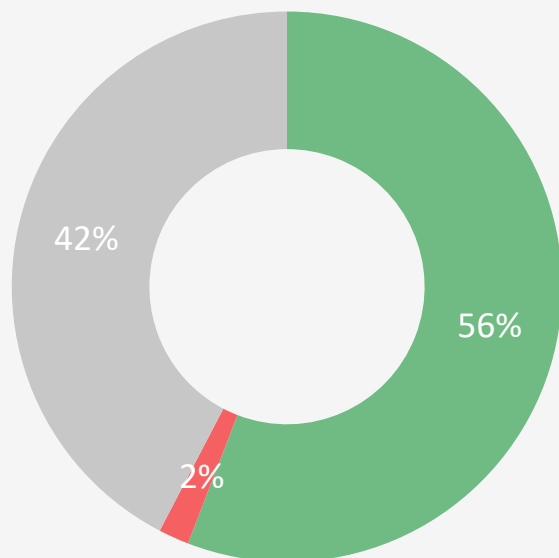
1. Överlag så var Yrkes-SM 2022 en **succé**. Åttorna rapporterar mycket positiva erfarenheter och har lärt sig mycket som för vissa har **förändrat bilden av ett yrke** eller till och med underlättat i valet av gymnasieutbildning/yrke.
2. Arbetsgivarna uppskattade också generellt Yrkes-SM och såg det som en 'no brainer' att delta. Detta är intressant i kontrast till hur arbetsgivarna annars känner motstånd mot breda och tidiga insatser. Det stora värdet i deltaganden handlade framförallt om **exponering**, framförallt för att väcka intresse för en viss arbetsplats.
3. På två punkter hade Yrkes-SM kunnat fungera bättre enligt arbetsgivarna. Några var missnöjda med **placeringen**, vilket ledde till lägre exponering än man hade hoppats på. Överlag så hade samtliga arbetsgivare även velat se mer **uppföljning** av eventet.
4. Erfarenheterna från Yrkes-SM ger ett bra **underlag** med input på hur utforma liknande breda och tidiga samverkansaktiviteter framgent – inte minst **Yrkesutbildningsveckan!**

Hur upplevdes Yrkes-SM?

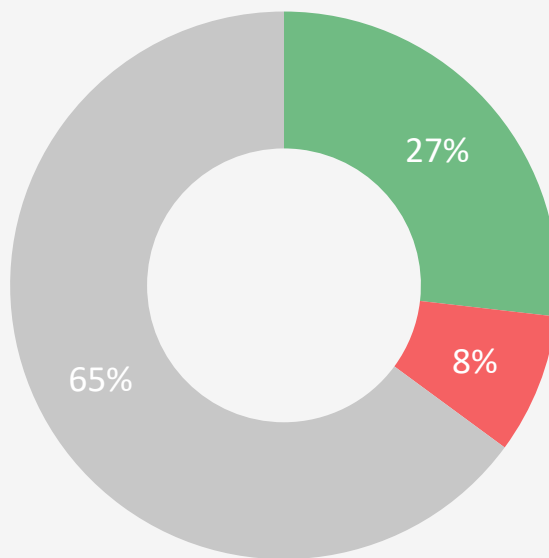
Stor positiv påverkan på bilden av yrkesutbildningar hos årskurs 8!

Årskurs 8

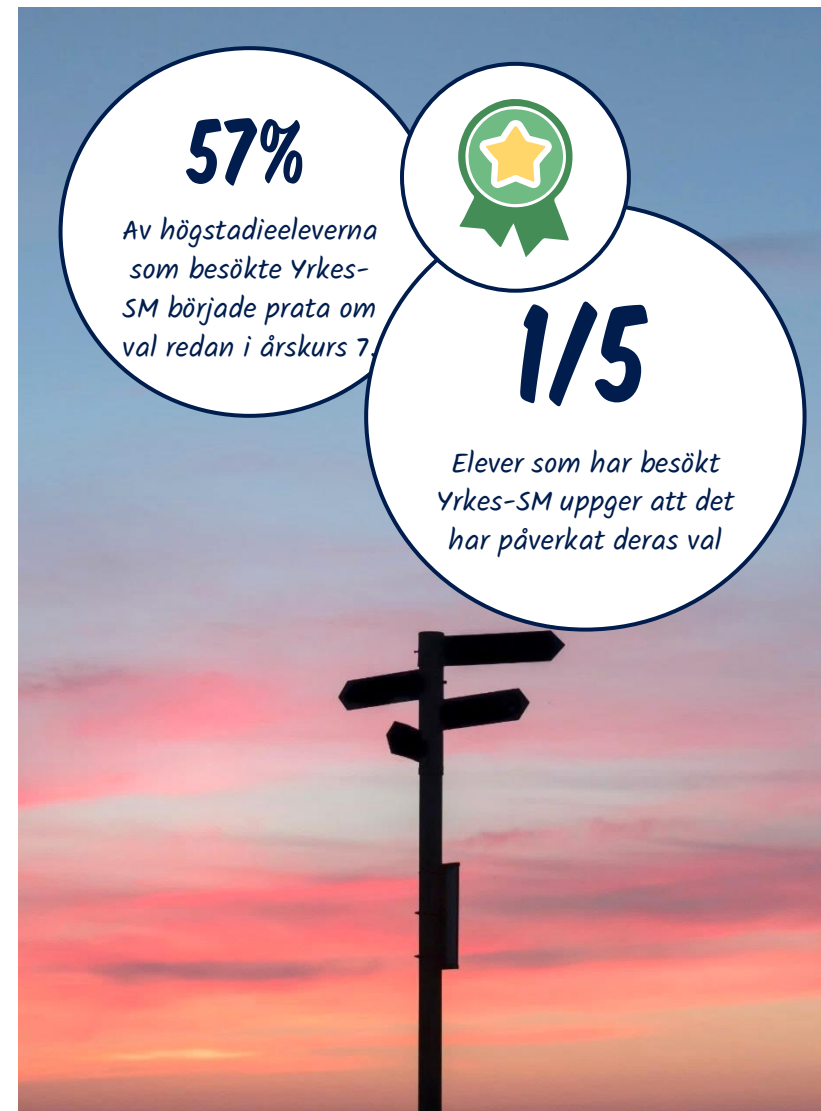

■ Ja, positivt ■ Ja, negativt ■ Nej

Gymnasiet åk. 1

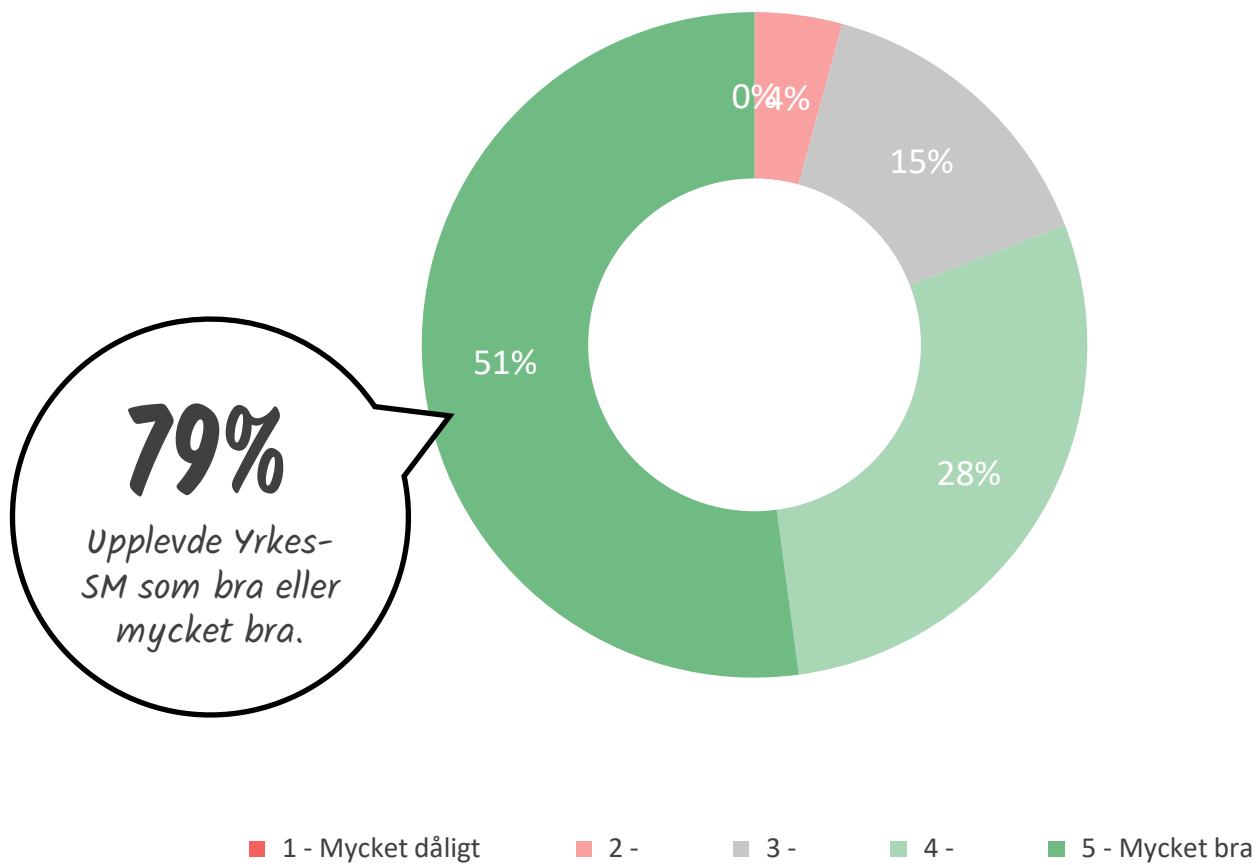
■ Ja, positivt ■ Ja, negativt ■ Nej

Majoriteten av alla besökare upplevde Yrkes-SM som mycket bra!

Data från
besöksundersökning

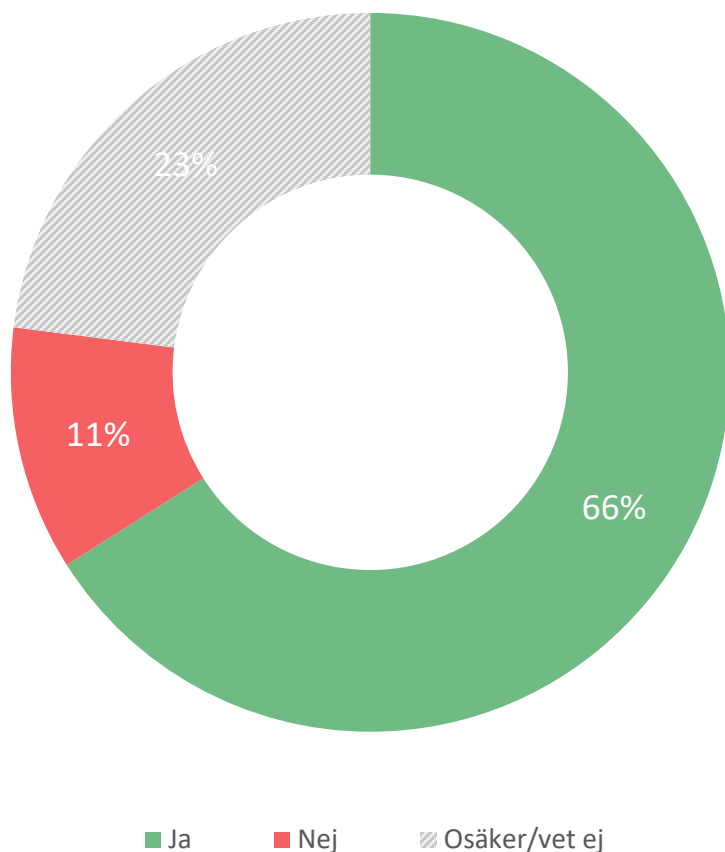
Totalt sett, hur upplevde du besöket på Yrkes SM?

En klar majoritet av besökarna var positivt inställda till att gå ett yrkesprogram – men en av tre tvekar.

Data från
besöksundersökning

Kan du tänka dig att gå ett yrkesprogram på gymnasiet?

65%

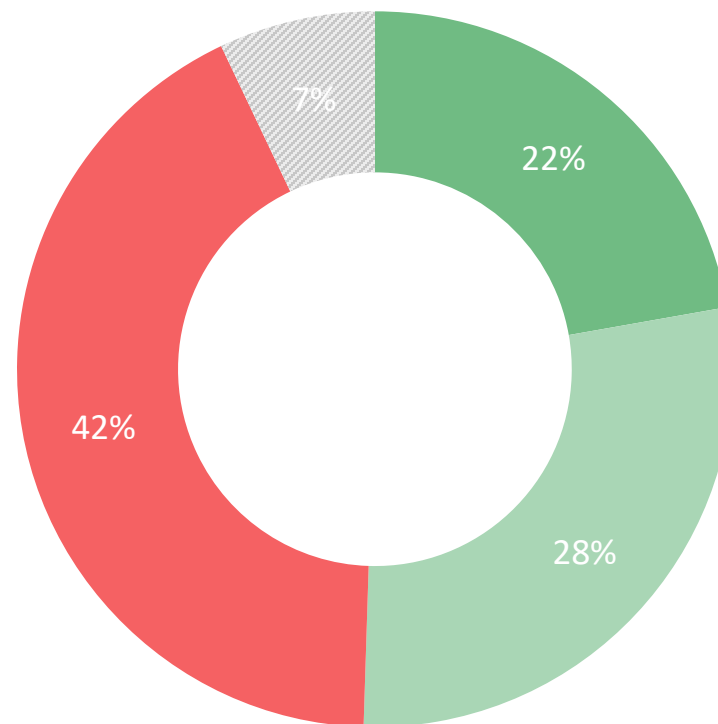
Av tjejerna svarar
ja här, jämfört
med 68% av
killarna

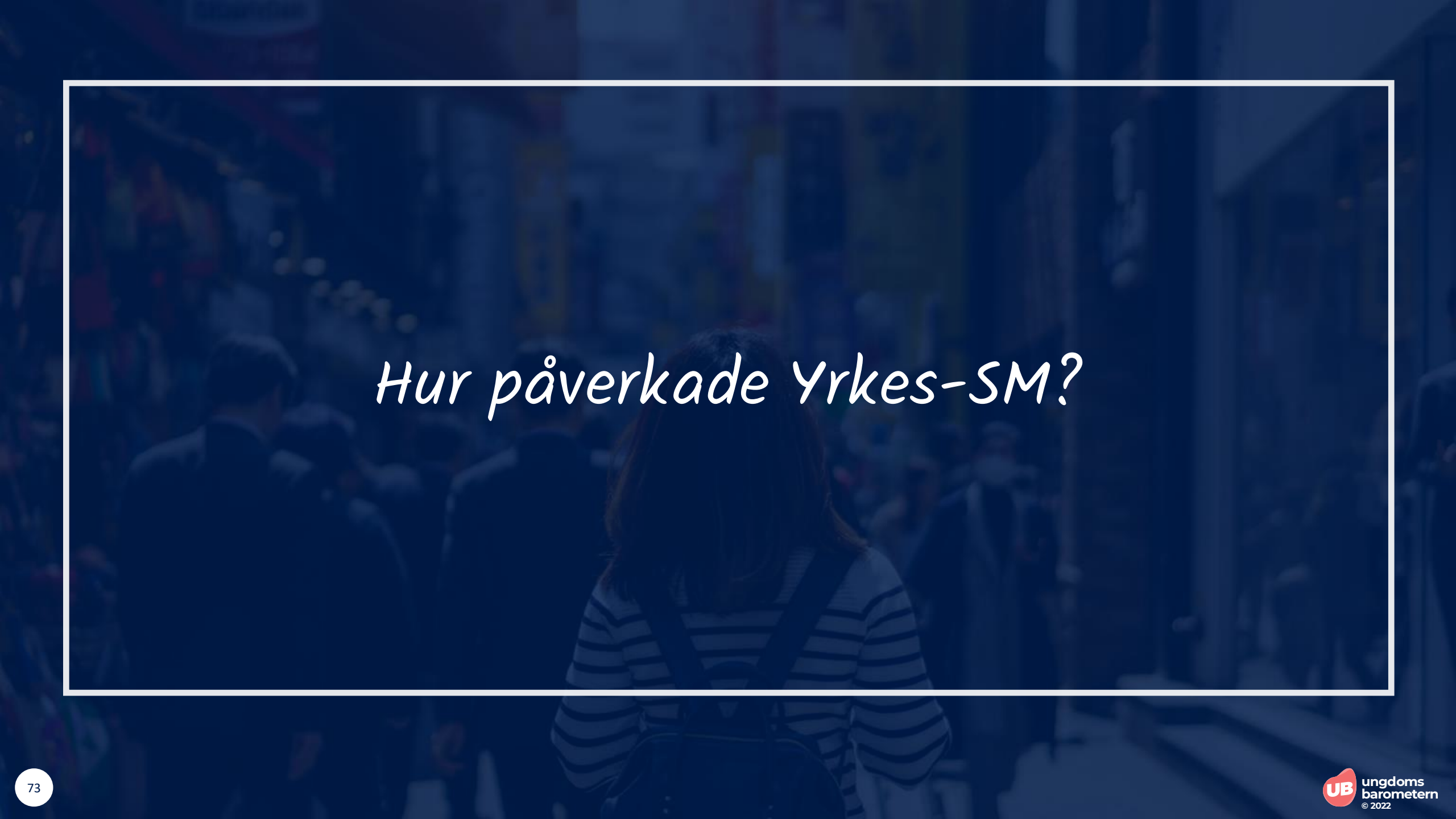
Knappt hälften har arbetat med Yrkes-SM i skolan kring besöket

Data från
besöksundersökning

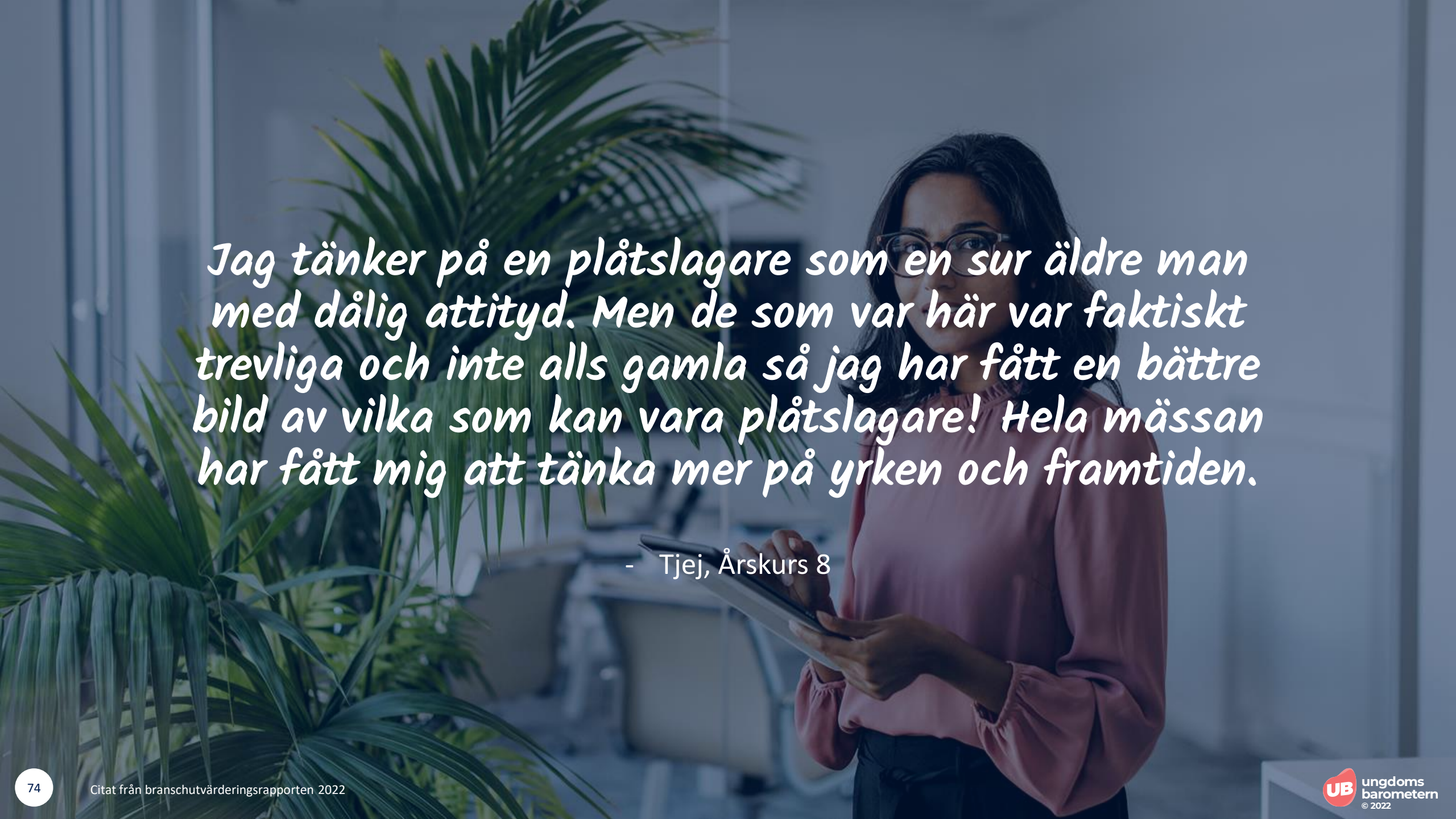
Drygt 4 av 10
uppgger att de inte
arbetat alls med
yrkes-SM i skolan

- Ja, vi har fått en uppgift att genomföra innan/på plats/efter besöket
- Ja, vi har fått information om vad Yrkes SM är
- Nej
- Osäker/vet ej

Hur påverkade Yrkes-SM?

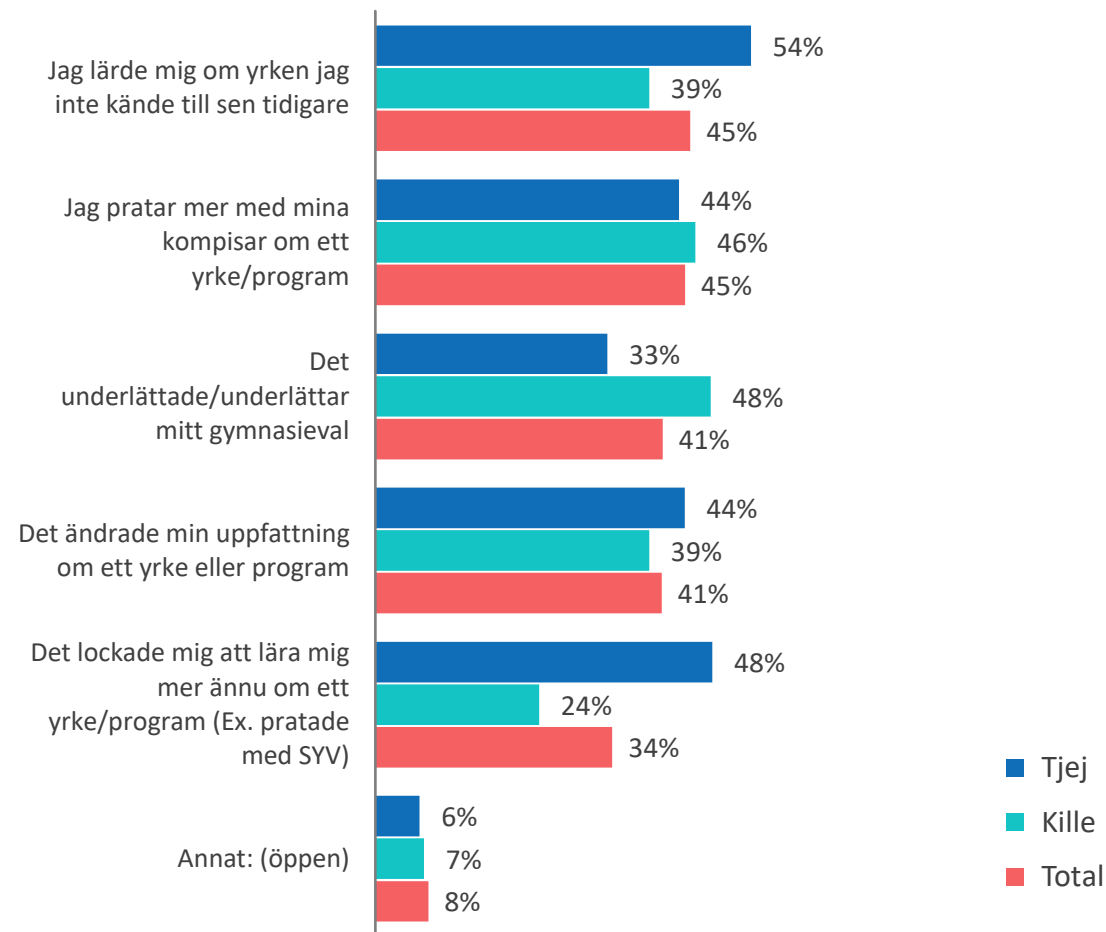

Jag tänker på en plåtslagare som en sur äldre man med dålig attityd. Men de som var här var faktiskt trevliga och inte alls gamla så jag har fått en bättre bild av vilka som kan vara plåtslagare! Hela mässan har fått mig att tänka mer på yrken och framtiden.

- Tjej, Årskurs 8

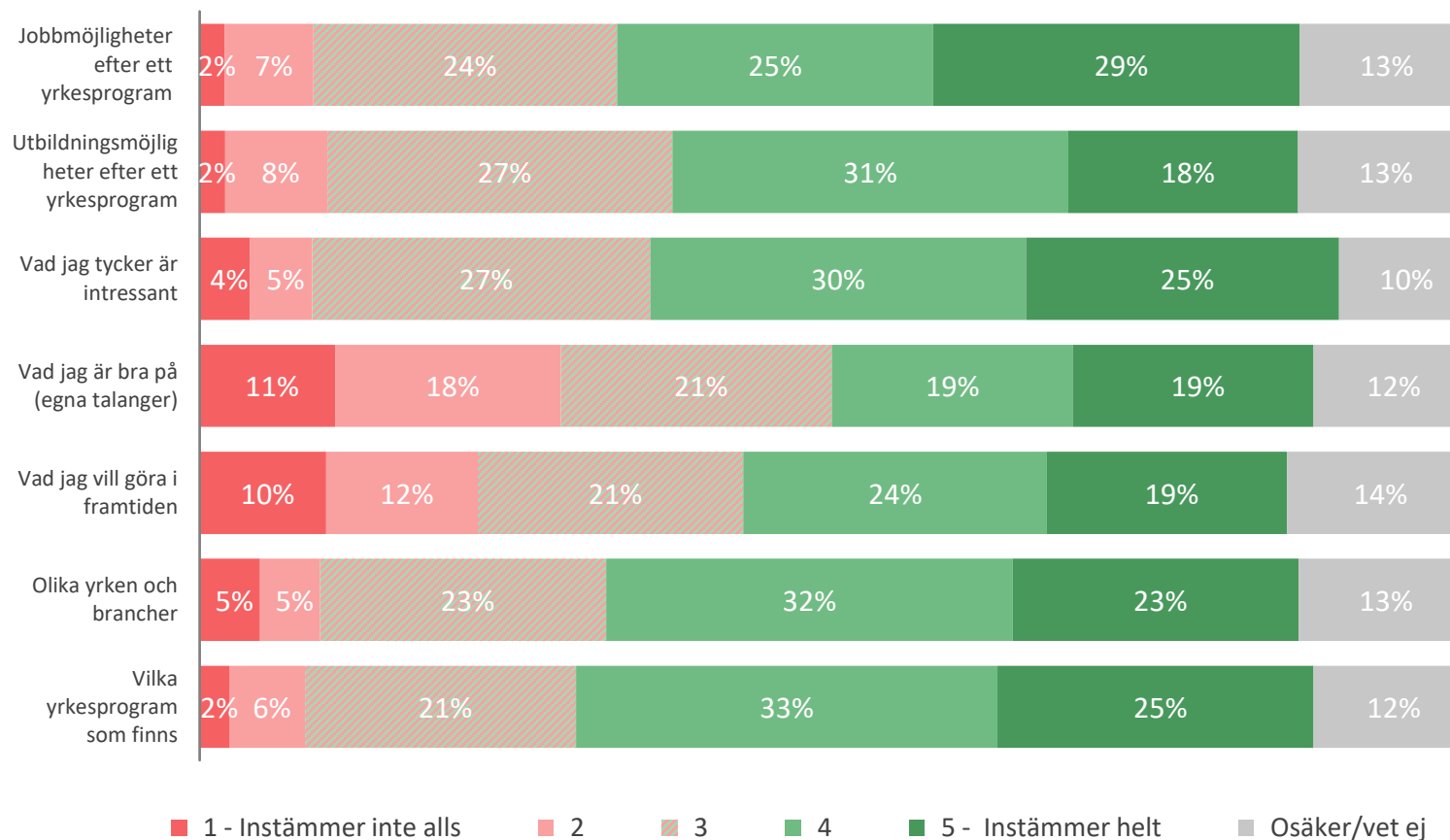
Vad om Yrkes-SM stämmer in på dig?

Även på mässan rapporterades breda lärdomar, framförallt om yrkesprogram

Data från
besöksundersökning

Under Yrkes-SM har jag fått bättre kunskap om...

Lärdomar från Yrkes-SM

VAD VAR EXTRA BRA?

KONKRETA ERFARENHETER GER BÄTTRE INFORMATION

En intervjuperson beskrev ingående sin erfarenhet från Yrkes-SM. Hon berättade att det bästa med Yrkes-SM var att det öppnar upp ögonen för nya yrken man tidigare inte haft någon aning om. Möjligheten att faktiskt få prata och ställa frågor till vuxna människor som jobbar inom varje yrke gjorde det mer konkret. Vår intervjuperson stod i valet mellan att bli bagare eller veterinär och för henne var just möjligheten att få prova på olika delarna av varje yrke vad som gav insikt i hur det skulle vara att jobba med djur eller i ett bageri. Att få hålla i ett djur eller prova att göra marsipanrosor gjorde också att det var lättare att ta till sig informationen, jämfört med att sitta på en föreläsning och lyssna. Istället för att vara en passiv deltagare kunde man vara mer aktiv i sitt informationssökande. Samtidigt som man fick prova på saker och kunde få tips fanns det också möjlighet att ställa frågor som gjorde att informationen kom mer naturligt.

TOPP 5 FRÅN BESÖKSUNDERSÖKNINGEN:

1. Att få testa på olika aktiviteter/yrken
2. Valmöjligheter och mycket att göra på plats
3. Gratis är gott - Godis och diverse gratisgrejer
4. Stämningen - En positiv vibe på mässan generellt!
5. Tävlingarna

Det har funnits stort utbud av olika yrken man kunnat få syn på och man har fått veta mer om olika yrken

-Kille, Årskurs 9

Alla tävlingar!

-Tjej, Gymnasiet

Jag tycker att de har varit extra roligt att testa nya saker

-Tjej, Årskurs 6

För oss blev det otroligt mycket reklam på en dag. Så mycket besökare och många som kom fram och tittar som kanske aldrig har sett vår logga tidigare. Vi kan ju inte mäta det men det är säkert att dagarna vi var där, det var absolut värt det, med tanke på hur mycket exponering vi fick.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det handlar väldigt mycket om att exponera vårt varumärke helt enkelt. Och naturligtvis försöka göra det med rätt image när man är där.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi har mycket verksamhet runt omkring här, så vi kände att här vill vara här. Vi vill liksom stärka vårt varumärke.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi är ju inte på allt det vi absolut inte. Vi väljer noga vad vi gör. Men det kändes ändå som att bara storleken och att det på något sätt var som ett Yrkes-SM som gjorde att vi valde att vara med.

- Arbetsgivare, Vård

Vi delade ut jojos, blev jättepopulärt. Alla ville ha det. Alla frågade – vem har den där jojon?

- Arbetsgivare, Tillverkning

FÖRDELAR FÖR ARBETSGIVARE

Arbetsgivarna var mycket positivt inställda till Yrkes-SM redan från starten – trots att det är en så bred insats som riktar sig till hela årskullar av elever relativt tidigt i utbildningen. Samtliga arbetsgivare sa att det var ett lätt val att delta, närmast en självklarhet.

EXPONERING ÄR VÄRDET

Det är uppenbart att det stora värdet i att delta på Yrkes-SM är exponering för arbetsgivaren eller varumärket även om förhoppningen också är att uppmärksamma branschen. Till skillnad från de mer riktade insatserna, som arbetsgivarna var mer vana vid, låg värdet av Yrkes-SM inte i första hand om att påverka ett visst val utan om att skapa uppmärksamhet om möjligheter på sikt. Det kan t.ex. vara ...

- **Allmän varumärkeskännedom** – att ett företag finns och kan vara en lockande potentiell arbetsgivare när man väl funderar på det.
- **Allmän branschkännedom** – handlar ofta om uppmärksamma ett yrke och att kommunicera en positiv motbild till fördomar om en yrke eller en utbildning.
- **Yrkesmöjligheter inom bransch** – många unga, och vuxna, vet ganska lite om vilka olika yrkesmöjligheter som finns inom en viss bransch.

MÖJLIGHETER?

Arbetsgivarna är alltså trots allt är beredda att engagera sig i breda och långsiktiga samverkansformer under rätt omständigheter. Viktiga triggers här verkar vara:

- Stor skala (många besökare och många engagerade arbetsgivare).
- Samordnat av en central aktör som tog initiativ till att bjuda in och organisera.
- Tydliga förväntningar vad Yrkes-SM handlar om.

Under sådana omständigheter verkar arbetsgivarna vara motiverade i den här sortens evenemang.

“

*Yrkes-SM kändes som att
här kan våra framtida
operatörer finnas.*

- Arbetsgivare, Tillverkning

*Responsen på plats var ju
9 av 10. Många var och
lyssnade och kom
tillbaks med kamrater!*

- Arbetsgivare, Vård

ARBETSGIVARES UPPLEVELSER

*Får vi chansen i närområdet så
kommer vi ju givetvis ta
chansen igen, om vi har resurser
och det är rimligt avstånd.*

- Arbetsgivare, Vård

*Det var ju väldigt välbesökt,
de som var där tyckte att det
var bra att vi var där.*

- Arbetsgivare, Vård

*Mycket handlade om att möta föräldrar.
En påverkan där är viktigt så att
anhöriga inte blir en bromskloss som
råder att välja något annat.*

- Arbetsgivare, Vård

”

VAR DET NÅGOT DU SAKNADE PÅ YRKES-SM?

När vi frågade elever som hade besökt Yrkes-SM om det var något särskilt de saknade såg vi få tydliga mönster, men några återkommande kommentarer bidrar med tre lärdomar!

LÄRARE PÅ YRKESPROGRAMMEN

Majoriteten av svaren om att eleverna hade velat ha fler personer på plats att prata med. Flera hade framförallt velat prata mer med lärare på yrkesprogrammen, inte bara arbetsgivare och elever.

REPRESENTANTER FÖR HÖGSKOLEYRKEN

En relativt stor andel av svaren kommer från elever som hade velat att yrken som kräver högskoleförberedande program också var representerade på Yrkes-SM. Bland annat efterfrågas läkare, jurister och arkitekter.

INFORMATION INFÖR YRKES-SM

Till sist har vi en kategori elever som hade velat förberedas bättre från skolans håll. Detta är sannolikt elever från den breda gruppen som i besöksundersökningen svarar att skolan inte arbetat med Yrkes-SM inför besöket (42%). I våra intervjuer framgick det dessutom att det fanns gymnasieelever i Växjö som inte ens hade hört talas om Yrkes-SM tidigare.

“

Helst någon person som berättar mer djupt inom programmet.

- Kille, åk 1 gymn.

Lite mer instruktioner och vägvisning av lärarna på min skola

- Kille, Årskurs 8

Möjligheten att faktiskt kunna prata med olika yrken som är högskoleförberedande.

- Tjej, åk 1 gymn.

Att få prata med lärare, men det gick lika bra att prata med eleverna.

- Kille, åk 8

”

FEEDBACK FRÅN ARBETSGIVARE

GENERELLT POSITIVT

Arbetsgivarna var generellt sett mycket positiva till Yrkes-SM, både inför deltagande och från erfarenheten av evenemanget. Många tar upp att det var väldigt gott om besökare och att många unga verkade nyfikna. Som alltid finns det dock sådant som skulle kunna göras bättre.

MER ÅTERKOPPLING

Den vanligaste kommentaren på frågan om vad som hade kunnat göras bättre är att arbetsgivarna hade gärna sett mer återkoppling efter evenemanget – antingen om Yrkes-SM som helhet som helhet eller för deras egen del. Någon form av uppföljning, utvärdering eller feedback hade uppskattats.

Arbetsgivarna efterfrågar återkoppling av flera anledningar:

- För att få insikt i vad evenemanget tycks ha gett, åtminstone preliminärt och i stora drag.
- För att kunna ge sina kommentarer och erfarenheter, så att organisatörer ska lära sig vad som fungerar mer eller mindre bra till framtida evenemang.
- För att kunna bidra till diskussion om någon form av uppföljning via ett arbetsmöte eller liknande.

BÄTTRE PLACERING

Det är viktigt att alla arbetsgivare finns på samma område, eller åtminstone att alla arbetsgivare inom en viss bransch. Detta i och med att det stora värdet med evenemanget är exponering för en stor, bred och odefinierad målgrupp. Problemet som några arbetsgivare upplevde med placeringen den här gången var att några representanter hamnade en bussresa från huvudområdet, vilket förstås kraftigt reducerade deras exponering.

MER STRUKTURERAD OCH TIDIGARE INBJUDAN

Flera av arbetsgivarna hade velat se lite bättre planeringsunderlag i samband med inbjudan, framförallt att inbjudan har mer framförhållning och att förväntningarna på arbetsgivarnas insats är tydligare. Det kan göras genom att bjuda in arbetsgivare tidigare i planeringsarbetet och genom att arbeta med information som förtydligar vad som krävs i termer av tid och andra resurser, och vad aktiviteten förväntas leda till.

“

Vi var utanför, på EPIC. Där hade vi ett tält och andra industriföretag. Det var väldigt lite folk där vi stod. Vi hade velat jobba mer med placering.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det var mycket positivt kring montern, men vad det ger är ju omöjligt att säga.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det är jätte svårt att veta vad det gav. Det var jättevälbesökt men jag har inte fått ta del av någon feedback.

- Arbetsgivare, Vård

VAD EFTERFRÅGAR ARBETSGIVARE?

Placeringen i hallen var lite konstig. Vi var i bilhallen, då undrade folk ju varför vi står där.

- Arbetsgivare, Vård

Vi har inte hört något efteråt. Vi hade velat att det skulle blivit en utvärdering med oss. Typ snacka om vad man hade kunnat göra bättre.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi måste följa upp. Vilka erfarenheter drog man, något som inte blir bra, hur utnyttja framgent?

- Arbetsgivare, Vård

”

ERFARENHETER ATT TA VARA PÅ

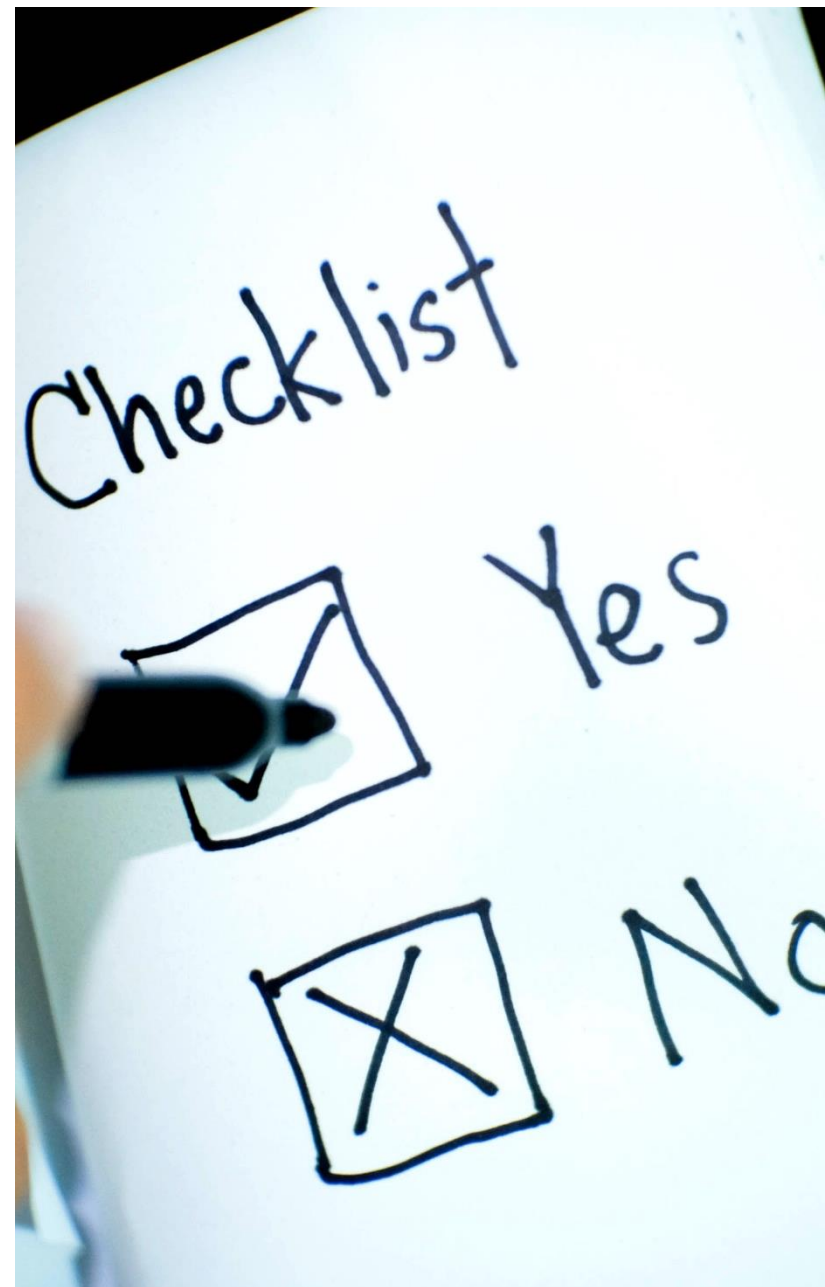
Sammantaget verkar Yrkes-SM ha varit en framgång men det finns också några punkter som kan förbättras. Båda delarna ger förstås bra underlag för framtida insatser, inte minst den årliga Yrkesutbildningsveckan som har potential att bygga vidare på erfarenheterna från Yrkes-SM. Utöver erfarenheterna som vi tar med oss från just Yrkes-SM har vi gott om input i del 3 om vad både elever och arbetsgivare efterfrågar!

POSITIVT

- + **Välbesökt och väl uppskattat.** Både elever och arbetsgivare upplevde att det var väldigt många som besökte Yrkes-SM och generellt sett var upplevelserna positiva.
- + **Positiva eleverfarenheter.** Eleverna lärde sig mycket om yrkesutbildningarna och överväger dessa i högre grad. En av fem i årskurs 8 säger att Yrkes-SM har påverkat deras val. Skolorna pratar dessutom i högre grad om yrken och utbildningar redan i årskurs 7, delvis tack vare Yrkes-SM.
- + **Exponering är värdefullt.** Arbetsgivarna som deltog på Yrkes-SM berättar att det var ett enkelt val att delta – trots att det är en så bred insats. Framförallt exponering av den egna arbetsplatsen tycks ha varit den största drivkraften, men kanske också att det var initierat av en central aktör.

EFTERFRÅGAS

- **Uppföljning och återkoppling.** Arbetsgivarnas gemensamma ståndpunkt är att mer uppföljning av Yrkes-SM hade varit värdefullt.
- **Bättre information från skolorna.** En del elever hade velat se mer information från skolorna inför Yrkes-SM. Det ser vi också tydligt i besöksundersökningen där 42% svarade att skolan inte arbetade med förberedelser.
- **Elever efterfrågar...?** Eleverna saknade inget konsekvent men några hade velat se fler yrkesprogramlärare på plats och andra hade velat se högskoleyrken representerade.
- **Bättre placering av några arbetsgivare.** Två arbetsgivare tog upp placeringen som ett problem, eftersom den begränsade deras exponering. En arbetsgivare kände sig placerad i fel kontext och en annan placerades för långt från huvudområdet.

DEL 3: MÖJLIGHETER

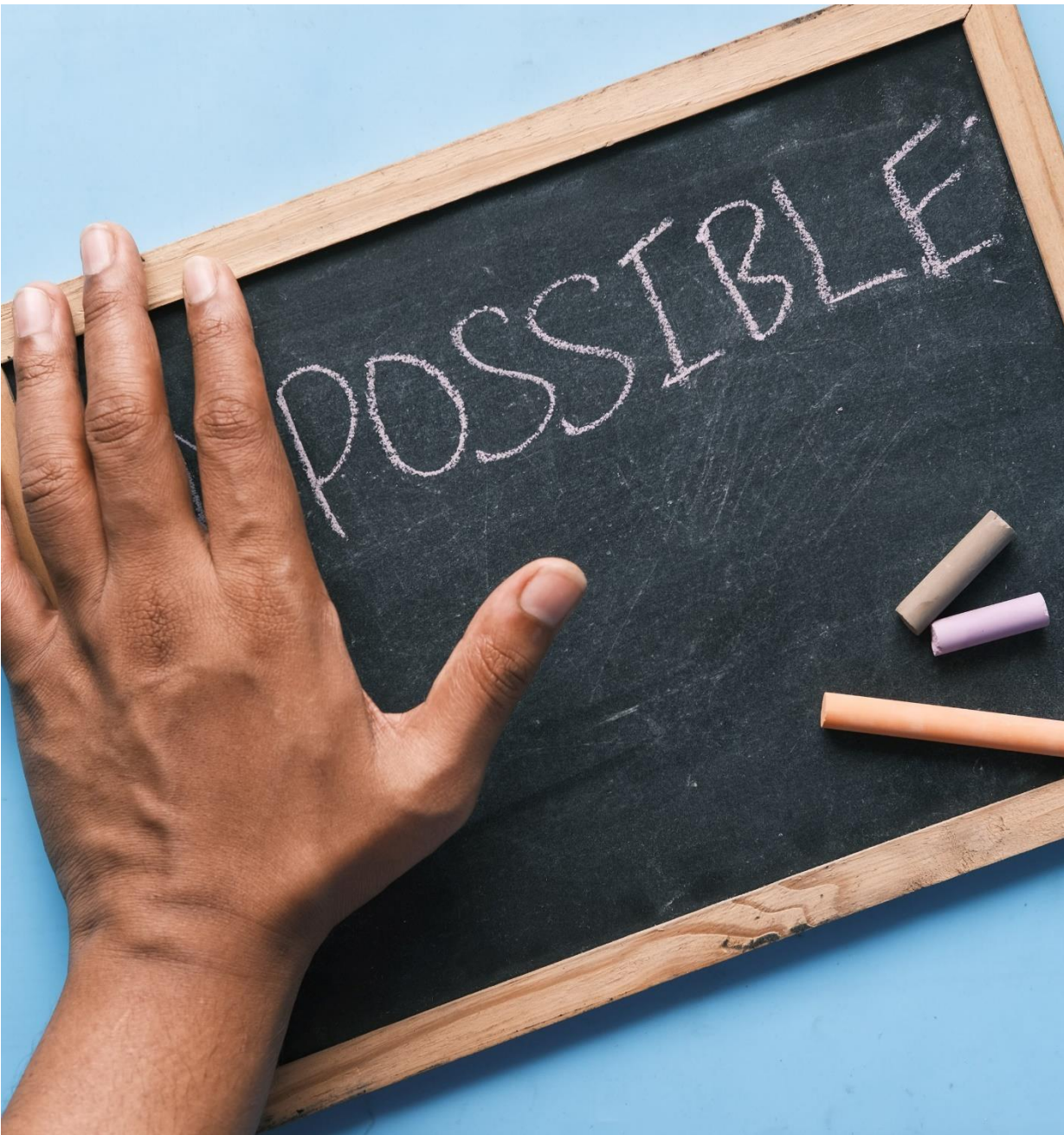

DEL 3: MÖJLIGHETER

Till sist vill vi lyfta de möjligheter för samverkan framöver som vi ser, både utifrån den data vi har och de möjligheter som elever och arbetsgivare själva har tagit upp i djupintervjuerna. Det är tydligt att det finns gott om möjligheter att ta vara på!

NYCKELINSIKTER

1. Stort **engagemang** för informerade val från både arbetsgivare och elever. Arbetsgivarna ser behovet av större insatser på längre sikt. Eleverna efterfrågar, och eftersöker själva, allt mer information inför val som upplevs som svåra. Eleverna efterfrågar nästan alla former av information i högre grad än 2022.
2. Generellt sett vill både arbetsgivare och elever att fler ska få uppleva hur det är att vara på en **arbetsplats**, antingen genom egna erfarenheter eller genom att någon annan kommer och berättar. Den stora utmaningen för arbetsgivare handlar om **breda och tidiga insatser**, något som upplevs som för resurskrävande relativt vinsten för den egna organisationen.
3. Både arbetsgivare och elever är öppna för **digitala alternativ** som ett sätt att få ut exponering och väcka intresse för en bransch. Men detta får inte göra avkall på fysiska studiebesök, mässor och prao! Båda grupper betonar vikten av att få uppleva en arbetsmiljö samt prova på delar av yrken.
4. Arbetsgivarna är slående ense och tydliga med vad som krävs för mer omfattade strategiska insatser: **strukturerad, återkommande och centralt samordnad samverkan** där arbetsgivarna inte behöver initiera eller driva på och vet vad som förväntas i god tid. Flera arbetsgivare vill se en årshjulsmodell som översikt över vilka insatser som sker när under året.

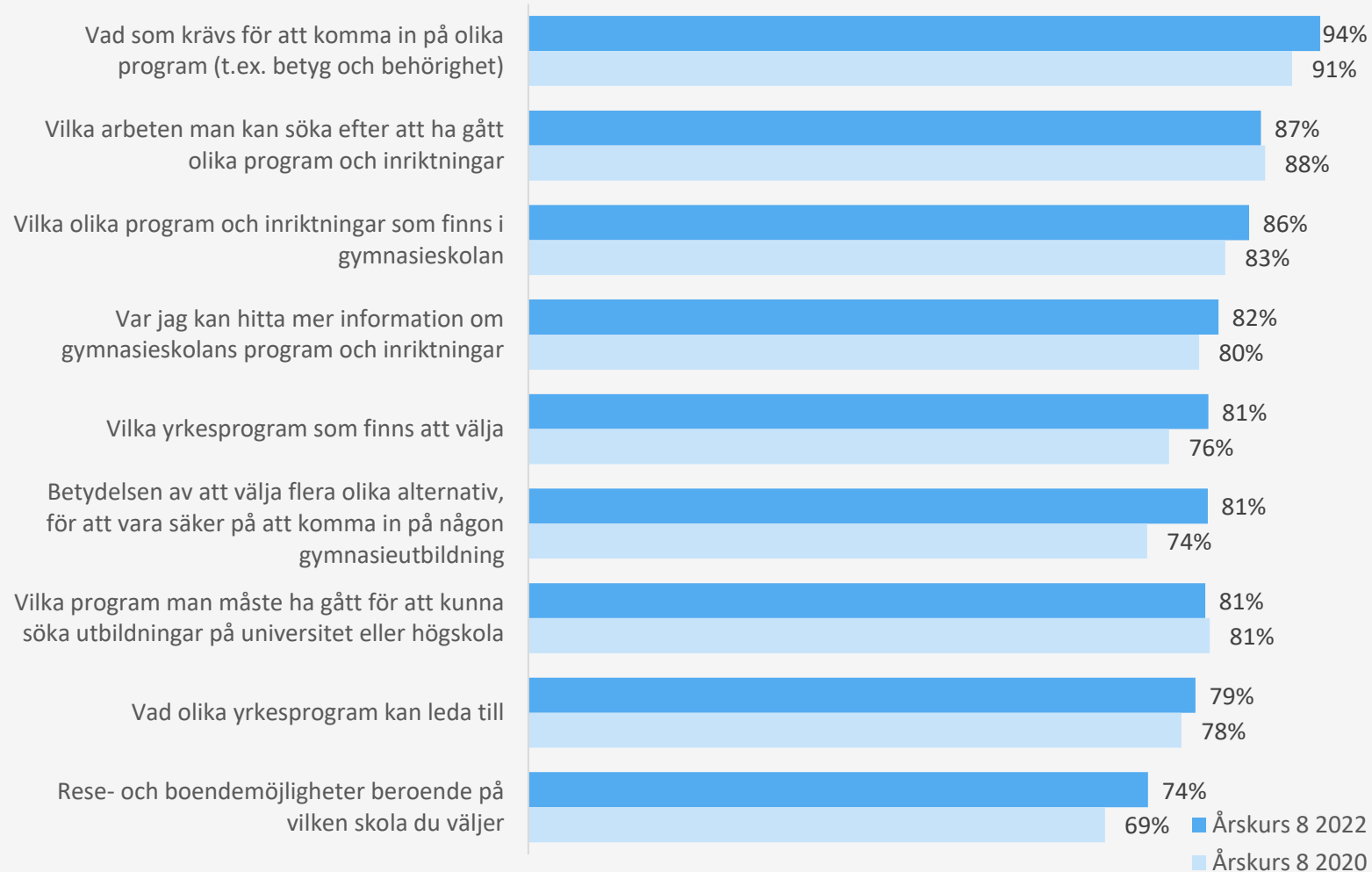

Vi behöver tänka kring det här mer. Vi behöver göra det mer, men skolan behöver också tänka mer. Det är liksom ett tvådelat ansvar att komma till skott i större utsträckning. Det är väldigt viktigt och man kan göra mycket med ganska enkla medel.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Kommunikation till eleverna

Högstadiellevorna vill veta mycket mer inför sitt gymnasieval – och genomgående mer än 2020!

“

*Det hade kunnat
uppmärksammas mer i
skolan för vi går till skolan
för att lära oss.*

- Tjej, Årskurs 8

*Att besöka skolan eller fråga
eleverna vad majoriteten tycker
och få ett helhetsintryck av
skolan och utbildningen.*

- Kille, årskurs 8

*Genom studiebesök på olika företag
eller annat, genom min skolkurator,
öppet hus på olika gymnasium,
sociala medier.*

- Tjej, Årskurs 8

HUR VILL DE FÅ INFORMATION?

*Många skolors hemsidor är väldigt fattiga på
information, är från några år sen och icke-
intuitiva. Jag hade velat att fler skolor satt in
mer arbete på sina hemsidor.*

- Kille, Årskurs 8

*En eller flera lektioner där vi
kan läsa på och lyssna om
hur de olika programmen kan
ta oss i livet.*

- Tjej, Årskurs 8

*Att läraren pratar
med klassen om
gymnasievalet.*

- Kille, Årskurs 8

Genom korta videos.

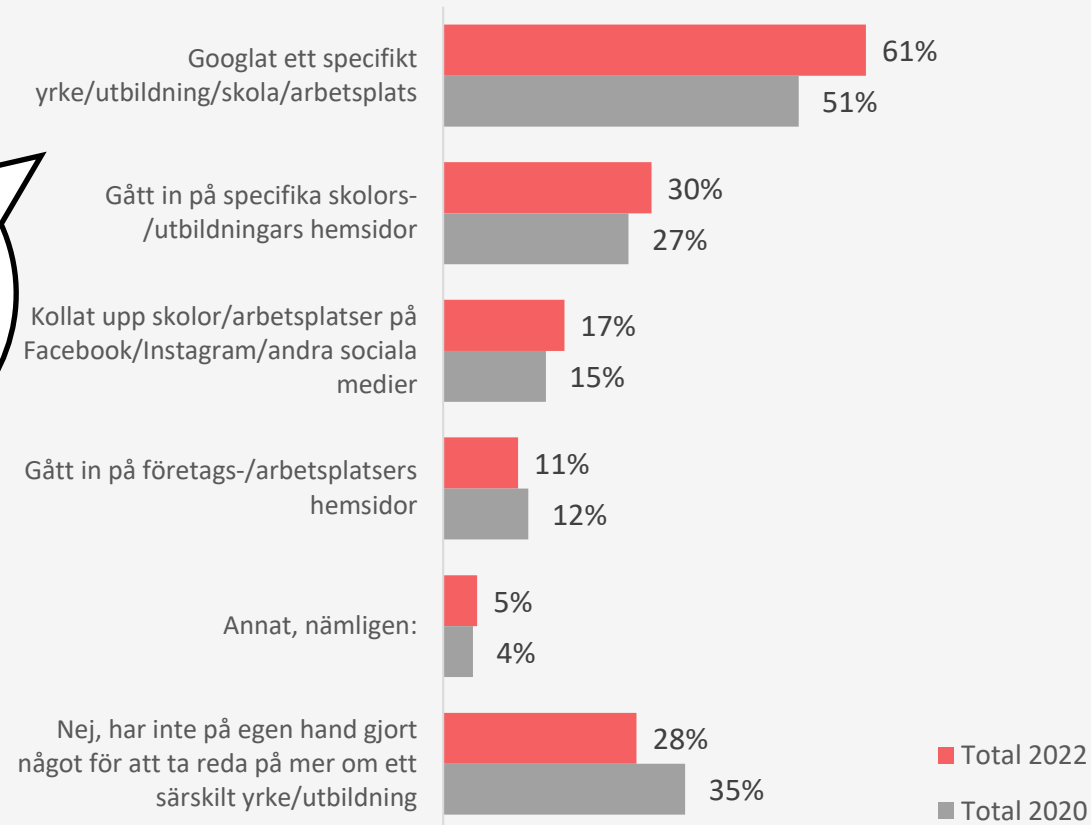
- Tjej, Årskurs 8

”

Större eget engagemang för att själv hitta information i år jämfört med 2020 – sökningar spelar en allt större roll

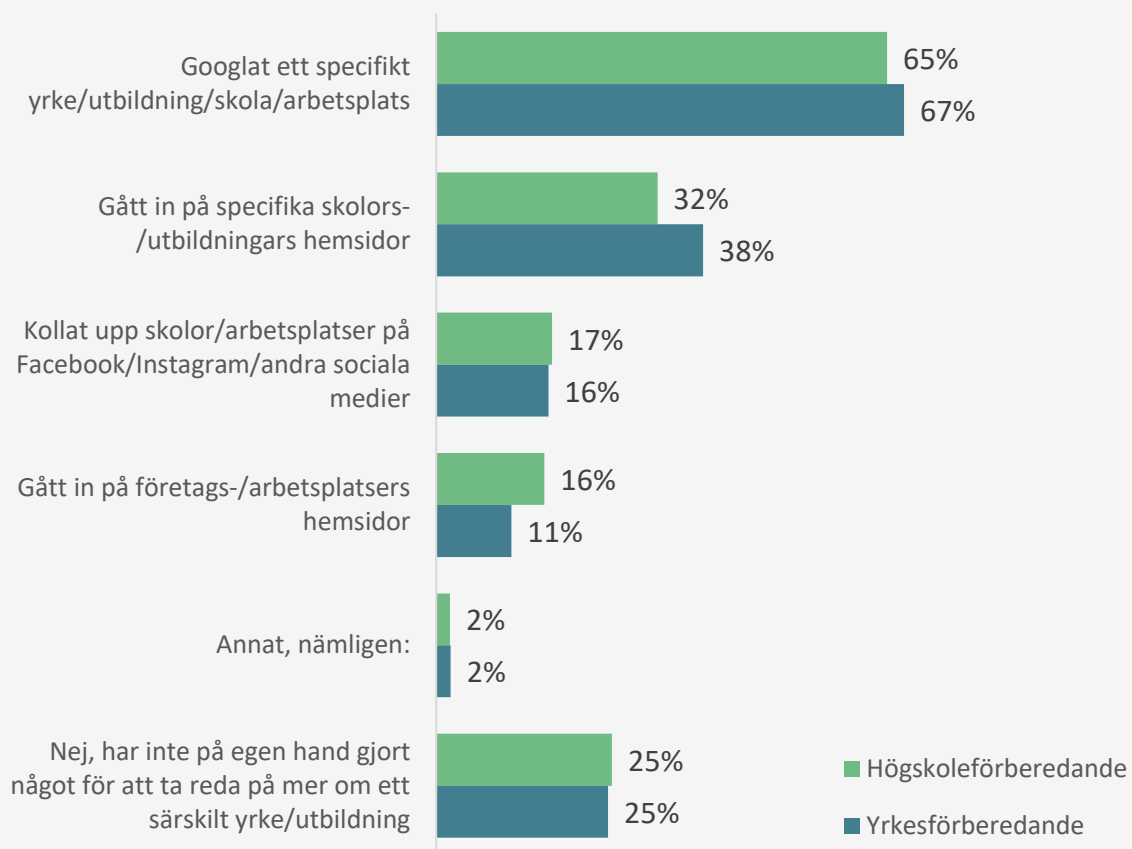

Har du själv, på egen hand tagit reda på mer om en utbildning eller ett yrke som du är/har varit intresserad av?

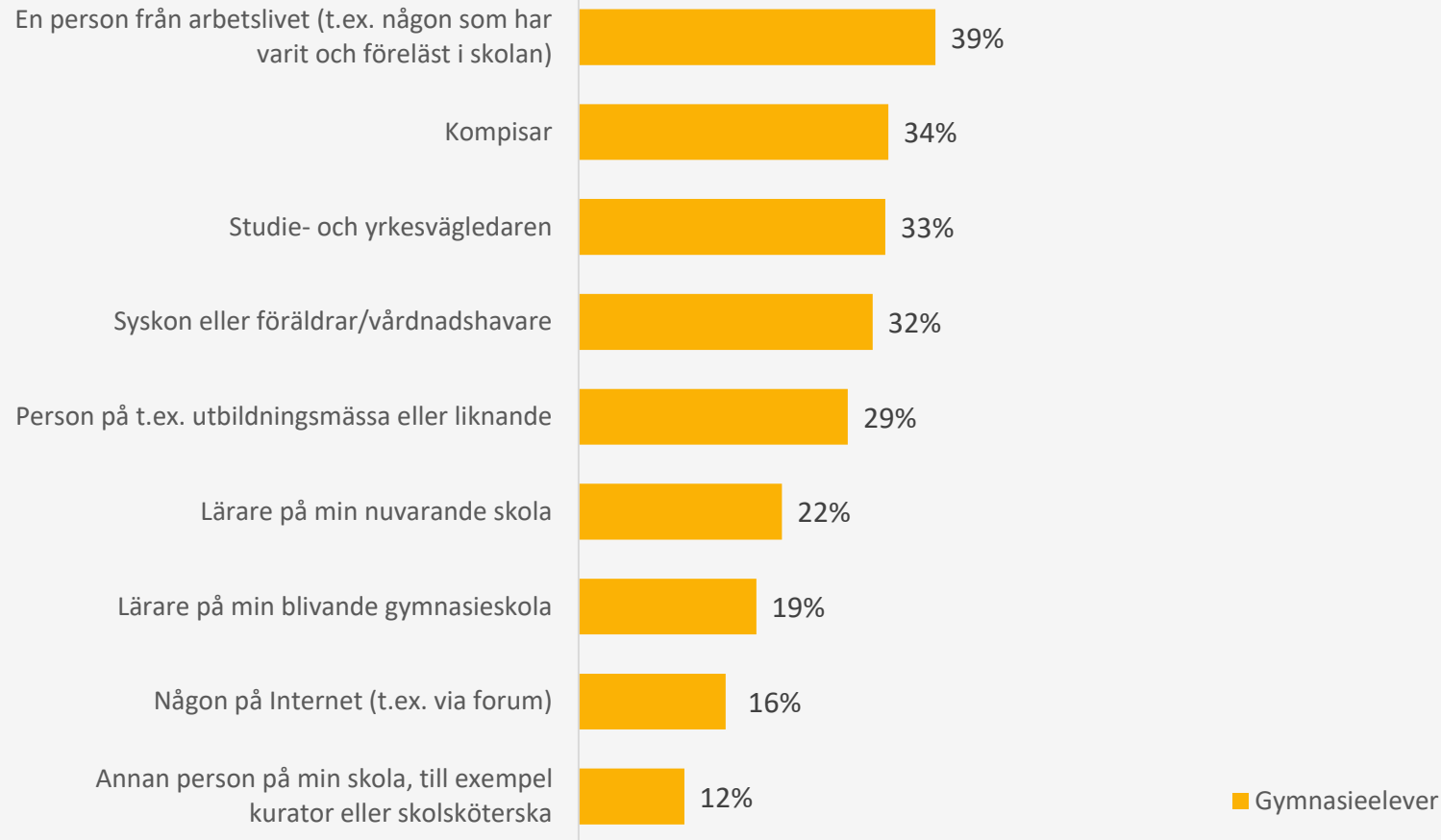

Har du själv, på egen hand tagit reda på mer om en utbildning eller ett yrke som du är/har varit intresserad av?

Hade du velat diskutera mer om ditt val av gymnasieprogram/skola med följande?

“

Vi vill såklart så ett frö så tidigt som möjligt. Att vi är en attraktiv arbetsgivare.

- Arbetsgivare, Tillverkning

I mellanstadiet behöver du inte ha kontakt med en viss person eller ett visst företag. Sen att det finns något som teknikens dag i mellanstadiet, det kan det ju finnas.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi försöker tänka strategiskt om utmaningar om 5-10-15 år. Sen har alla offentliga sektorer begränsat med resurser. Vi jobbar kanske egentligen mer på årsbasis än för morgondagen.

- Arbetsgivare, Vård

ARBETSGIVARE OM BRED & TIDIGA INSATSER

Vi har pratat om tidigare insatser, jag tror på det, absolut, men det är en resursfråga.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi vill gärna samverka mot barn och unga i yngre åldrar. Framför allt tjejer för att locka unga i ung ålder. Det är svårare att påverka en 18-åring än en 11-åring.

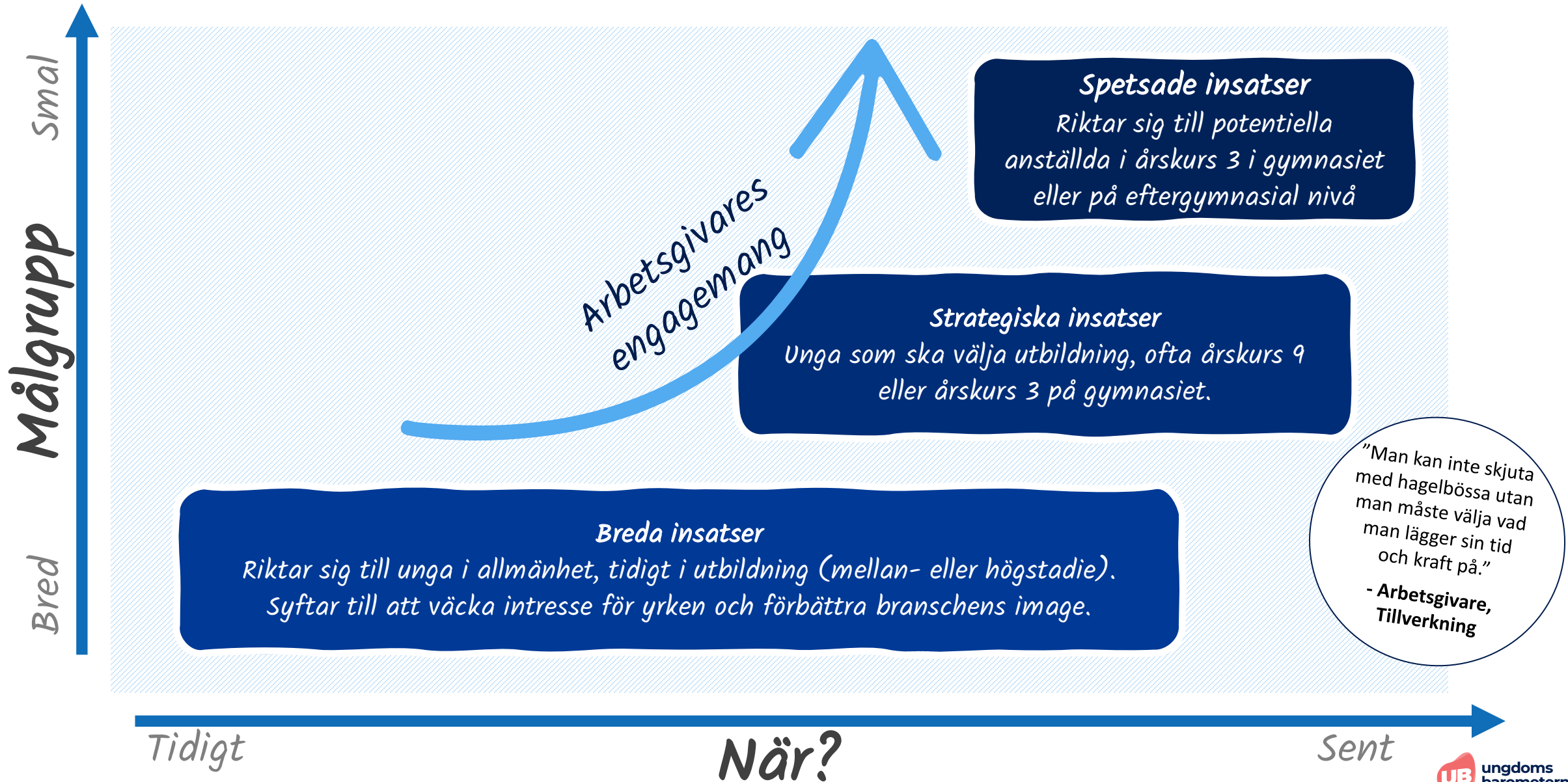
- Arbetsgivare, Vård

Ekonomistudenterna ska självförverkliga sig, ut och resa, gifta sig rikt. Då tänkte jag direkt att nej, då bjuder vi inte in ekonomistudenterna, dom får klara sig själva liksom. Men det är ju där vi har störst möjlighet att påverka!

- Arbetsgivare, Vård

”

ENGAGEMANGSKARTAN

Insatser kompletterar varandra

KOMMUNIKATION TILL UNGA

MÅLBILDEN FÖR ARBETSGIVARE

Arbetsgivarna inom de två branscherna tänker ganska lika sett till vad som krävs för att attrahera unga till ett yrke:

- **Konkreta erfarenheter:** antingen genom besök på arbetsplatser, möjlighet att prova på/få uppgifter, eller någon som kommer och berättar om hur det är.
- **Direktkontakt:** med verksamheten eller personer från denna, snarare än abstrakt information.
- **Få en känsla:** det viktiga är ofta mjuka värden som kretsar kring en känsla av 'hur det är' att arbeta på en arbetsplats och om man skulle trivas med kollegor och uppgifter.

SKILLNADER I KOMMUNIKATIONSMÅL

En skillnad mellan arbetsgivarna handlar till stor del om vem man vill nå ut till och vad man tänker sig att problemet är.

- **Vårdsektorn:** vill gärna kommunicera till unga för att förändra bilden av branschen som helhet så att fler unga väljer vårdutbildningar. Vård ser problem i föreställningar om branschen och ser lösningar i att ge potentiella sökande en "VIP-behandling" för att locka till branschen.
- **Tillverkningsindustrin:** vill nå ut till unga som skulle kunna arbeta på det egna företaget. Ser utmaningar framförallt kring kännedom om det egna varumärket och om företaget som arbetsgivare.

SAMVERKANSHINDER FÖR KOMMUNIKATION DIREKT TILL UNGA I SKOLAN

Båda sektorer är överens om att det vore värdefullt att nå ut till unga på skolorna men att det är svårt att få tid från skolorna för att berätta om branschen eller verksamheten. Elevernas tid är redan schemalagd och allokerad till kurser som ingår i skolornas formella uppdrag på ett sätt som påverkar resultat och utvärderingar direkt. Att lägga tid till någon som berättar om en bransch är förstås inget som ingår i lärarnas formella arbetsbeskrivningar och kan vara svårt att prioritera på samma sätt som arbetsgivarna själva har svårt att prioritera breda och tidiga insatser.

Ett annat problem relativt insatser som kommunicerar brett och tidigt, direkt till elever på skolorna, är att det kan vara svårt att få unga elever i grundskolan att fokusera på ett budskap från arbetslivet som känns långt borta. En arbetsgivare föreslog att mindre grupper om 4-5 elever, snarare än hela klasser, skulle underlätta. Men det kräver i sin tur förstås mer resurser av både skolan (att organisera) och arbetsgivaren (att skicka ut mer personal till varje klass).

Viktigt att visa på attraktiviteten, att det är mycket bättre jobb, det är renare och snyggare... än bilden ungdomar har ibland.

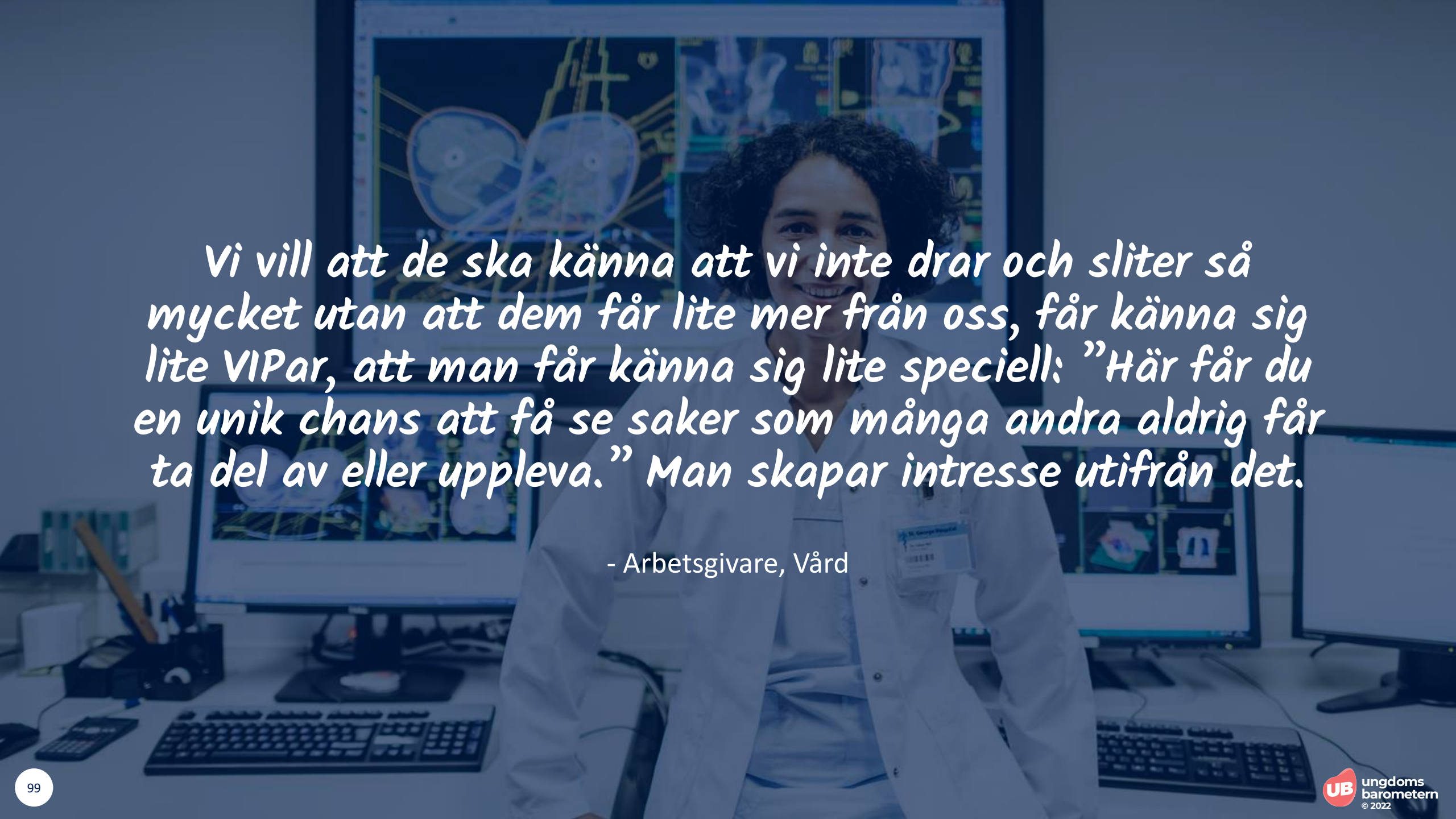
- Arbetsgivare, Vård

All tid eleverna har på skolan är ju satt enligt kursplan, så SYVarna får ju slåss för tid liksom.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Personer som jobbar i verksamheten skulle kunna kommunicera direkt till ungdomarna, konkreta personer som jobbar med det, gärna yngre. Det är säkert av stort intresse att träffa de som har lyckats.

- Arbetsgivare, Tillverkning

A woman with curly hair, wearing a white lab coat and a name tag, is smiling at the camera. She is standing in a laboratory or office setting. In the background, there are several computer monitors displaying various images, including what appears to be a medical scan or diagram. The overall lighting is dim, with the monitors providing the main source of light.

Vi vill att de ska känna att vi inte drar och sliter så mycket utan att dem får lite mer från oss, får känna sig lite VIPar, att man får känna sig lite speciell: "Här får du en unik chans att få se saker som många andra aldrig får ta del av eller uppleva." Man skapar intresse utifrån det.

- Arbetsgivare, Vård

Utan Prao hade jag känt att jag ville ha ett självständigt arbete. Fram tills dess trodde jag att jag funkade bäst så. Tack vare prao så förstod jag att jag jobbar bäst i team och med människor.

- Tjej, gymnasiet, åk 3.

Det kan göra all skillnad. Annars söker du kanske inte en annons. Har du varit där och upplevt det så är det kanske värt det, att åka en bit.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det kan vara för att bryta fördomar och föreställningar. Kanske en del som hört att man bara torkar bajs inom vården. Men det är det minsta man gör och det finns ju så väldigt mycket mer! Vi vill visa det.

- Arbetsgivare, Vård

PRAO

Att prao värdesätts högt såg vi redan i förstudien. Nyckeln till praktikens värde ligger i att få egen, konkret, erfarenhet av arbetslivet. Detta gäller även om praktiken inte skulle vara i exakt rätt roll – eller ens bransch. Den kan fortfarande ge värdefulla erfarenheter om arbetslivet som inte går att få på annat sätt och kan förändra synen på vad man vill.

ELEVER VILL PROVA PÅ HUR DET ÄR

För elever handlar det om att få prova på en arbetsroll, en arbetsplats eller åtminstone arbetslivet i stort. Det ger en känsla av hur det är att arbeta på en viss arbetsplats som inte riktigt går att få från skolundervisning, bilder eller berättelser. Vi fick höra flera erfarenheter av hur praktikerfarenheter hade slått håll på felaktiga föreställningar om arbetslivet eller tankar om hur man själv ska passa in i det. Exemplet till vänster är tydligt: intervjupersonen trodde sig arbeta bäst i självständiga roller men insåg snabbt att teambaserat arbete passade henne mycket bättre i praktiken!

ARBETSGIVARE VILL VISA MJUKA VÄRDEN

För arbetsgivare är prao en bra chans att sälja in mjukare värden på en arbetsplats. Exempelvis att ge en känsla för hur stämningen och arbetskulturen är, eller att få prova på hur man trivs i arbetsmiljön. Det är särskilt viktigt för arbetsgivare som annars har svårt att sticka ut på papper, exempelvis verksamheter som ligger en bit utanför en stad.

ERSÄTTER INTE STUDIEBESÖK

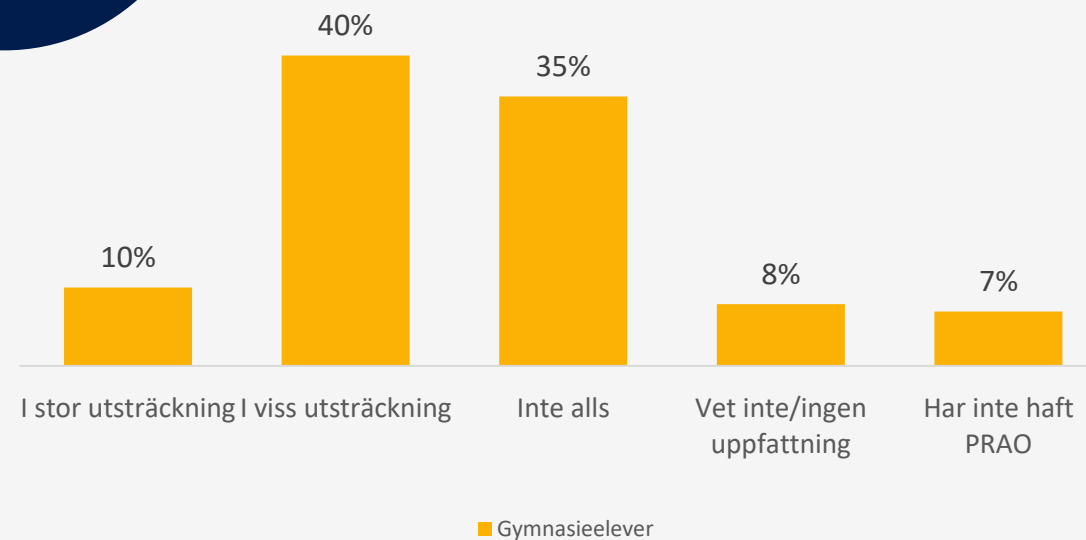
Varken elever eller arbetsgivare tycker att prao går att jämföra, eller ersätta, med studiebesök. Studiebesök kan vara bra för att få en första inblick i många olika branscher, och få upp intresset branscher som man annars kanske inte hade tänkt på, men det ger inte samma upplevelse av hur det är att arbeta på en viss arbetsplats. Känslan av att interagera med potentiella kollegor och erfarenheten av att få följa med i det dagliga arbetet går inte riktigt att ersätta med korta kollektiva besök.

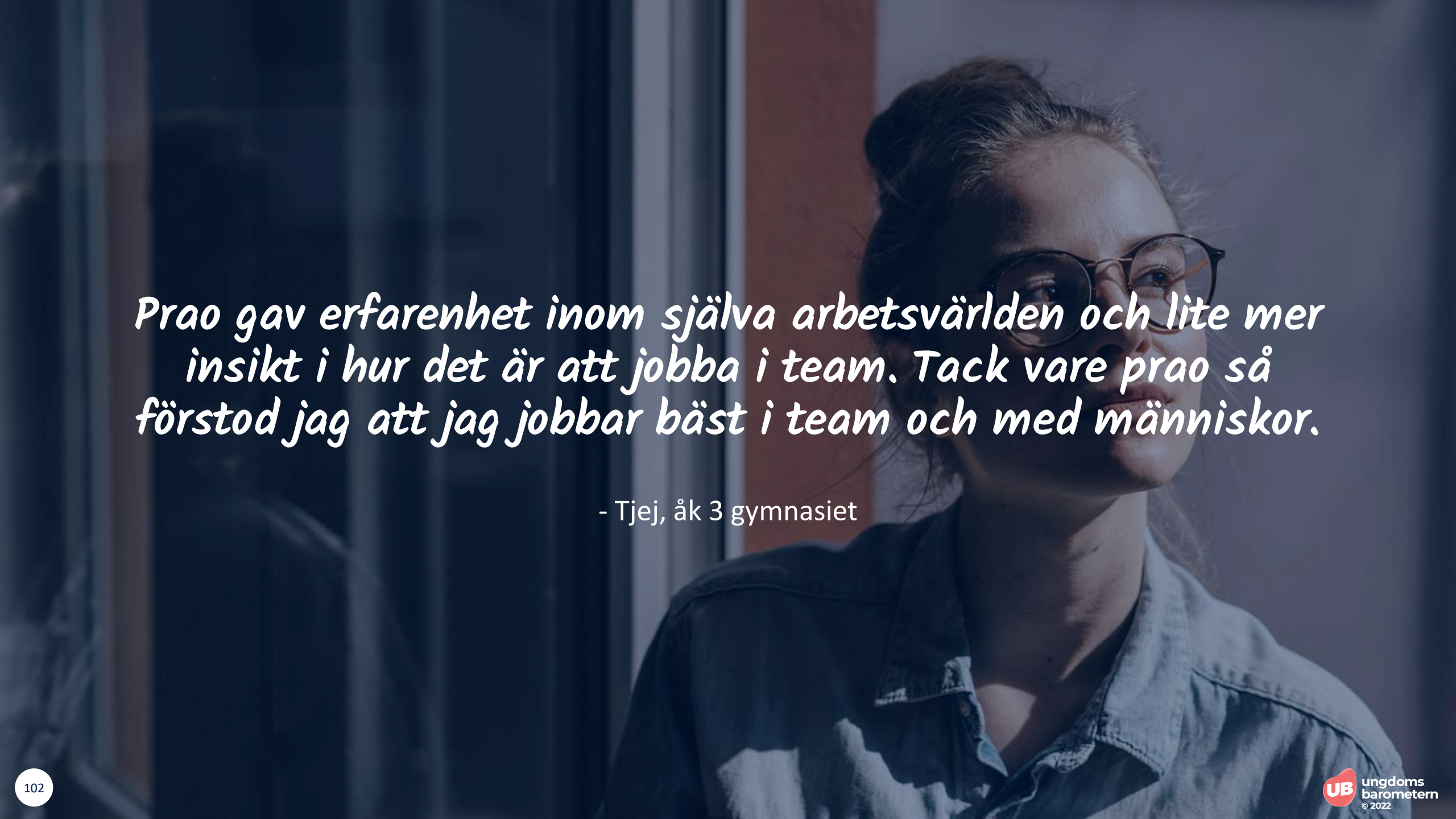

50%

Uppger att Prao har påverkat deras val i någon utsträckning.

I vilken utsträckning har du haft nytta av praktik (PRAO) inför ditt gymnasie- och yrkesval?

Prao gav erfarenhet inom själva arbetsvärlden och lite mer insikt i hur det är att jobba i team. Tack vare prao så förstod jag att jag jobbar bäst i team och med människor.

- Tjej, åk 3 gymnasiet

Skolan tänker kanske att eleverna måste vara 18. Men man kan vara på kontoret, med en konstruktör eller säljare, eller vara med HR på en mässas. Det kanske gör att man söker sommarjobb när man fyllt 18.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det är egentligen ingen barriär. Det är mest att vi inte har fått förfrågningar.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi tar dom lite ad-hoc idag, de förfrågningar man får. Det är kul om vi kan lösa det, men vi har ingen process.

- Arbetsgivare, Tillverkning

ARBETSGIVARNAS BARRIÄRER

INGA PROCESSER?

Arbetsgivarna upplever egentligen inte att prao är speciellt resurskrävande relativt vad det ger – den stora tröskeln är snarare att initiera praoplatser. Det krävs lite arbete för att planera för, hitta och implementera, en praktikant. Barriären här tar sig i uttryck i att vissa av arbetsgivarna saknar färdiga processer för att hitta och ta in praktikanter. Praktik blir alltså mer av en eftertanke eller något som händer av sig självt, ofta initierat av unga själva som tar kontakt.

Liksom vid andra insatser som är relativt tidiga så tar det emot för arbetsgivarna att organisera prao. Här finns förstås en potential om regionen kan bidra med att driva strukturerade processer som regelbundet, år efter år, matchar praktikanter med arbetsgivare på ett förutsägbart sätt.

PROBLEMET MED SÄKERHET

Flera arbetsgivare tog upp problemet med säkerhet och att elever i många fall bör vara minst 18 år för att vara på en del arbetsplatser. Detta gäller framförallt inom produktion och fabriksverksamhet där risker för personskada förekommer, men också i vissa sammanhang inom vård sett till bland annat patientsäkerhet.

Trots att samtliga arbetsgivare tog upp utmaningen så var det dock flera som menade att det finns gott om möjligheter att göra prao inom omkringliggande verksamhet inom både vårdsektorn och tillverkningsindustrin. Arbetsgivarna tyckte att detta var nästan lika värdefullt i och med att det viktiga är att unga får en känsla för hur arbetsplatsen är, snarare än konkreta lärdomar av ett visst yrke.

I våra rekryteringsannonser vill vi ha en video där istället för bara text. Det pappar ju inte ungdomar nuförtiden. Och att man får se lite av miljön.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi vill visa att det är bra arbetsmiljö och jobbar mycket nu med sociala medier. Gör videos från våra produktionsanläggningar och visar att här jobbar killar och tjejer och här är det en rätt schysst miljö.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Att det är digitalt gör kanske att det kan vara mindre grupper. Och har man stökiga barn kanske man kan ha resurser som håller dem lugna. Och då kan kanske fler ta del av det.

- Arbetsgivare, Vård

Digitala tours är intressant, absolut. Men det finns ju häftiga processer i Växjö också. Att locka hit och få en känsla är viktigt, så att vi inte blir ratade på orten.

- Arbetsgivare, Tillverkning

DIGITALA ALTERNATIV

DIGITALA ALTERNATIV ÄR INTRESSANT

Generellt sett så är arbetsgivarna positiva till digitala möjligheter – många är redan proaktiva och kreativa på området. Fördelarna är flera:

- Digital kommunikation ses som en möjlighet att nå ut till fler utan att det behöver kosta mer varje gång.
- Arbetsgivarna tror att videoinnehåll lockar unga mer än textannonser och utbildningsbroschyrer.
- Videoklipp ger en möjlighet att få insyn i en arbetsmiljö och få åtminstone en del av känslan av hur arbetsplatsen är utan att ha varit där, vilket kan bryta upp negativa fördomar om en bransch.

POTENTIAL FÖR BRED SPRIDNING

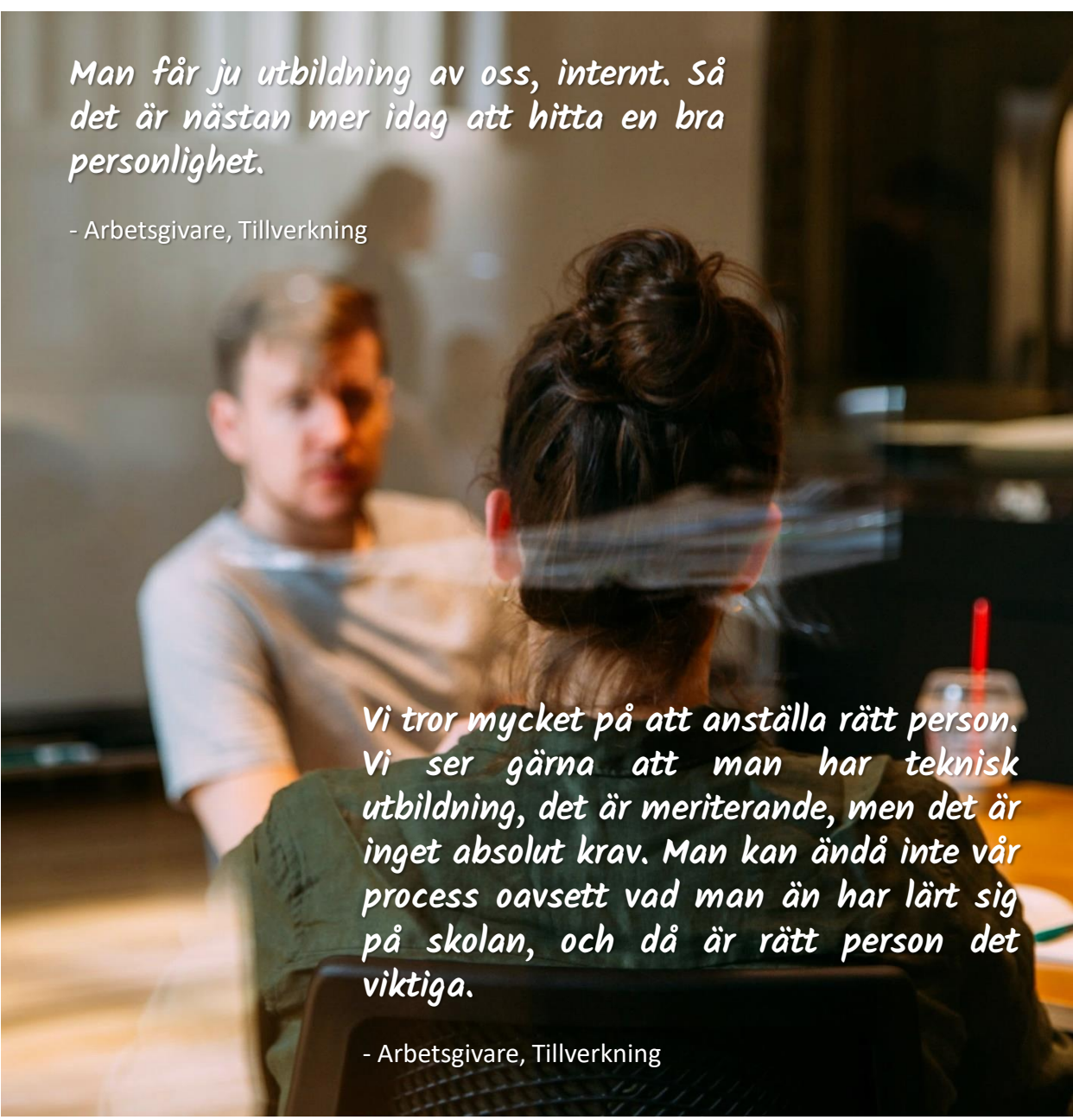
Digitala alternativ kan kanske vara en intressant möjlighet för att komma över trösklar hos arbetsgivare och skola, för att kunna ge relativt konkreta erfarenheter till en bred grupp unga tidigt i sin utbildning. Initiativet för bredare insatser måste dock sannolikt samordnas av regionen, annars riktar arbetsgivarna sina digitala satsningar relativt smalt och sent, inför val eller till rekrytering.

KAN INTE ERSÄTTA EGNA ERFARENHETER

Några arbetsgivare och elever som såg fördelarna i digitala alternativ lyfte också vissa begränsningar. Då handlar det framförallt om arbetsgivare som ser ett stort värde i att få prova på arbetsuppgifter, interagera med kollegor eller känna av en arbetsplats. En arbetsgivare inom tillverkningsindustrin förklarade att deras verksamhet, som är belägen utanför större städer, kan egentligen bara konkurrera med liknande arbetsgivare på mjuka värden som är svåra att kommunicera i videoklipp.

Det finns ju inga kurser i hur man ska bete sig i arbetslivet. Det ingår i kanske läroplanen att prata om etik och moral, men det blir i regel mest på papper. Det vore bra att det kommer någon från företag och pratar om vad som är viktigt i arbetslivet.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Man får ju utbildning av oss, internt. Så det är nästan mer idag att hitta en bra personlighet.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Vi tror mycket på att anställa rätt person. Vi ser gärna att man har teknisk utbildning, det är meriterande, men det är inget absolut krav. Man kan ändå inte vår process oavsett vad man än har lärt sig på skolan, och då är rätt person det viktiga.

- Arbetsgivare, Tillverkning

ATT REKRYTERA RÄTT PERSON

Arbetsgivarna inom tillverkningsindustrin berättade alla att personligegenskaper ofta kan väga tyngre än vilket gymnasieprogram unga har gått.

VÄRDEFULLA EGENSKAPER!

- **Engagemang, Driv & Initiativförmåga** – att faktiskt vilja jobba på företaget, gå till jobbet varje dag, självständigt ta på sig uppgifter och känna arbetsglädje.
- **Flexibilitet & Lätlärdhet** – att kunna ta sig an nya uppgifter, lära sig lokala processer och vara beredd att bli omplacerad eller fylla i där det behövs.
- **Lojalitet & Arbetsvilja** – att komma i tid och gå till jobbet även om man inte alltid känner för det. Pålitlighet upplevdes av flera arbetsgivare som en utmaning med unga.

ARBETSLIVSFÖRBEREDANDE UTBILDNING?

Några arbetsgivare hade velat se att skolan, inte minst yrkesprogrammen, tar ett större ansvar i att fostra personlighetsdrag som krävs för att fungera väl ute i arbetslivet oavsett arbetsplats. Det handlar egentligen om arbetsmoral men också om att informera om förväntningar från arbetsgivare och ge en realistisk bild av vad arbetslivet innebär.

Vi fick två konkreta förslag på hur skolan skulle kunna arbeta med detta i samverkan med arbetsgivare. Det första var att helt enkelt låta yrkespersoner besöka skolan, kanske som en del i ett arbetslivsförberedande utbildningsmoment, för att berätta om vad som krävs för att få och behålla ett jobb. Det andra förslaget var att följa upp och diskutera erfarenheter från prao med eleverna, specifikt med fokus om vad det innebär att arbeta på en arbetsplats och att ha ett jobb. Kanske genom uppgifter som går ut på att lyfta fram konkreta förväntningar från kollegor och arbetsgivare.

ETT SPÅR RÄCKER INTE: OLIKA INSATSER KOMPLETTERAR VARANDRA

INSATS	FÖRDELAR	NACKDELAR
<i>Mässor</i>	+ Bred målgrupp + Upptäcka nya yrken & branscher + Viss direktkontakt med arbetsgivare	– Omfattande samordning och resurser – Ger ingen känsla för arbetsplatsen – Lite möjligheter att visa mjuka värden samt att prova på
<i>Digitala insatser</i>	+ Bred målgrupp + Upptäcka nya yrken & branscher + Ger snabb/kostnadseffektiv bild av en bransch/arbetsplats + Liten insats från arbetsgivare	– Ingen känsla för arbetsplatsen – Ingen möjlighet att prova på – Svårt för perifera arbetsgivare att konkurrera – Svårt att visa upp mjuka värden
<i>Studiebesök</i>	+ Snabb inblick i konkret arbetsplats + Kan ge en känsla för mjuka värden + Viss möjlighet att upptäcka nya yrken & branscher	– Få möjligheter att prova på själv – Begränsad känsla för arbetsplatsen – Kräver en del samordning
<i>Prao</i>	+ God inblick i konkret arbetsplats + Ger en känsla för mjuka värden + Chans att prova på arbetsuppgifter	– Kräver en del samordning – Mycket små grupper i taget

Strukturerad samordning

“

Vi skulle behöva kontakt med en näringslivskoordinator. För att se vad finns det för projekt som inte vi vet om att vara med i. Nån kontakt som samordnar.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Stora aktiviteter behöver planeras med ca 6-12 månaders framförhållning.

- Arbetsgivare, Vård

BEHOV AV STRUKTUR OCH FRAMFÖRHÅLLNING

Något som är strukturerat och återkommande, hösten och våren, där man ser direkta resultat. Det är ju inga arbetsgivare som tvekar om att delta nästa år då, det är självklart att man ska vara där liksom.

- Arbetsgivare, Vård

Vi behöver tydligare planer ihop, skola och arbetslivet, så att man sätter en målbild och planer ihop. Mer strukturerat samarbete. Och att man gör det i god tid och förklarar syfte. Då skulle en del haka på, det finns ett stort intresse från företagen.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Växjö-SYVara gillar de här samarbetena, men det är inget strukturerat, det är det ju inte.

- Arbetsgivare, Vård

”

STRUKTUR, SAMORDNING OCH FRAMFÖRHÅLLNING

Arbetsgivarna efterfrågar alla att regionen tar en större roll i att initiera och organisera mer strukturerade samordningsformer. I slutändan handlar det mycket om effektivitet och att regionen kan hjälpa till att sänka tröskeln så att det är lättare för arbetsgivare att delta även i tidiga och breda insatser. Följande efterfrågas för att avlasta företagen:

1. FRAMFÖRHÅLLNING & FÖRUTSÄGBARHET

Alla arbetsgivare vill se mer framförhållning, ju mer desto bättre, för att lättare kunna tacka ja till aktiviteter. Allra helst ska aktiviteterna planeras återkommande på årsbasis. Det gör också att tröskeln för deltagande sänks eftersom ett nytt beslut inte behöver tas aktivt varje gång.

2. ÅTERKOMMANDE STRUKTUR

Samverkansformer bör fungera på ett förutbestämt sätt, gärna med samma former och processer varje gång.

3. TYDLIGA FÖRVÄNTNINGAR

Arbetsgivarna efterfrågar tydlighet i vilken insats som krävs från deras håll (hur många personer? material? hur länge?) och vilka resultat en viss åtgärd väntas ge.

4. PERMANENT KONTAKTPERSON

För att minimera insatsen så är det viktigt att ha en fast kontaktperson som samordnar aktiviteter. Helst en och samma kontaktperson för alla aktiviteter och över tid.

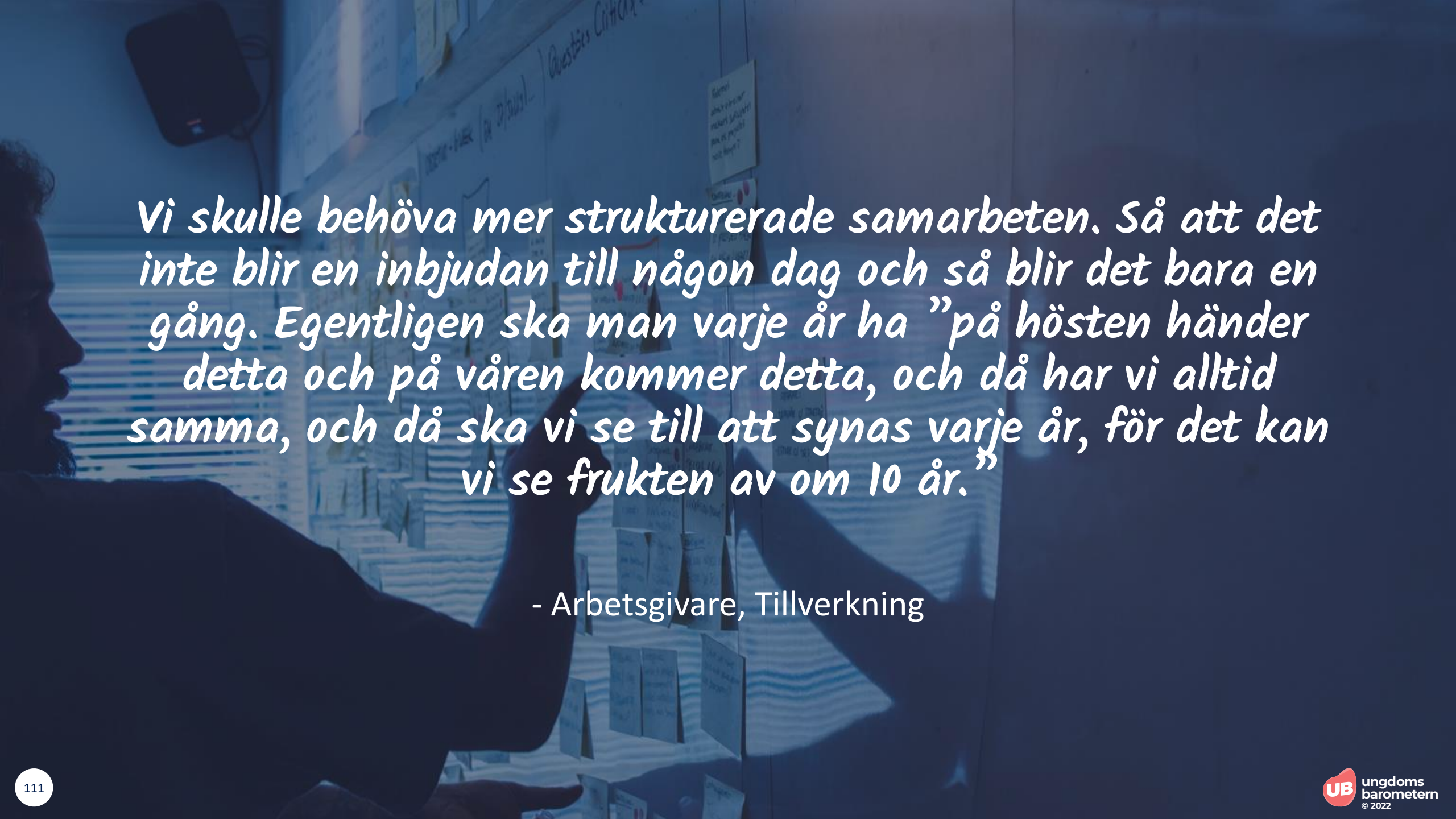
5. ÅTERKOPPLING & FEEDBACK

Många av arbetsgivarna vill gärna se att samordnaren återkopplar på något sätt efter aktiviteter. Det kan vara allt från en formell utvärdering till att samla in erfarenheter från arbetsgivare eller att mötas för att planera nästa steg.

6. CENTRALT ANSVARSTAGANDE

För breda och långsiktiga aktiviteter behövs det ofta en aktör med större ansvarsområde än enskilda företag. Många arbetsgivare ser behovet av åtgärder riktade mot unga i allmänhet men har svårt att investera sina egna resurser i projekt som syftar till att höja en hel bransch.

A person is shown in silhouette on the left side of the frame, pointing their right index finger towards a wall. The wall is covered with numerous small, rectangular sticky notes of various colors (yellow, pink, blue) and some larger white papers. The background is a light blue wall. The overall lighting is dim, with the person's silhouette being dark against the lighter background.

Vi skulle behöva mer strukturerade samarbeten. Så att det inte blir en inbjudan till någon dag och så blir det bara en gång. Egentligen ska man varje år ha "på hösten händer detta och på våren kommer detta, och då har vi alltid samma, och då ska vi se till att synas varje år, för det kan vi se frukten av om 10 år."

- Arbetsgivare, Tillverkning

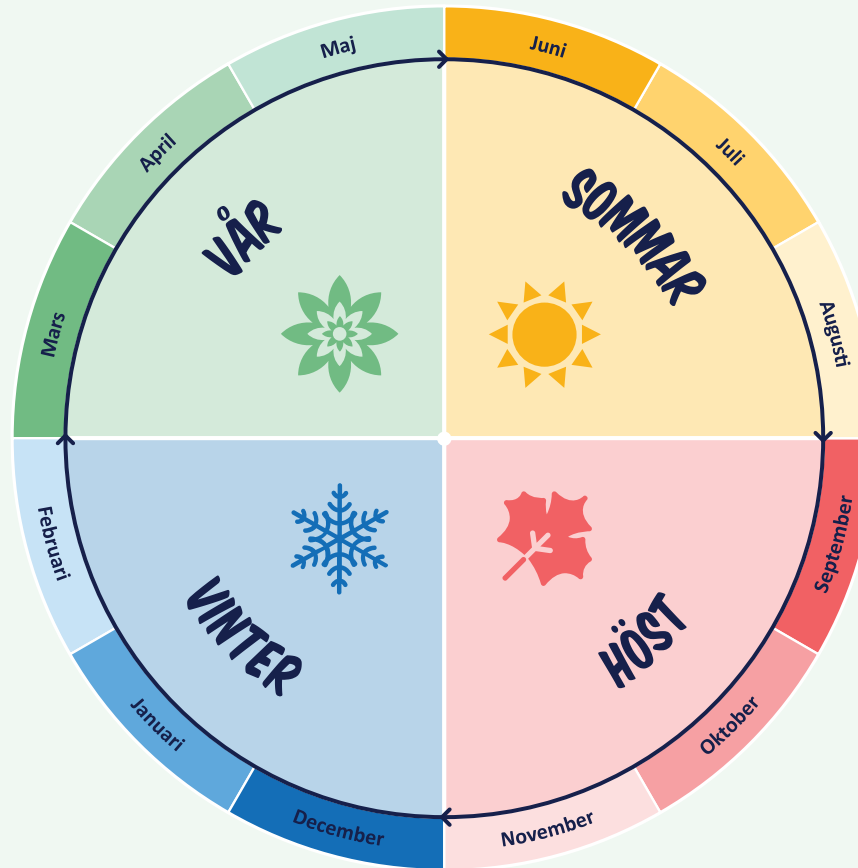
ÅRSHJULET – EN SAMVERKANSMODELL

Ett återkommande förslag

Ett återkommande konkret förslag från olika arbetsgivare var att strukturera samarbetet årsvis utifrån olika kvartal, likt en business-cycle. Årshjulet kan användas för att synkronisera region, skola och arbetsgivare. Regionens roll i det hela blir då att hålla hjulet snurrande och skicka ut information när det behövs.

Breda insatser

Årliga aktiviteter som syftar till att arbeta långsiktigt skapa kännedom hos en bred grupp och bidra till långsiktig kompetensförsörjning. Detta bör sannolikt endast förekomma en gång om året om deltagargruppen ska bli stor och bred nog för att det ska vara värt för företag att delta i en aktivitet som inte är riktad.

Strategiska insatser

Strategiska insatser av direkt relevans för ett företags eller bransch rekrytering, som exempelvis påverkan inför gymnasieval, kan vara utspridda och återkommande i kvartal när det är extra viktigt.

Prao, studiebesök och sommarjobb

Även Prao, studiebesök och sommarjobb skulle kunna vara en del av årshjulet. Det skulle göra det lättare för företagen att planera och avsätta tid, och gör det lättare att samordna med skolor som letar praktikplatser i god tid.

Egentligen ska det finnas ett årshjul med återkommande samverkansaktiviteter för skola och företag i varje kvartal. Ibland är det kanske taktiskt inför gymnasieval och ibland specialprojekt.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Regionen behöver höra av sig i god tid innan om vi ska ha medarbetare där på plats. Helst flera månader. Gärna med löpande dialog där man planerar vad som ska hända under året och göra en budget. Fasta vägar in så man inte behöver jaga. HR skulle kunna ange en kontaktperson så att vi kan ha kontakt med varandra.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det är viktigt att man är väldigt tydlig i sitt budskap när man kontaktar såna som mig, för jag blir helt bombarderad av mail. Att man har en tanke, ett syfte, upplägg... Kanske i form av en årsplanering. Så gör vi med universiteten. Då blir det faktiskt enklare att få in liksom i sin vardag, om det är något som återkommer.

- Arbetsgivare, Tillverkning

Det finns ingen given träffpunkt mellan SYV och arbetsgivare. Det skulle kunna vara årliga träffar, att man bjuder in de största arbetsgivarna för en arbetsmarknadsdag och inventera behov, mötas.

- Arbetsgivare, Vård

FYRA KEY TAKEAWAYS!

FÖLJ UPP FÖRÄLDRARNAS ROLL!

Att föräldrarna är viktiga vet vi sen 2020, men i år ser vi på flera olika mått att föräldrarna har åsikter och påverkar elevernas val. Det är inte så konstigt, att göra sina föräldrar stolta har blivit allt viktigare för Generation Z. Föräldrar är i årets undersökning den vuxengrupp som har tydligast åsikter om vilken typ av program som är bäst och endast 12% av eleverna uppger att föräldrarna inte har någon betydelse. Föräldrarna bör därför ses som en viktig målgrupp att arbeta mot och förstå bättre, kanske genom en workshop där föräldrarna själva får bidra till att utveckla samverkansformer?

VINN ÖVER OSÄKRA GYMNASIEVÄLJARE!

38% av eleverna i årskurs 8 är osäkra på vad de ska välja och lämnar fortfarande öppet för både yrkes- och högskoleförberedande program. Samtidigt efterfrågar eleverna i allt större utsträckning mer information i nästan alla tänkbara former. Inte minst vill eleverna gärna diskutera och med personer i sin omgivning men också med arbetsgivarrepresentanter. Vi ser också att Prao och uppföljning av Yrkes-SM kan spela en viktig roll eftersom att både elever och arbetsgivare värdesätter konkreta erfarenheter.

TA MED ERFARENHETER FRÅN YRKES-SM!

Yrkes-SM var en framgång sett till besökarnas upplevelse och lärdomar. Eleverna, som i hög grad uppskattade Yrkes-SM, fick diskutera mer om yrken och utbildning redan i årskurs 7 inför Yrkes-SM, lärde sig mer om konkreta yrken som de inte kände till och hela 1 av 5 uppger i efterhand att Yrkes-SM har påverkat deras studie- och yrkesval. Yrkes-SM är också speciellt för att det lockade arbetsgivare som såg en stor fördel i exponeringen till en bred målgrupp unga. Samtidigt efterfrågar arbetsgivarna bland annat lite mer genomtänkt placering och någon form av uppföljning av Yrkes-SM.

IMPLEMENTERA ÅRSHJULET!

Sist men inte minst så vill vi slå ett slag för att ta vara på all den input som arbetsgivarna gav om vad som krävs för mer, bredare och tidigare samverkan. Arbetsgivarna vill att regionen tar en central och aktiv roll genom att initiera, driva och organisera aktiviteter så att steget för enskilda arbetsgivare att delta blir så litet som möjligt. För detta är det också viktigt att samverkansinsatser är planerade i god tid, gärna återkommande samt tydligt strukturerade, bland annat sett till vilken insats som krävs och det förväntade utfallet. Årshjulet är en modell som kan delas av region, skola och arbetsgivare för att med god framförhållning kunna arbeta med årliga aktiviteter.

KONTAKT:

Jessica Åkerström

jessica@ungdomsbarometern.se

ANSVARIG ANALYTIKER: *Jacob Strandell*

UB

ungdoms
barometern